

Ministerstwo Funduszy
i Polityki Regionalnej

Projekt Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

Projekt do konsultacji

Warszawa, 17 czerwca 2021 r.

1	STRATEGIA PROGRAMU	5
1.1	GŁÓWNE WYZWANIA PRZY UWZGLĘDNIENIU RÓŻNIC SPOŁECZNYCH, EKONOMICZNYCH I TERYTORIALNYCH	5
1.2	GŁÓWNE WYZWANIA PRZY UWZGLĘDNIENIU NIEDOSKONAŁOŚCI RYNKU, POTRZEB INWESTYCYJNYCH ORAZ KOMPLEMENTARNOŚCI I SYNERGII Z INNYMI FORMAMI WSPARCIA.....	13
1.3	WYZWANIA ZIDENTYFIKOWANE W ZALECENIACH UE I STRATEGIACH.....	14
1.4	WYZWANIA W ZAKRESIE ZDOLNOŚCI ADMINISTRACYJNYCH	15
1.5	WYZWANIA DEMOGRAFICZNE	16
1.6	WNIOSKI Z DOTYCHCZASOWYCH DOŚWIADCZEŃ	17
1.7	STRATEGIE MAKROREGIONALNE I STRATEGIE UE DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO	19
1.8	UZASADNIENIE WYBORU CELÓW POLITYKI I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH.....	20
2	PRIORYTETY	31
2.1	PRIORYTET I: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności.....	31
2.1.1	Cel szczegółowy 2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	32
2.1.2	Cel szczegółowy 2.4 Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	38
2.1.3	Cel szczegółowy 2.5 Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	42
2.1.4	Cel szczegółowy 2.6 Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej.....	47
2.1.5	Cel szczegółowy 2.7 Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	53
2.2	PRIORYTET II: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR	57
2.2.1	Cel szczegółowy 2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	57
2.2.2	Cel szczegółowy 2.2 Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	62
2.2.3	Cel szczegółowy 2.3 Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii poza transeuropejską siecią energetyczną (TEN-E)	68

2.2.4	Cel szczegółowy 2.4 Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	74
2.2.5	Cel szczegółowy 2.5 Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	82
2.3	PRIORYTET III: Transport miejski	86
2.3.1	Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	87
2.4	PRIORYTET IV: Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności.....	91
2.4.1	Cel szczegółowy 3.1 Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej, zrównoważonej i intermodalnej TEN-T	91
2.4.2	Cel szczegółowy 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	98
2.5	PRIORYTET V: Wsparcie sektora transportu z EFRR	101
2.5.1	Cel szczegółowy 3.1 Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej, zrównoważonej i intermodalnej TEN-T	102
2.5.2	Cel szczegółowy 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	107
2.6	PRIORYTET VI: Zdrowie.....	114
2.6.1	Cel szczegółowy 4.5 Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	114
2.7	PRIORYTET VII: Kultura	120
2.7.1	Cel szczegółowy 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	121
2.8	PRIORYTET VIII: Pomoc techniczna.....	126
3	PLAN FINANSOWY	132
3.1	Środki finansowe w podziale na poszczególne lata.....	132
3.2	Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe.....	133
4	WARUNKI PODSTAWOWE	136
5	INSTYTUCJE PROGRAMU	136

6	PARTNERSTWO	138
7	KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ	138
8	Załącznik: Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem	140

1 STRATEGIA PROGRAMU

1.1 GŁÓWNE WYZWANIA PRZY UWZGLĘDNIENIU RÓŻNIC SPOŁECZNYCH, EKONOMICZNYCH I TERYTORIALNYCH

Energetyka

Poprawa efektywności energetycznej wpływa na całą gospodarkę, przekłada się na mniejsze zużycie energii oraz wzrost konkurencyjności. Budynki odpowiadają za 40% zużycia energii w UE i stanowią najważniejszy obszar realizacji projektów w zakresie efektywności energetycznej. W Polsce, w około 70 % gospodarstw domowych termoizolacja nie spełnia minimalnych wymogów efektywności energetycznej¹. W efekcie nawet 20 % gospodarstw domowych nie jest w stanie zapewnić sobie odpowiedniego ogrzewania ze względu na łączne oddziaływanie takich czynników jak niskie dochody, wysokie wydatki na energię oraz słabą efektywność energetyczną domów.² Około 40% budynków wielomieszkańczych w Polsce wciąż wymaga termomodernizacji, przy czym aż dla ok. 75% budynków bez termomodernizacji nie planuje się żadnych działań z uwagi na brak środków własnych. Środki własne były najistotniejszym źródłem finansowania tego rodzaju inwestycji w latach 2010-2016.³

Na podstawie rozporządzenia (UE) 2018/842⁴, cel redukcyjny dla Polski w zakresie emisji gazów cieplarnianych w sektorach nieobjętych systemem ETS został określony na poziomie -7% w 2030 r. w porównaniu do poziomu w roku 2005. Sektory nieobjęte systemem EU ETS (transport, rolnictwo, sektor komunalno-bytowy, gospodarka odpadami, a także emisje przemysłowe poza ETS) są źródłem ok. 50% całkowitych emisji gazów cieplarnianych w Polsce, z czego największy udział mają: gospodarstwa domowe, czyli tzw. sektor komunalno-bytowy (ok. 30%), sektor transportu (ok. 27%), sektor rolnictwa (ok. 15%).⁵ Od 2005 r. trend całkowitych emisji gazów cieplarnianych generalnie uznaje się za stabilny, oscylujący wokół 400 mln ton CO₂ ekw. Osiągnięcie celu redukcji emisji GC w sektorach non-ETS objętych ESR w 2030 będzie stanowić dla Polski ambitne wyzwanie.

Istotnym problemem w Polsce nadal pozostają: w sezonie zimowym – ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu, a w sezonie letnim – zbyt wysokie stężenia ozonu troposferycznego. Mimo podejmowanych działań nadal 36 spośród 50 najbardziej zanieczyszczonych miast Unii Europejskiej leży w Polsce⁶. Spośród wszystkich 46 stref w kraju, wg ostatniej oceny jakości powietrza za 2019 r., stwierdzono na obszarze 22 stref przekroczenie poziomu

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-poland_pl.pdf

² Country Report Poland 2019, s. 47

³ Badanie GUS „Opracowanie metodologii i przeprowadzenie badania skali działań termomodernizacyjnych budynków mieszkalnych wielomieszkańczych w celu poprawy ich energochłonności oraz ocena potrzeb i planowanych działań w tym kierunku” <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/srodowisko-efektywnosc-energetyczna/opracowanie-metodologii-i-przeprowadzenie-badania-skali-dzialan-termomodernizacyjnych-budynkow-mieszkalnych-wielomieszkanowych-w-celu-poprawy-ich-energichlonnosci-oraz-ocena-potrzeb-i-planowanych-1,1.html>

⁵ Krajowy Plan na rzecz Energii i Klimatu, przekazany do KE w dn 30 grudnia 2019 r. s 24 i 69

⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_most_polluted_cities_by_particulate_matter_concentration

dopuszczalnego PM10, w 9 strefach przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu PM2,5, w 4 strefach przekroczenie poziomu dopuszczalnego NO₂ oraz w 36 strefach przekroczenie poziomu docelowego B(a)P⁷. Z analiz wynika, że za ten stan odpowiedzialny jest przede wszystkim sektor bytowo-komunalny, transport oraz w niewielkim zakresie przemysł. Udział poszczególnych sektorów jest różny na obszarze kraju i związany jest ze stopniem uprzemysłowienia, ukształtowania terenu oraz panujących warunków meteorologicznych. Zaledwie 20% systemów ciepłowniczych i chłodniczych spełnia wymogi efektywnego energetycznie systemu ciepłowniczego i chłodniczego⁸, dlatego inwestycje mające na celu doprowadzenie tych systemów do spełnienia definicji *efektywnego systemu ciepłowniczego/chłodniczego* mają obecnie ogromne znaczenie.

Zanieczyszczenia powietrza niską emisją ze stacjonarnych źródeł spalania pozostaje w Polsce bardzo poważnym problemem, także na wsi i w mniejszych miastach, gdzie sieć gazowa i ciepłownicza jest nierozwinięta lub nie istnieje. Wciąż ok 30%⁹ powierzchni kraju pozostaje niezgazyfikowane, co wymaga inwestycji szczególnie w infrastrukturę dystrybucji gazu. Rola gazu i umożliwienie wykorzystania go jako paliwa przejściowego w procesie odchodzenia od węgla w kierunku dążenia do osiągnięcia neutralności klimatycznej jest niezwykle istotna w obecnej sytuacji gospodarczej Polski.

W 2018 r. udział energii ze źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii brutto w Polsce wyniósł 11,3%¹⁰. Dalsza redukcja udziału paliw węglowych w wytwarzaniu energii elektrycznej i dynamiczny rozwój źródeł OZE różnej wielkości, stanowi ogromne wyzwanie dla stabilności systemu elektroenergetycznego. Nowe moce muszą zapewniać bezpieczeństwo energetyczne, a infrastruktura sieciowa musi być odpowiednio dostosowana, także do planowanego rozwoju morskiej energetyki wiatrowej. Za zbyt niskie (w stosunku do potrzeb i możliwości) należy uznać również zdolności przesyłowe istniejących połączeń transgranicznych. Wsparcie dla zapewnienia stabilności systemu elektroenergetycznego stanowić będzie energetyka gazowa zapewniająca elastyczne moce.

Kluczowe jest kontynuowanie szybkiego rozwoju sieci inteligentnych i magazynowania energii na wszystkich poziomach napięć w całym kraju. Również w obliczu odbudowy gospodarczej po kryzysie spowodowanym COVID-19 istotne znaczenie będzie miała aktywizacja odbiorców (np. rozpowszechnienie inteligentnych liczników) pobudzająca do efektywnego wykorzystania i oszczędzania energii.

W związku z robudową OZE w Polsce, szczególnie farm wiatrowych, obserwowany jest trend do zmiany kierunków przepływu mocy w KSE z dotychczasowego południe-północ na odwrotny północ-południe. Trend ten będzie się umacniał w związku z budową farm wiatrowych na morzu. Mimo prowadzonych inwestycji w rozwój sieci przesyłowych i dystrybucyjnych, szczególnej uwagi wymagają długie ciągi sieci niskiego napięcia, szczególnie na terenach wiejskich oraz na obszarach, gdzie nastąpił przyrost przyłączy instalacji OZE.

⁷ Roczna ocena jakości powietrza w województwach. Raporty wojewódzkie za rok 2019: <http://powietrze.gios.gov.pl/pjp/publications/card/19100>

⁸ DOKUMENT ROBOCZY SŁUŻB KOMISJI Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-poland_pl.pdf

⁹ SPRAWOZDANIE Z WYNIKÓW MONITOROWANIA BEZPIECZEŃSTWA DOSTAW PALIW GAZOWYCH za okres od dnia 1 stycznia 2019 r. do dnia 31 grudnia 2019 r. Warszawa, lipiec 2020

¹⁰ Energia 2020, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/energia/energia-2019-folder,1,7.html>

Środowisko

Jakość oraz dostępność zasobów wód powierzchniowych i podziemnych to jedno z najważniejszych środowiskowych uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Polska zaliczana jest do krajów ubogich w zasoby wodne (przeciętne zasoby wód w Polsce wynoszą ok. 60 mld m³¹¹, w porach suchych ten poziom może spaść nawet poniżej 40 mld m³). Zasoby wód powierzchniowych w Polsce cechuje duża zmienność czasowa i terytorialna, co powoduje okresowe nadmiary i deficyty wody w rzekach. Zasoby słodkiej wody na mieszkańca wynoszą w ujęciu rocznym 1,4 tys. m³/osobę¹² i należą do jednych z najniższych w Europie. Zbiorniki retencyjne charakteryzują się małą pojemnością. Obecnie całkowita ilość zmagazynowanej wody w istniejących zbiornikach retencyjnych w Polsce wynosi ok. 4 mld m³, co stanowi tylko nieco ponad 6,5% objętości średniorocznego odpływu rzecznoego. Wyniki prognoz¹³ pokazują, że do roku 2030 zmiany klimatu będą miały dominująco negatywny wpływ na gospodarkę i społeczeństwo. Szczególnie dotkliwie będzie to odczuwane w miastach, które zagrożone są bezpośrednio szczególnie trzema zjawiskami: intensyfikacją miejskiej wyspy ciepła i silnymi ulewami powodującymi podtopienia oraz suszą sprzyjającą deficytowi wody w miastach. We wszystkich 44 miastach posiadających Miejskie Plany Adaptacji jako główne zagrożenie klimatyczne wskazano intensywne opady i burze lub powodzie miejskie¹⁴.

Z uwagi na konieczność zapewnienia zrównoważonej gospodarki wodą przeznaczoną do spożycia przez ludzi, opracowywany jest obecnie „Program inwestycyjny w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi”. Opracowanie i realizacja Programu przyczyni się do zwiększenia odporności gospodarki wodnej na skutki zmian klimatu, a także przyczyni się do racjonalnego korzystania z wody jako zasobu, którego ilość w Polsce jest ograniczona, a postępujące zmiany klimatu, przede wszystkim powtarzające się okresy suszy, prowadzą do dalszego jego zmniejszenia. Realizacja Programu pozwoli także na wzmocnienie utrzymania zasobów wodnych kraju w wielkości pozwalającej na zaspokojenie potrzeb społeczeństwa i gospodarki, mając na uwadze stan środowiska naturalnego. Celem głównym Programu Inwestycyjnego jest poprawa stanu (budowa, rozbudowa, remont,) infrastruktury wodociągowej oraz ograniczenie straty wody w sieci. Systemy zbiorowego zaopatrzenia w wodę obsługiwały w 2018 r. 92% ludności kraju, w tym 97% ludności miast i 85% ludności wiejskiej. Jednak należy wskazać, że sieci wodociągowe są przestarzałe i awaryjne przez co przedsiębiorstwa wodociągowe nie są w stanie zapewnić stałej niezawodności funkcjonowania sieci i bezpieczeństwa zdrowotnego wody.

W latach 2000 – 2018¹⁵ ilość nieoczyszczonych ścieków komunalnych, w tym przemysłowych zmalała o 65%, a udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wzrósł z 53% w 2000 r. do 74% w 2018 r., przy czym w miastach wzrósł odpowiednio z 79% do ok. 95%, zaś na wsiach z 11% do 43%. Systemy zbiorowego odprowadzania ścieków obsługiwały 71% ludności kraju, w tym 90% ludności miast i 41% ludności wsi. Pomimo tak znaczących postępów gospodarka ściekowa wciąż jest w fazie intensywnego rozwoju, na co wskazują kolejne aktualizacje Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych i zawarte w nich potrzeby inwestycyjne na rzecz budowy i szeroko pojętej modernizacji systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków.

¹¹ GUS, Ochrona środowiska 2019, Warszawa

¹² GUS, Ochrona środowiska 2019, Warszawa.

¹³ Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020z perspektywą do roku 2030

¹⁴ Plany adaptacji do zmian klimatu 44 miast Polski, publikacja podsumowująca, Warszawa 2018

¹⁵ GUS, Ochrona środowiska 2019, Warszawa, rozdział 3.3 Ścieki i 3.4 Oczyszczalnie ścieków.

Problemem, który Polska musi rozwiązać jest kwestia niedostatecznego zagospodarowania, w tym odzysku generowanych odpadów. W 2018 r. wytworzono w Polsce ok. 128 mln ton odpadów¹⁶ – z czego ponad 90% stanowiły odpady przemysłowe, a 9,8% (12,5 mln ton) odpady komunalne. Głównym źródłem pochodzenia odpadów przemysłowych, podobnie jak w latach poprzednich, było górnictwo i wydobywanie (53,2% ilości wytworzonych odpadów ogółem). W zakresie odpadów komunalnych 84% zostało wytworzone przez gospodarstwa domowe. Z zebranych odpadów komunalnych niewiele ponad połowę (57%) przeznaczono do odzysku (7,1 mln ton odpadów komunalnych), z tego do recyklingu przeznaczono 3,3 mln ton (26%). W 2018 r. zebrano selektywnie ponad 3,6 mln ton odpadów komunalnych (29% ogółu)¹⁷, co oznacza wzrost ilości odpadów zebranych selektywnie o 11% w stosunku do roku poprzedniego. Za 30% selektywnie zebranych odpadów odpowiadają trzy frakcje: papier i tektura, szkło oraz tworzywa sztuczne. Jednym z wyzwań stojących przed Polską jest również kwestia rekultywacji i zagospodarowania zdegradowanych terenów. Ogólna powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji lub zagospodarowania w Polsce w 2018 r. wynosiła 61,8 tys. ha, z czego grunty zdewastowane stanowiły 88,4%, a grunty zdegradowane 11,6% tego obszaru.

Głównym wyzwaniem w zakresie różnorodności biologicznej jest przeciwdziałanie czynnikom i zjawiskom negatywnie oddziałującym na jej stan. W Polsce powierzchnia obszarów prawnie chronionych w końcu 2018 r. wynosiła ponad 10,2 mln ha¹⁸, co stanowiło 32,6% powierzchni kraju. Szacuje się, że polską przyrodę reprezentuje około 63 tys¹⁹ gatunków z królestw roślin, zwierząt i grzybów, z czego ok. 1800 gatunków objętych jest ochroną ścisłą lub częściową. Do rodzimych gatunków objętych ścisłą ochroną zaliczono 591²⁰ gatunków zwierząt, a także 415 gatunków roślin. Spośród gatunków zagrożonych wyginięciem w Polsce żyje 61 gatunków zwierząt²¹ oraz 315 gatunków roślin²².

Transport

Sieć **dróg** krajowych w Polsce stanowi 4,6% sieci dróg publicznych i obsługuje ponad 40% ruchu. W końcu 2019 r. największym udziałem dróg krajowych o dobrym stanie nawierzchni charakteryzowały się województwa podlaskie (75%) i zachodniopomorskie (73,9%), a najmniejszym – małopolskie (42,8%) i kujawsko-pomorskie (53,4%).²³ Inwestycje w połączenia drogowe wykazały zdecydowanie korzystny wpływ na rozwój gospodarczy, w tym poprzez zmniejszenie czasu i kosztów transportu drogowego²⁴. Poprawa jakości infrastruktury ma też na celu zmniejszanie liczby ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych w Polsce, która spada ale nadal jest jedną z najwyższych w UE.

W 2018 r. długość eksploatowanych **linii kolejowych** wynosiła ponad 19,3 tys. km, co daje 6,19 km/100 km² powierzchni. Dobry stan techniczny dotyczył 60,8% całkowitej długości torów (wobec

¹⁶ GUS, Ochrona środowiska 2019, Warszawa, rozdział 6 Odpady.

¹⁷ Biorąc pod uwagę wyłącznie odpady pochodzące z gospodarstw domowych (tj. 10,5 mln ton), odpady zebrane selektywnie stanowiły około 32%.

¹⁸ GUS, Ochrona środowiska 2019, Warszawa, rozdział 5.1 Formy ochrony przyrody.

¹⁹ GIOŚ, Stan środowiska w Polsce. Raport 2018, Warszawa, rozdział 2.1 Różnorodność biologiczna, ochrona gatunkowa i obszarowa.

²⁰ GUS, Ochrona środowiska 2019, Warszawa, rozdział 5.2 Ochrona gatunkowa.

²¹ Zbigniew Głowaciński (red.) "Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce", Tom I. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 2001.

²² Zarzycki K., Kaźmierczakowa R., Mirek Z. "Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe", Wydanie III. uaktualnione i rozszerzone. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2014.

²³ Raport o stanie technicznym nawierzchni sieci dróg krajowych na koniec 2019 roku, GDDKiA

²⁴ Analiza wpływu zbudowanej infrastruktury drogowej na poziom aktywności ekonomicznej w otaczających jednostkach terytorialnych, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 30 listopada 2017 r.

52% w 2014 r), podczas gdy dostateczny - 23,8% (wobec 27%), a niezadowolający - 15,4% (wobec 21% w 2014 r.).²⁵ Dodatkowym wyzwaniem jest stan taboru kolejowego, przystanków kolejowych, stacji kolejowych oraz dworców, często nie spełniających współczesnych oczekiwań podróżnych, a także niewystarczająco zintegrowanych z układem lokalnego transportu publicznego.

W okresie 2003-2018 liczba pasażerów przewiezionych przez polskich i zagranicznych przewoźników lotniczych wzrosła z 6,2 mln do niemal 45 mln. Zwiększył się udział innych niż lotnisko im. Chopina w Warszawie **portów lotniczych**, które w latach 2015-2018 również odnotowało wzrost liczby obsłużonych pasażerów o ponad 67,7% i w 2018 r. obsłużyło ponad 17,7 mln pasażerów²⁶. Wskutek pandemii COVID-19, szacuje się, że w 2020 r. wszystkie lotniska w kraju obsłużyły łącznie około 14,6 mln pasażerów. Pomimo istotnego zwiększenia przepustowości głównych polskich portów lotniczych, można zauważyć ich gorsze niż w krajach UE-15 skomunikowanie z regionalnymi ośrodkami miejskimi.

Inwestycje w **transport publiczny w miastach** doprowadziły do zatrzymania spadku liczby przewiezionych pasażerów, a nawet ich wzrostu po 2014 r. W 2018 r. była ona wyższa od odnotowanej w 2014 r. o 3,2% (tj. o 63 mln pasażerów) i wyniosła 3 739,4 mln osób. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwami o najwyższej intensywności przewozów pasażerskich były w 2018 r. mazowieckie (180,9 wobec 98,3 średnio w całym kraju), małopolskie (132,7), pomorskie (125,5) oraz łódzkie (101,6), a najniższej – opolskie (26,2) oraz województwa Polski Wschodniej (gdzie wynosiła ona od 29,7 w podkarpackim do 60,7 w lubelskim).²⁷ Ten pozytywny trend został znacznie zaburzony w związku z pandemią COVID-19. Odbudowanie zaufania do transportu zbiorowego i jednoczesna promocja podróży niezmotoryzowanych będzie największym wyzwaniem dla obniżania emisyjności transportu w miastach. Wyzwaniem pozostaje stan taboru oraz zintegrowanie systemów komunikacji zbiorowej w miastach oraz – w ostatecznym efekcie - przyciągnięcie pasażerów korzystających dotychczas z samochodów osobowych.

Pomimo dynamicznego wzrostu w ostatnich latach obrotów ładunkowych w największych **portach morskich** (Gdańsk, Gdynia, Szczecin i Świnoujście)²⁸, nadal przeładowywanych jest w nich mniej towarów niż w czołowych portach innych państw basenu Morza Bałtyckiego. W 2020 roku jedynie port w Gdyni odnotował niewielki wzrost wielkości przeładunków względem poprzedniego roku (wzrost o 2,94%, wobec spadku o 7,89% w Gdańsku i o 3,10% w Szczecinie-Świnoujściu)²⁹. Nadal występują w nich braki infrastrukturalne i wąskie gardła w dostępie od strony morza i lądu.

W przypadku **śródlądowych dróg wodnych**, obejmujących ok. 3 654 km, wymagania stawiane drogom o znaczeniu międzynarodowym (klasy IV i V) w 2018 r. spełniało w Polsce niespełna 5,6% długości dróg wodnych (206 km). Długość dróg wodnych o znaczeniu regionalnym (I,II i III klasa) wynosiła 3 448 km (co stanowiło 94,4% ogólnej długości dróg wodnych w kraju).³⁰ Niestabilne warunki nawigacyjne, będące wynikiem złej jakości infrastruktury sprawiają, że żegluga śródlądowa nie wykorzystuje swojego pełnego potencjału (ok. 0,3 % udziału w przewozie ładunków).

²⁵ Przegląd regionalny Polski 2019. Część I. Krajowe Obserwatorium Terytorialne. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

²⁶ j.w.

²⁷ j.w.

²⁸ W Polsce funkcjonują cztery porty morskie o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej (Gdańsk, Gdynia, Szczecin i Świnoujście), będące częścią korytarza sieci bazowej TEN-T Bałtyk – Adriatyk oraz 28 portów o znaczeniu regionalnym i lokalnym, w tym Port Police, który ujęty jest w sieci kompleksowej TEN-T.

²⁹ <https://www.actiaforum.pl/port-monitor.prze%C5%82adunki-w-10-najwi%C4%99kszych-portach-ba%C5%82tyckich-niedu%C5%BCe-spadki-pomimo-pandemii.html>

³⁰ GUS – Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2018 r.

Z roku na rok rośnie wolumen **przewozów intermodalnych** oraz liczba przedsiębiorstw oferujących te usługi³¹. W 2019 r. przewieziono 19,5 mln ton ładunków, podczas gdy w 2018 r. było to 17 mln ton. Udział przewozów intermodalnych w całym rynku przewozów kolejowych mierzony masą przewiezionych ładunków osiągnął poziom 8,3% i był wyższy o 1,5 % niż w 2018 r.³² W 2020 r. wszystkie parametry dla tego segmentu odnotowały wzrost, udział przewozów intermodalnych w rynku kolejowych przewozów towarowych wyniósł 10,7% wg masy. Pomimo rosnącej roli przewozów intermodalnych, Polska wciąż nie wykorzystuje swojego potencjału wynikającego z położenia geograficznego. Według danych GUS w 2018 r. aktywnych było 35 terminali, tj. o 5 więcej niż w roku poprzednim, w ramach których 6 obsługiwało przesyłki morze-kolej, morze-droga (terminale morskie), a 29 obsługiwało przesyłki kolej-droga (terminale lądowe). Wyzwaniem jest większa integracja międzygałęziowa w intermodalnych przewozach towarowych oraz ograniczenie wpływu transportu na środowisko.

Zdrowie

Kryzys związany z pandemią COVID-19 spowodował ogromny wzrost obciążeń strukturalnych w polskiej ochronie zdrowia. Jeszcze wyraźniej ukazała się potrzeba utrzymania sprawnie funkcjonującego systemu opieki zdrowotnej, skutecznie radzącego sobie z nagłymi kryzysami epidemiologicznymi. Przed polskim sektorem ochrony zdrowia stoją wyzwania związane z wprowadzeniem rozwiązań systemowych, finansowych, jakościowych i organizacyjnych. Pozwolą one na zwiększenie efektywności systemu w dłuższej perspektywie czasowej, a także odpowiedzią na wyzwania związane z pandemią COVID-19 i jej skutkami.

Czynnikiem wpływającym na dostępność usług zdrowotnych jest postępujące starzenie się polskiego społeczeństwa objawiające się m.in. gwałtownym wzrostem liczby osób w wieku 80 lat i starszych. Wyzwania demograficzne wskazują także na konieczność zareagowania zarówno na potrzeby osób najstarszych i niesamodzielnych, jak również matek i dzieci – sprzyjając kierunkowi działania na rzecz odbudowy demograficznej w Polsce.

Najczęstszymi przyczynami zgonów w Polsce w 2019 r. były choroby układu krążenia oraz nowotwory. Wymienione problemy zdrowotne odpowiadały za 73% wszystkich zgonów³³. Jest to długofalowy trend. Podkreślenia wymaga wzrost zachorowań na choroby nowotworowe - w ciągu ostatniego półwiecza (1970-2017) wśród mężczyzn nastąpił wzrost liczby zachorowań o ponad 55 tysięcy (27101 vs 82450), wśród kobiet niemal o 54 tysiące zachorowań (28813 vs 84425)³⁴. Wzrost zachorowalności i umieralności z powodu chorób nowotworowych wynika ze zjawiska starzenia się ludności – 70% zachorowań u mężczyzn i 60% zachorowań u kobiet występuje po 60. roku życia, jak i z nasilonego narażenia populacji na czynniki rakotwórcze, w tym czynniki związane ze stylem życia: paleniem papierosów, spożywaniem alkoholu, nieodpowiednią dietą i brakiem ruchu³⁵. Wśród problemów zdrowotnych, które miały istotny udział w strukturze zgonów znalazły się również choroby układu trawiennego, nerwowego, cukrzyca i choroby nerek oraz choroby układu

³¹ W 2018 r. przewozy intermodalne realizowało 20 przewoźników. W 2017 r. było ich 18, podczas gdy w 2016 r. na rynku intermodalnym funkcjonowało 13 spółek.

³² Przewozy intermodalne w 2019 r. Podsumowanie Prezesa UTK

³³ Dane na podstawie Mapy potrzeb zdrowotnych, kwiecień 2021

³⁴ za: Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania. 2020, pod red. B. Wojtyniaka i P. Goryńskiego

³⁵ za: Narodowa Strategia Onkologiczna, str. 6

oddechowego³⁶. Odrębną ale ważną grupą przyczyn zgonów są także problemy zdrowotne zaliczane do urazów zatruc i innych czynników zewnętrznych. Do tej kategorii zaliczają się także wypadki komunikacyjne, i co warto podkreślić, dotyczą one w większym stopniu mężczyzn (7% wszystkich zgonów) niż kobiet (2,5% wszystkich zgonów)³⁷. Coraz większe znaczenie w epidemiologii stanowią również zaburzenia psychiczne, które w 2019 r. znalazły się na dziewiątym miejscu w rankingu DALY – wskaźniku wyrażającym łącznie lata życia utracone wskutek przedwczesnej śmierci bądź uszczerbku na zdrowiu w wyniku urazu lub choroby³⁸.

Wg raportu *State of Health in the EU. Polska. Profil systemu ochrony zdrowia 2019*³⁹ polski system opieki zdrowotnej charakteryzuje się dużym brakiem równowagi pod względem świadczenia usług medycznych. W Polsce, w porównaniu z innymi państwami UE, obserwowany jest zbyt wysoki udział finansowania świadczeń zdrowotnych w opiece szpitalnej w stosunku do pozostałych poziomów opieki. Wyzwaniem dla efektywnego funkcjonowania systemu, od strony procesowej, niezbędne jest udzielanie świadczeń zdrowotnych na właściwym poziomie zabezpieczenia świadczeń, tzn. na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, a dopiero w przypadkach wymagających pogłębionej diagnostyki lub leczenia, w opiece szpitalnej.

Ambulatoryjna opieka specjalistyczna jest szczególnie istotna w procesie pogłębionej diagnostyki i leczenia. Obejmuje porady specjalistyczne, badania diagnostyczne oraz procedury zabiegowe, które nie są dostępne w podstawowej opiece zdrowotnej ze względu na konieczność kontaktu z lekarzem specjalistą, jednocześnie nie wymagając pobytu pacjenta w szpitalu przez całą dobę⁴⁰.

Nie można jednak zapominać o istotnej roli opieki szpitalnej w systemie zdrowia. To tam zaopatrywani są pacjenci wymagający specjalistycznej diagnostyki, leczenia oraz opieki, która nie może zostać zapewniona na niższych poziomach. Doświadczenia pandemii COVID-19 pokazują również, że zapewnienie właściwej opieki szpitalnej dla pacjentów wymagających hospitalizacji jest elementem przeciwdziałania, zapobiegania i zwalczania zagrożeniom epidemiologicznym.

Lecznictwo szpitalne, w tym centra urazowe, wyspecjalizowane w leczeniu nagłych stanów zagrażających zdrowiu i życiu, takich jak uszkodzenie rdzenia kręgowego, złamanie kończyny z uszkodzeniem naczyń i nerwów, niskie ciśnienie skurczowe krwi czy niski stan świadomości w skali Glasgow, wykonują odpowiednie zabiegi ratujące zdrowie i życie pacjentów. Ponadto, wiele zabiegów jak zabiegi chirurgiczne, operacyjne leczenie choroby wieńcowej, czy resekcje w przypadku nowotworów muszą być wykonywane w ramach opieki szpitalnej, z odpowiednim przygotowaniem przed zabiegiem oraz opieką po zabiegu. Również kompleksowe leczenie w zakresie nowotworów wymaga hospitalizacji pacjenta i przeprowadzenia właściwych procedur leczniczych w szpitalu pod opieką odpowiedniego zespołu lekarzy. Równie istotna w kwestii zachorowalności na nowotwory jest profilaktyka i badania przesiewowe. W ramach Narodowej Strategii Onkologicznej położony został duży nacisk na rozwijanie edukacji i dalszego zachęcania Polaków do badań przesiewowych. W tym kontekście konieczne jest również zapewnienie pogłębionej diagnostyki – badania realizowane są zarówno na poziomie AOS jak i w trybie hospitalizacji w ramach leczenia szpitalnego.

³⁶ Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne w ochronie zdrowia.

³⁷ Za: Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania. 2020, pod red. B. Wojtyniaka i P. Goryńskiego

³⁸ Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne w ochronie zdrowia.

³⁹ Źródło: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2019_chp_poland_polish.pdf

⁴⁰ Jw.

Opieka szpitalna ściśle współpracuje również z Państwowym Ratownictwem Medycznym (PRM). Które zapewnia pomoc każdej osobie w stanie nagłego zagrożenia zdrowia lub życia. System Państwowego Ratownictwa Medycznego, który silnie stabilizuje odporność sektora zdrowia, wymaga wzmocnienia. Zarówno na etapie pozaszpitalnym, czyli w zakresie wyposażenia zespołów ratownictwa medycznego w środki transportu sanitarnego (ambulanse), jak i szpitalnym, czyli w odniesieniu do szpitalnych oddziałów ratunkowych, centrów urazowych.

Stworzenie zatem kompleksowego, skutecznego i efektywnego systemu ratownictwa medycznego warunkuje nie tylko dłuższe życie w zdrowiu ludności, ale także generuje oszczędności w systemie publicznych świadczeń zdrowotnych oraz ubezpieczeń społecznych.

Na jakość i efektywność całego systemu opieki zdrowotnej wpływa zarówno sprawne funkcjonowanie podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, jak i zabezpieczenie odpowiedniej opieki szpitalnej i szybko reagującego systemu PRM. Konieczne jest zatem zapewnienie funkcjonowania systemu, który jest w stanie reagować na bieżące wyzwania zdrowotne, jak i na nagłe stany zagrożenia np. epidemie.

Kultura

Sektor kultury stanowi istotny potencjał zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego. Oddziaływanie kultury na społeczeństwo jest ważne z punktu widzenia życia codziennego – uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych (zarówno w formie stacjonarnej jak i online) wpływa na wzrost kompetencji w różnych aspektach, przyczynia się do podniesienia jakości życia i poprawę dobrostanu społeczeństwa. Instytucje kultury w coraz większym stopniu stają się miejscami socjalizacji i integracji społecznej, gdzie poza udziałem w wydarzeniach kulturalnych można rozwijać kontakty społeczne. Ich działalność i oferta jest ważna dla budowy społeczeństwa kreatywnego, tolerancyjnego, obywatelskiego, a także walki z wykluczeniem społecznym zwłaszcza wynikającym z rozluźnienia więzi społecznych, zaniku relacji sąsiedzkich i postępujących chorób cywilizacyjnych. Sektor kultury stanowi również ważną część gospodarki. Według Eurostatu⁴¹ w sektorze kultury i kreatywnym w 2019 r. pracowało 7,4 mln osób w 27 krajach UE, co stanowi 3,7% całego zatrudnienia. Szczególną rolę dla gospodarki europejskiej ma dziedzictwo kulturowe, - wykorzystanie potencjału tkwiącego w dziedzictwie przyczynia się do zwiększania atrakcyjności miejsc dla turystów, inwestorów i mieszkańców oraz wpływa na budowę przewag konkurencyjnych krajów i regionów. Kultura napędza rozwój usług okołoturystycznych, a także innych usług działających w otoczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego i ważnych instytucji kultury. Relacje pomiędzy kulturą a gospodarką uwidoczniły się w szczególności w warunkach kryzysu wywołanego pandemią COVID-19. Dziedzictwo kulturowe stanowi ważny element rozwoju społeczno-gospodarczego, jako istotny czynnik stymulujący budowę kapitału społecznego, wzmacniania tożsamości narodowej oraz europejskiej. Polska posiada bogaty zasób dziedzictwa kulturowego, jednakże nie jest on w pełni wykorzystany. Wg danych z 2019 r. w Polsce do rejestru wpisanych było zabytków blisko 77 tys. zabytków nieruchomych i ponad 261 tys. zabytków ruchomych⁴². Zgodnie z raportem Narodowego Instytutu Dziedzictwa z 2017 r., dotyczącym nieruchomych zabytków architektury, około 39% nieruchomych zabytków architektury wykazywało poważne lub umiarkowane oznaki uszkodzenia, a

⁴² Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa, <https://www.dane.gov.pl>

stopień zachowania formy i substancji oceniono jako średni lub mały. Tylko 13% badanych zabytków nie wykazało żadnych oznak uszkodzenia, a ich forma i substancja została zachowana całkowicie lub prawie całkowicie.

Według danych GUS za rok 2018 w Polsce funkcjonowało ok. 15 tys. instytucji świadczących ofertę kulturalną, w tym biblioteki, muzea, galerie, teatry i instytucje muzyczne. Największą część stanowią biblioteki publiczne z filiami i punkty biblioteczne (9 tys.) i ośrodki, centra i domy kultury (4,2 tys.). Ponadto, rolę swego rodzaju instytucji kultury pełnią publiczne uczelnie artystyczne, prezentując ofertę kulturalną na wysokim poziomie (koncerty, spektakle teatralne, wernisaże), a jednocześnie szeroko dostępną dla publiczności (wstęp na ww. wydarzenia jest albo bezpłatny, albo w konkurencyjnych – w porównaniu do instytucji kultury – cenach). W Polsce funkcjonuje 19 publicznych uczelni artystycznych: muzycznych, plastycznych, teatralnych i jedna filmowa.

Ważną rolę w systemie kultury spełniają także szkoły artystyczne, które zwłaszcza w mniejszych ośrodkach wypełniają rolę instytucji kultury. Diagnoza przeprowadzona przez Centrum Edukacji Artystycznej wskazuje na duży udział szkół artystycznych w pełnieniu funkcji kulturalnych poprzez oferowanie przestrzeni dla wystaw i innych wydarzeń kulturalnych czy prowadzenia koncertów. Blisko 120 szkół i zespołów szkół wskazało na potrzeby infrastrukturalne, wynikające z prowadzonej lub planowanej oferty kulturalno-artystycznej.

1.2 GŁÓWNE WYZWANIA PRZY UWZGLĘDNIENIU NIEDOSKONAŁOŚCI RYNKU, POTRZEB INWESTYCYJNYCH ORAZ KOMPLEMENTARNOŚCI I SYNERGII Z INNYMI FORMAMI WSPARCIA

Wsparcie w ramach programu kierowane będzie głównie do podmiotów publicznych świadczących usługi publiczne. W przypadku beneficjentów będących przedsiębiorcami, w wybranych obszarach może występować luka finansowa, wynikająca z zawodności mechanizmów rynkowych, braku możliwości sfinansowania potrzeb inwestycyjnych ze środków własnych czy też trudności w pozyskaniu odpowiedniego kapitału ze strony rynku finansowego.

Bariery w finansowaniu inwestycji na rynku efektywności energetycznej oraz technologii OZE przez sektor bankowy wynikają m. in. z niedojrzałości rynku efektywności energetycznej, niskiej rentowności mniej rozwiniętych technologii OZE, niestabilności prawnej, długotrwałej fazy przygotowawczej inwestycji, niskiej świadomości korzyści związanych z poprawą efektywności energetycznej wśród zarządów przedsiębiorstw, niskiego dochodu rozporządzalnego członków wspólnot/spółdzielni mieszkaniowych. W sektorze transportu zasadność interwencji w sektorze przewozów intermodalnych oraz kolejowych przewozów towarowych, wynika z długiego okresu zwrotu z inwestycji, braku nadwyżek finansowych przewoźników, wysokiej kapitałochłonności inwestycji, konieczności ponoszenia wysokich kosztów stałych niewymaganych w przypadku transportu drogowego, zidentyfikowanych problemów z pozyskaniem długoterminowego finansowania.

Biorąc pod uwagę ograniczenia w finansowaniu Polityki Spójności względem poprzednich lat należy zwrócić szczególną uwagę na znaczenie programów zarządzanych centralnie przez Komisję Europejską. Z drugiej strony zwiększenie efektywności wykorzystania dostępnych środków UE wymaga wzmocnienia powiązania interwencji dokonywanych z udziałem środków UE z krajowym systemem finansowania rozwoju. Pełne wykorzystanie dostępnych narzędzi doprowadzi do

zapewnienia efektu synergii z działaniami przewidzianymi do realizacji w ramach celów polityki w niniejszym programie. W ramach poszczególnych CP podstawowymi instrumentami zapewniającymi komplementarność i synergię są:

- CP2 - COSME oraz LIFE a także CEF Energy. Programy te będą się skupiały na interwencji w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatu oraz połączeń transeuropejskich sieci energetycznych.
- CP3 - CEF. Celem tego instrumentu jest poprawa kluczowej infrastruktury transportowej leżącej na korytarzach TEN-T.
- CP4 - EU4HEALTH, ERASMUS, HORYZONT 2020, LIFE. Ich działania będą skupiały się na uzupełnianiu interwencji z poziomu krajowego.

Zakres wsparcia realizowanego w ramach Programu jest komplementarny ze wsparciem innych programów w ramach polityki spójności na lata 2021-2027 oraz innych instrumentów UE. Ryzyku podwójnego finansowania obszarów w ramach różnych programów krajowych i regionalnych będzie zapobiegać przyjęta linia demarkacyjna. Komplementarność interwencji jest istotnym czynnikiem nie tylko na etapie programowania, ale również na etapie realizacji programu. Dlatego też istotne będzie podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia komplementarności na etapie wyboru i realizacji projektów.

1.3 WYZWANIA ZIDENTYFIKOWANE W ZALECENIACH UE I STRATEGIACH

Wyzwania dla Polski na perspektywę 2021-2027 zostały określone przez KE i przyjęte przez Radę UE w Zaleceniach z dnia 5 czerwca 2019 r.⁴³ Natomiast szczegółowe priorytety inwestycyjne w poszczególnych obszarach zostały zidentyfikowane w Załączniku D do Sprawozdania Krajowego z lutego 2019.⁴⁴

Sektor energii zdaniem KE wymaga transformacji w kierunku niskoemisyjnym, w tym poprawy jakości powietrza. Głównymi kierunkami działań wskazanymi przez KE są: gruntowna termomodernizacja budynków, zastąpienie kotłów na paliwa kopalne instalacjami o niskim poziomie emisji, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii wraz z powiązaną infrastrukturą.

W obszarze środowiska KE widzi dalszą potrzebę promowania zrównoważonej gospodarki wodnej i wspierania przystosowania się do zmian klimatu. Zaznacza również konieczność przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz uznaje za zasadne dalsze wspieranie działań sprzyjających ochronie przyrody i różnorodności biologicznej.

Zalecenia KE w obszarze transportu dotyczą ukierunkowania inwestycji w szczególności na jego zrównoważony charakter. Wskazane obszary priorytetowe odnoszą się do rozwijania zrównoważonej multimodalnej mobilności, w tym do sieci TEN-T i połączeń transgranicznych.

⁴³ Zalecenia Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na 2019 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2019 r.; COM(2019) 521 final

⁴⁴ Country Report Poland 2019; SWD(2019)1020 final

W obszarze zdrowia konieczna jest poprawa dostępności, odporności i skuteczności systemu ochrony zdrowia, m.in. przez zapewnienie wystarczających zasobów. Tym samym niezbędna jest realizacja inwestycji infrastrukturalnych wyrównujących różnice geograficzne w dostępie do opieki zdrowotnej.

W zakresie CP5 zalecenia KE dotyczą wsparcia zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich.

Wyzwania dla Polski wynikają również ze Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), która jest główną, krajową strategią rozwojową, określającą podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju. Szczegółowe cele i wyzwania określają strategie sektorowe.

1.4 WYZWANIA W ZAKRESIE ZDOLNOŚCI ADMINISTRACYJNYCH

Kontynuacja dotychczasowych inwestycji oznacza zaangażowanie beneficjentów i tych instytucji zaangażowanych we wdrażanie środków UE, które zgromadziły duży potencjał wiedzy i posiadają doświadczenie z poprzednich perspektyw finansowych UE, jak również optymalne zaplecze techniczne, aby zapewnić efektywność i bezpieczeństwo wydatkowania środków. Mając odpowiednie doświadczenie, beneficjenci będą umiejętnie współpracować z instytucjami, korzystać z uproszczeń i w efekcie sprawniej realizować projekty. W ramach programu planuje się kontynuację działań mających na celu podnoszenie zdolności administracyjnych instytucji zaangażowanych we wdrażanie środków UE. Kontynuowane będą działania szkoleniowe i informacyjne dla beneficjentów.

Zapisy rozporządzenia ogólnego (CPR) na lata 2021-2027 wprowadzają zmianę charakteru warunkowości podstawowej w kierunku warunkowości on-going (spełnienie należy zapewnić i monitorować przez cały okres perspektywy). Oznacza to zmianę charakteru działań jednostki odpowiedzialnej za spełnienie warunku podstawowego, polegającą na ustanowieniu procedur zapewniających implementację warunku podstawowego w sposób ciągły.

Planowane są jednocześnie kolejne działania administracji rządowej mające na celu uelastycznienie systemu zamówień publicznych w celu zmniejszenia ryzyka występowania szeregu problemów w realizacji projektów. Jednocześnie, administracja rządowa będzie kontynuowała działania mające na celu dalsze wzmocnienie instytucjonalne podmiotów zaangażowanych w proces wydawania decyzji administracyjnych, pozwoleń itp. w toku realizacji inwestycji.

W odniesieniu budowy gospodarki niskoemisyjnej wymagana jest aktywność różnych grup podmiotów, w tym także przez mniejszych takich jak MŚP, małe jednostki samorządu terytorialnego oraz różnego rodzaju klastry i spółdzielnie (w tym mieszkaniowe i energetyczne), które zazwyczaj nie mają wystarczającego potencjału kadrowego do uczestniczenia w projekcie. W związku z powyższym, istnieje potrzeba uproszczenia zasad aplikowania o dofinansowanie, w tym uproszczenie wzoru wniosków o dofinansowanie, ograniczenia liczby załączników do ww. wniosku oraz wprowadzenie większej elastyczności w zakresie poprawy/uzupełnienia wniosku. Dalsze uproszczenia w ramach poszczególnych działań przyniosłoby rozliczanie wydatków dla niektórych kategorii wydatków metodami uproszczonymi, w za pomocą stawki ryczałtowej (flat-rate) w tych grupach projektów,

gdzie występuje znaczna powtarzalność uwarunkowań finansowych projektów i gdzie powyższa kwestia nie narusza przepisów w zakresie pomocy publicznej.

1.5 WYZWANIA DEMOGRAFICZNE

Zgodnie z diagnozą zawartą w SOR, jednym z najważniejszych wyzwań dla rozwoju kraju są niekorzystne trendy demograficzne, które przejawiają się ujemnym przyrostem naturalnym, spadkiem udziału osób w wieku aktywności zawodowej oraz szybkim wzrostem udziału osób starszych w całej populacji, a także dużym odsetkiem migracji wewnętrznych i zewnętrznych, pogłębiających ww. procesy. Starzejące się społeczeństwo oznacza m.in. możliwy spadek tempa wzrostu produktywności, wzrost udziału wydatków na opiekę zdrowotną i długotrwałą opiekę nad osobami w zaawansowanym wieku, a tym samym ograniczenie puli środków na inwestycje. Mniejsza liczba osób młodych może ponadto wpłynąć na poziom kreatywności społeczeństwa, a więc i na innowacyjność gospodarki.

Niekorzystne zmiany demograficzne prowadzą zarówno do przeobrażeń na rynku pracy, jak i do zmiany struktury gospodarki. Odpływ młodych, dobrze wykształconych osób do dużych aglomeracji miejskich lub poza granice kraju już powoduje efekt wymywania zasobów kapitału ludzkiego i utratę przez część regionów potencjału intelektualnego, skutkując zmniejszaniem ich szans rozwojowych.

Zmiany liczby ludności mają wpływ na zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi, w tym infrastrukturę transportową czy zdrowotną, a w konsekwencji wpływ na lokalne rynki pracy.

W ramach przyjętego w strategii modelu rozwoju, tj. tzw. rozwoju odpowiedzialnego, realizowane działania inwestycyjne będą ukierunkowane na wzmacnianie terytorialnych potencjałów rozwojowych i specjalizacji, tak aby poprzez aktywizację gospodarczą, rozwój lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców możliwe było zatrzymanie negatywnych trendów demograficznych rejestrowanych na części obszarów Polski.

W kontekście wyzwań demograficznych, największe i bezpośrednie znaczenie będą miały działania podejmowane w obrębie systemu opieki zdrowotnej. Poprawa jakości i dostępu do usług oraz lepsze dopasowanie opieki do nowych wyzwań przyczynią się do dłuższej aktywności zawodowej Polek i Polaków. Problem starzejącego się społeczeństwa i konieczność dostosowania usług zdrowotnych do struktury i potrzeb obywateli, w tym w zakresie opieki długoterminowej, stanowią jeden z głównych wyzwań. Obszar ten wymaga podjęcia zdecydowanych działań zwiększających jego dotychczasowy potencjał infrastrukturalny oraz kadrowy. W związku z rosnącymi potrzebami w zakresie opieki nad osobami starszymi i niesamodzielnymi należy rozwijać opiekę geriatryczną oraz przekształcić część łóżek szpitalnych o niskim obłożeniu, na łóżka opieki długoterminowej, paliatywnej oraz hospicyjnej. Z drugiej strony należy zadbać o dietność społeczeństwa, a co za tym idzie sprostać wyzwaniom stojącym przed opieką nad matką i dzieckiem.

Działania inwestycyjne podejmowane w obszarze infrastruktury transportu zrównoważonego, gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej oraz ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu będą wpisywać się w model rozwoju odpowiedzialnego, który co do zasady pozostaje neutralny wobec wyzwań demograficznych. Odpowiedzialne podejmowanie decyzji inwestycyjnych będzie oznaczało takie zaspokajanie potrzeb, aby nie umniejszać szans rozwojowych przyszłych pokoleń, co

oznacza położenie szczególnego nacisku na prowadzenie działań zgodnie z wymogami rozwoju zrównoważonego, uwzględniających min. wyzwania i trendy demograficzne. Zasada ta będzie szczególnym wyznacznikiem wszystkich działań podejmowanych w ramach programu.

1.6 WNIOSKI Z DOTYCHCZASOWYCH DOŚWIADCZEŃ

Aby zminimalizować ryzyko występowania problemów w projektach infrastruktury liniowej (wzrost kosztów i opóźnień w realizacji) podjęto szereg inicjatyw, mających na celu umożliwienie aktualizacji przedmiarów i waloryzacji wynagrodzeń, np. wdrożono stosowne zmiany w prawie budowlanym i prawie zamówień publicznych, czy rozszerzono stosowanie „niebieskiej księgi”⁴⁵. W celu ograniczenia sytuacji długotrwałych procesów wydawania przez odpowiednie organy decyzji administracyjnych, wprowadzono wsparcie (m. in. poprzez finansowanie wynagrodzeń pracowników) dla ww. organów np. nadzorujących inwestycje pod kątem zgodności z prawem budowlanym oraz pod kątem archeologicznym.

Problemem w sektorze energetyki było finansowanie sieci ciepłowniczych w ramach systemów, które nie posiadają jeszcze statusu „efektywnego energetycznie systemów ciepłowniczego”. Ze względu na prawne ograniczenia udzielania pomocy publicznej na rozbudowę lub modernizację ww. sieci, pojawiają się trudności w realizacji polityki poprawy jakości powietrza, której jednym z głównych elementów jest rozwój ciepłownictwa systemowego, w celu likwidacji lokalnych źródeł ciepła charakteryzujących się wysoką emisją zanieczyszczeń, w tym przede wszystkim pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5, B(a)P odpowiedzialnych za powstawanie tzw. niskiej emisji oraz emisji dwutlenku węgla do powietrza.

Dwutorowe działanie w obszarze infrastruktury ratownictwa medycznego i ponadregionalnych podmiotów leczniczych na przestrzeni ostatnich lat i realizowanych projektów współfinansowanych ze środków UE, zwiększyły dostępność społeczeństwa do świadczeń z wykorzystaniem infrastruktury ochrony zdrowia, m.in. w zakresie onkologii. Jednocześnie poprawiły się także warunki pracy i rozwoju zawodowego kadry. Dzięki realizowanym inwestycjom poprawiono efektywność systemu opieki zdrowotnej dążąc do polepszenia sytuacji w obszarach deficytowych, istotnych z punktu widzenia potrzeb społeczeństwa. Wsparcie infrastruktury ochrony zdrowia przyczyniło się również m. in. do zmniejszenia nierówności w dostępie do usług zdrowotnych. Wpłynęło również na zmniejszenie ryzyka występowania zakażeń szpitalnych.

Należy jednocześnie podkreślić, że – mimo dotychczasowego wsparcia m.in. ze środków Unii Europejskiej - system ochrony zdrowia w dalszym ciągu musi mierzyć się z wyzwaniami, jakimi są starzenie się społeczeństwa, niezadawalająca efektywność i jakość opieki zdrowotnej oraz podatność systemu na zachwiania spowodowane sytuacjami nadzwyczajnymi, jak pandemia COVID-19. Jak wskazują dane Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny – w najstarszej grupie wieku (powyżej 65. roku życia) obserwowany jest stały wzrost zachorowalności na

⁴⁵ Niebieskie Księgi dla projektów w sektorze transportu publicznego, infrastruktury drogowej oraz kolejowej są uzupełnieniem i doprecyzowaniem wytycznych Komisji Europejskiej oraz wytycznych krajowych w zakresie zagadnień związanych z przygotowaniem projektów inwestycyjnych w tym projektów generujących dochód i projektów hybrydowych na lata 2014-2020 w zakresie analizy kosztów i korzyści. W ich zakres wchodzi zagadnienia dotyczące analizy ekonomiczno-społecznej, analizy finansowej, oceny ryzyk w projekcie oraz jego wpływu na zatrudnienie.

choroby nowotworowe⁴⁶. Powyższy trend będzie stanowić istotne wyzwanie dla systemu ochrony zdrowia.

Warto zaznaczyć, że w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 zaczął funkcjonować mechanizm powiązania projektów inwestycyjnych ze zidentyfikowanymi potrzebami zdrowotnymi określonymi w mapach potrzeb zdrowotnych. Ponadto inwestycje były poddawane szczegółowej ocenie celowości z wykorzystaniem Instrumentu Oceny Wniosków Inwestycyjnych w Sektorze Zdrowia (IOWISZ), jak również ocenie zasadności i efektywności realizacji przedsięwzięć poprzez opinie Komitetu Sterującego ds. koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia. System IOWISZ został wprowadzony w 2016 r. i od tamtej pory jest sukcesywnie rozszerzany na kolejne podmioty, od których wymaga się posiadania pozytywnej opinii o celowości inwestycji. Nowelizacja ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych wprowadziła od 2021 r. rozszerzyła grono podmiotów zobowiązanych do pozyskania pozytywnej opinii o celowości inwestycji w celu ubiegania się o dofinansowanie ze środków publicznych.

Należy podkreślić, że dotychczasowe wsparcie ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 (POIiŚ na lata 2014-2020) znacznie wpłynęło na realizację celu szczegółowego określonego w IX osi POIiŚ na lata 2014-2020, tj. *zapewnienie dostępu ludności do infrastruktury ochrony zdrowia oraz poprawa efektywności systemu opieki zdrowotnej*. Powyższe wynikało z poprawy świadczonych usług medycznych dzięki inwestycjom w infrastrukturę podmiotów ochrony zdrowia o charakterze strategicznym w obszarach deficytowych z punktu widzenia potrzeb społeczeństwa i gospodarki oraz uwzględniających istniejące braki w infrastrukturze w wymiarze terytorialnym. Powyższe działania miały szczególne znaczenie w obszarze kardiologii i onkologii, tj. dwóch najważniejszych wyzwań zdrowotnych w Polsce. Dowodem na to jest sukcesywnie zbliżanie się w kolejnych latach wdrażania POIiŚ do osiągnięcia określonych w Programie wartości docelowych wskaźników rezultatu, tj.:

- **Średni czas pobytu pacjenta na łóżkach leczniczych w Polsce** – 6,5 dnia (z uwagi na termin publikacji danych przez OECD ostatnie dostępne informacje są za 2018 r.). W wyniku wdrażania POIiŚ na lata 2014-2020 nastąpił spadek o 0,3 dnia (wartość docelowa do osiągnięcia w 2023 r. – 6,3 dnia),
- **Średnia liczba osób przypadająca na szpitalny oddział ratunkowy** – 161,8 tys./szt. (dane za 2020 r.). W wyniku wdrażania POIiŚ na lata 2014-2020 nastąpił spadek o 15,6 tys./szt. (wartość docelowa do osiągnięcia w 2023 r. – 152 tys./szt.).

Analogiczna sytuacja ma miejsce ze wskaźnikiem rezultatu bezpośredniego pn. *Liczba leczonych w podmiotach leczniczych objętych wsparciem*, mianowicie jego aktualne wykonanie potwierdza zasadność interwencji w ramach POIiŚ na lata 2014-2020. Do dnia 31.03.2021 r. przedmiotowy wskaźnik został osiągnięty w wysokości 11 156 933 osób / rok (111,5%) w odniesieniu do zaplanowanej do osiągnięcia w 2023 r. wartości docelowej wynoszącej 10 000 000 osób / rok.

Doświadczenia poprzednich perspektyw wskazują na to, iż cele odnośnie kultury miały głównie charakter ekonomiczny, a w niewielkim stopniu uwzględniane były aspekty społeczne i kulturowe

⁴⁶ za: Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania. 2020, pod red. B. Wojtyniaka i P. Goryńskiego

inwestycji. To podejście należałoby zmodyfikować, zwłaszcza w kontekście wyzwań, jakie niesie współczesny świat (przykładowo, podczas pandemii COVID-19 zaobserwowano duży popyt na kontakt z ofertą z kulturalną, także on-line; deklarowano również powrót do czytelnictwa). Konieczność mocniejszego uwzględnienia aspektów społecznych została także wskazana w rekomendacjach Raportu ETO pn. Unijne inwestycje w obiekty kultury – kwestia wymagająca lepszego kierunkowania działań i sprawniejszej koordynacji, (luty 2020).

Efekty wsparcia infrastruktury ochrony zdrowia przyczyniają się do zmniejszenia nierówności w dostępie do usług zdrowotnych, aczkolwiek system ochrony zdrowia w dalszym ciągu musi mierzyć się z wyzwaniami, jakimi są starzenie się społeczeństwa, poprawa efektywności opieki zdrowotnej oraz podatność systemu na wstrząsy spowodowane sytuacjami nadzwyczajnymi, jak pandemia COVID-19. Dodatkowo, w ramach perspektywy finansowej 2014-2020 realizowane projekty inwestycyjne musiały odpowiadać na zidentyfikowane potrzeby zdrowotne w mapach potrzeb zdrowotnych. Ponadto inwestycje były poddawane szczegółowej ocenie celowości danego działania, m.in. poprzez ocenę w ramach systemu IOWISZ.

Doświadczenia z wdrażania projektów inwestycyjnych w niektórych sektorach, wskazują na liczne korzyści płynące z wykorzystania formuły partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Podstawową zaletą formuły PPP jest jej kompleksowość. Partner prywatny (czyli wykonawca wybrany zgodnie z określonymi procedurami) odpowiada nie tylko za projektowanie budowę i finansowanie (w całości lub w części) inwestycji, ale również za późniejsze zarządzanie infrastrukturą, za co otrzymuje wynagrodzenie. Dzięki temu formuła PPP zapewnia społeczeństwu dostęp do infrastruktury publicznej w długim okresie, przy zachowaniu umówionej jakości usług i standardów utrzymania. W ramach perspektywy finansowej 2014-2020 projekty PPP zostały z sukcesem zrealizowane m.in. w sektorach: gospodarki odpadami oraz efektywności energetycznej.

Mając powyższe na uwadze, w toku wdrażania programu, realizacja projektu w formule PPP będzie traktowana jako równorzędna formule tradycyjnej, a w przypadku niektórych sektorów (np. efektywności energetycznej), jako preferowana.

1.7 STRATEGIE MAKROREGIONALNE I STRATEGIE UE DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

Polska znajduje się w obszarze oddziaływania Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB). SUE RMB, jak każda strategia makroregionalna UE opiera się na założeniach osiągnięcia wartości dodanej i synergii działań, które biorą się z pogłębienia współpracy i koordynacji działań poszczególnych państw w obszarach wspólnego zainteresowania.

Główne założenia tej Strategii to: ochrona morza (Save the sea), wzrost dobrobytu (Increase prosperity) i wzrost integracji regionu (Connect the region). Dla osiągnięcia celów SUE RMB nie przewidziano dodatkowych źródeł finansowania, natomiast dla wsparcia przedsięwzięć zgodnych z założeniami SUE RMB mogą być wykorzystane fundusze strukturalne i inwestycyjne UE, w tym środki Programu. SUE RMB jest wdrażana poprzez plan działań, który może być aktualizowany w zależności od potrzeb i zmieniających się okoliczności.

Włączenie Programu w realizację strategii będzie przebiegać dwutorowo. W ramach Programu będą wybierane do dofinansowania projekty wpisujące się we wskazane w SUE RMB obszary priorytetowe.

Jednak największe znaczenie dla makroregionu będą miały projekty, w których zaangażowani partnerzy (państwa członkowskie, regiony, gminy, organizacje pozarządowe itp.) będą prowadziły swoje działania we współpracy i koordynacji w zakresie odpowiednich polityk i ich źródeł finansowania. Strategia tworzy dla różnych podmiotów platformę współpracy i działań na rzecz ochrony morza i rozwoju całego makroregionu.

Cele Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, które potencjalnie będą odgrywały największe znaczenie w realizacji działań Programu to:

1. Ochrona Morza, w tym:
 - 1.1. Czystość wód morskich
 - 1.2. Bogata i zdrowa przyroda
 - 1.3. Czysta i bezpieczna żegluga
2. Region lepiej połączony, w tym:
 - 2.1. Dobre warunki transportowe
 - 2.2. Wiarygodne rynki energii
3. Wzrost dobrobytu, w tym:
 - 3.4. Adaptacja do zmian klimatycznych, zapobieganie i zarządzanie ryzykiem.

1.8 UZASADNIENIE WYBORU CELÓW POLITYKI I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH

Cel polityki	Cel szczegółowy	Uzasadnienie
<p>2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej</p>	<p>2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych</p>	<p>Polska w polityce energetycznej kontynuuje kierunki wzrostu efektywności energetycznej gospodarki, w tym także zwiększenia udziału ocieplonych budynków mieszkalnych w całości zasobów mieszkaniowych oraz zmniejszenia liczby osób zamieszkujących w warunkach substandardowych ze względu na przeludnienie, zły stan techniczny lub brak instalacji technicznych. Przedsiębiorstwa są największym w Polsce konsumentem energii elektrycznej i jednym z najważniejszych konsumentów pozostałych nośników energetycznych. Ta grupa była w najmniejszym stopniu wspierana ze środków publicznych. Głównymi barierami realizacji projektów, szczególnie w MŚP, jest brak świadomości skali korzyści związanych z realizacją projektów, problem dostępności środków finansowych na ich realizację, niechęć do ryzyka związanego z wczesnym zastosowaniem nowych technologii i technik, niski priorytet dla produktów i usług efektywnych energetycznie wśród konsumentów, niedojrzały rynek usług energetycznych, a także w niektórych przypadkach</p>

<p>transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>		<p>oczekiwany krótki okres zwrotu z inwestycji (utrudnione pozyskanie dofinansowania bezzwrotnego). Pomimo wdrożenia przepisów dyrektywy 2012/27/UE do prawodawstwa polskiego, rynek usług energetycznych nie znajduje się w dojrzałej fazie, zaś firmy ESCO mają trudności z funkcjonowaniem. Obecnie z węgla kamiennego i brunatnego wytwarzane jest ok. 77% energii elektrycznej. Polska zmierza do zmniejszenia udziału ww. surowców do produkcji energii i w efekcie zmniejszenia emisji CO₂.</p> <p>Od wielu lat utrzymuje się niezadawalający stan powietrza. W sektorze bytowo-komunalnym wykorzystywane są do procesów spalania przestarzałe instalacje i urządzenia niespełniające norm emisyjnych oraz spalane są często odpady i słabej jakości paliwa stałe. Wynika to m.in. z sytuacji ekonomicznej oraz niedostatecznej świadomości społeczeństwa o wpływie ich działań na stan jakości powietrza i stan zdrowia. Poprawa stanu jakości powietrza stanowi jeden z priorytetów. Budowa i modernizacja systemów ciepłowniczych jest jednym z głównych elementów strategii walki z niską emisją na obszarach miejskich. Przyłączanie coraz większej liczby odbiorców do systemów ciepłowniczych należy do podstawowych typów projektów w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych związanych z ogrzewaniem obiektów mieszkaniowych lub przemysłowych. Bariera jest brak odpowiedniej rentowności projektów na terenach o mniejszej gęstości zaludnienia lub o niewielkiej liczbie odbiorców przemysłowych, a także brak dostępu do środków finansowych na odpowiednim poziomie. W trosce o jak najbardziej efektywne wykorzystanie zasobów (w tym paliw) istnieje tendencja wymiany lub modernizacji dotychczasowych źródeł ciepła systemowego na źródła wysokosprawnej kogeneracji. Należy zakładać, że w najbliższych latach proces ten może objąć znaczną część źródeł wytwórczych w ciepłownictwie, w tym wykorzystujących OZE i gaz ziemny. Budowa źródeł wysokosprawnej kogeneracji jest kluczowa w zakresie efektywności energetycznej w elektroenergetyce i ciepłownictwie.</p>
	<p>2.2 Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>Przewiduje się, że udział OZE w ciepłownictwie i chłodnictwie będzie zwiększał się, podobnie w transporcie w produkcji energii elektrycznej netto. Wzrośnie również znaczenie energetyki rozproszonej, skupiającej odbiorców wokół małych lokalnych źródeł energii uzupełnianej przez wzrastający udział energii produkowanej przez prosumentów indywidualnych. Aby ww. wzrost był możliwy, planuje się wsparcie odnawialnych źródeł energii w postaci kontynuacji obecnych i tworzenie nowych mechanizmów</p>

		<p>wsparcia i promocji</p> <p>Budowa źródeł OZE jest obok projektów w zakresie efektywności energetycznej, najważniejszym rodzajem inwestycji w zakresie budowy gospodarki niskoemisyjnej. W związku z szybkim przyrostem mocy w instalacjach OZE , charakteryzujących się dużą niestabilnością pracy, istotne jest, aby realizacja tego typu inwestycji mogła obejmować także budowę magazynów energii. Istotnym uwarunkowaniem dla rozwoju ciepła wytworzonego w OZE jest fakt, że zaledwie 20% systemów ciepłowniczych i chłodniczych spełnia wymogi efektywnego energetycznie systemu ciepłowniczego i chłodniczego (Country Report Poland 2019, s. 36), co tworzy znaczący potencjał dla rozwoju tego rodzaju źródeł.</p> <p>.Jednocześnie niezbędne będzie wzmocnienie elektroenergetycznej infrastruktury sieciowej, która umożliwi przyłączanie nowych jednostek wytwarzania energii z OZE do sieci elektroenergetycznej.</p>
	<p>2.3 Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii poza transeuropejską siecią energetyczną (TEN-E)</p>	<p>Rosną potrzeby rozwoju sieci przesyłowej i dystrybucyjnej związane z przyłączaniem nowych jednostek wytwórczych oraz jednostek o coraz większej mocy, rozwojem generacji rozproszonej, rozwojem elektromobilności, zwiększeniem udziału odbiorców końcowych w sterowaniu popytem. Wyjście naprzeciw potrzebom wymaga osiągnięcie standardu smart grid w sieci energii elektrycznej i działań w zakresie zmiany topologii sieci (domykanie do układów pętlowych, skracanie ciągów sieci średniego napięcia poprzez dogęszczenie stacji WN/SN), zmiany technologii sieci (przebudowy linii napowietrznych na kablowe, izolowanie sieci), zapewnienia sterowalności oraz wdrożenia systemów IT (wspieranie działania na sieci, analiza jej stanu i parametrów technicznych w czasie rzeczywistym) oraz wdrożenia inteligentnego opomiarowania u odbiorców. Stan sieci przesyłowej i dystrybucyjnej powoduje w dalszym ciągu wzrost odmów przyłączenia do sieci, w tym odnawialnych źródeł energii. Z tym związana jest konieczność zwiększenia przepustowości sieci elektroenergetycznej , dla stworzenia nowych zdolności przyłączeniowych dla oze, w tym dla morskich farm wiatrowych. Wyzwaniem jest przystosowanie sieci średniego i niskiego napięcia do coraz większego poziomu generacji rozproszonej. Impulsem do rozwoju inteligentnych sieci elektroenergetycznych jest popularyzacja paliw alternatywnych w transporcie, w tym elektromobilności. Zwiększenie wykorzystania samochodów napędzanych paliwami alternatywnymi, w tym</p>

		<p>elektrycznych, wiąże się z rozbudową infrastruktury (w tym sieci bazowych) ładowania samochodów elektrycznych i tankowania CNG/LNG. Istotną kwestią jest obniżanie poziomu strat przesyłowych i wskaźników niezawodności dla wszystkich rodzajów napięć poprzez m.in. zastępowanie sieci napowietrznej liniami kablowymi. Obecnie systemowy czas trwania przerwy długiej w dostawach energii elektrycznej, wyznaczony w minutach na odbiorcę, jest jednym z najwyższych, a udział linii kablowych w liniach SN w Polsce (w 2019 ok. 27,6%) jednym z najniższych w Europie. Z uwagi na możliwość zoptymalizowania i zapewnienia stabilności pracy sieci rośnie znaczenie magazynowania energii elektrycznej. Magazyny energii stanowią nowy, kluczowy rodzaj urządzeń stosowanych w inteligentnych sieciach elektroenergetycznych a barierami w rozwoju jest zbyt niska rentowność i/lub ograniczony dostęp do środków finansowych. W celu pełnego wykorzystania potencjału inteligentnych sieci elektroenergetycznych niezbędne są działania edukacyjno-promocyjne skierowane do odbiorców, przedsiębiorstw energetycznych i podmiotów otoczenia regulacyjnego, zwiększające świadomość wzajemnego oddziaływania na sieć podmiotów do niej przyłączonych i korzystających.</p> <p>Obszarem wymagającym inwestycji jest dystrybucja gazu, z uwagi na brak dostępności gazu w wielu obszarach Polski oraz utrzymujący się problem zanieczyszczenia powietrza z tzw. niskiej emisji. Zastępowanie indywidualnych źródeł ciepła, wykorzystujących paliwa stałe, niskiej jakości, źródłami na paliwo gazowe wzmocni walkę z tym zjawiskiem. Ponadto prognozowany wzrost krajowej konsumpcji gazu wynika z inwestycji w gazowe bloki kogeneracyjne (gaz ziemny stanowi często jedyną alternatywę dla stałych paliw kopalnych), gazyfikacji nowych terenów oraz zastępowania gazem węglowych źródeł ciepła, wzrostu znaczenia gazu w transporcie drogowym i morskim, wzrostu roli gazu jako źródła energii zabezpieczającego (back-up) funkcjonowanie sektora energii niestabilnych źródeł odnawialnych. Zwiększanie udziału gazów niskoemisyjnych i odnawialnych w przesyłce i dystrybucji pozwoli na dalsze ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń do atmosfery przez sektor ciepłownictwa. Prognozowany wzrost konsumpcji gazu oraz zwiększeniu przesyłu w kontekście transgranicznym determinuje konieczność inwestycji w sieć przesyłową zasilającą sieć dystrybucyjną i pojemności magazynowe dla potrzeb kraju oraz państw regionu. Ponadto należy dążyć aby system gazowy stał się systemem inteligentnym tj. opartym nie tylko na nowoczesnej infrastrukturze</p>
--	--	--

		<p>transportującej paliwo, ale także funkcjonującej w oparciu o dedykowane technologie ICT. Niska rentowność inwestycji w magazyny gazu (zwłaszcza kawernowe), uniemożliwia budowę w oparciu o mechanizmy rynkowe.</p>
	<p>2.4 Wsparcie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>Jednym z kluczowych wyzwań krajów leżących na kontynencie europejskim jest dostosowanie się do zmieniającego się klimatu. Zgodnie z prognozą dla Polski zawartą w dokumencie „Polityka Ekologiczna Państwa 2030 (PEP)”⁴⁷, najpowszechniejszymi niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi w kolejnym dziesięcioleciu będą fale upałów z tendencją do wydłużania czasu ich występowania oraz intensywne opady deszczu, powodujące lokalne zalania oraz podtopienia, a także powodzie miejskie oraz susze. Wysoki poziom urbanizacji w Polsce oznacza, że zmiany klimatu będą miały istotny wpływ na dynamikę rozwoju miast, a tym samym na jakość życia ich mieszkańców. Nasilenie się negatywnych zjawisk pogodowych i kataklizmów, w szczególności powodzi, suszy, porywistych wiatrów, deszczów nawalnych, będzie skutkowało stratami w wymiarze gospodarczym (przede wszystkim niszczenie infrastruktury technicznej oraz straty w sektorze rolnictwa i leśnictwa), społecznym (narażenie życia, zdrowia i mienia), jak i przyrodniczym (negatywny wpływ na ekosystemy i różnorodność biologiczną lasów i innych obszarów). Anomalie pogodowe pogłębią również ogólnokrajowy problem jakim jest ograniczony dostęp ludności do wody do spożycia odpowiedniej jakości.</p> <p>Obserwowane na przestrzeni ostatnich dekad nasilenie się na terenie Polski ekstremalnych zjawisk pogodowych i hydrologicznych wiąże się z koniecznością podejmowania zarówno działań prewencyjnych w zakresie adaptacji do zmian klimatu, zmniejszania ryzyka i budowania odporności na klęski żywiołowe, jak i działań związanych z usuwaniem skutków tych zjawisk.</p>
	<p>2.5 Wsparcie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej</p>	<p>Ze względu na gospodarcze i środowiskowe znaczenie dobrego stanu wód, przewidywane zmiany klimatu oraz rosnącą antropopresję na środowisko, jakość oraz dostępność zasobów wód powierzchniowych i podziemnych będą jednym z najważniejszych środowiskowych uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego Polski.</p> <p>Na przestrzeni ostatnich lat odnotowywany jest postęp w zakresie rozwoju infrastruktury komunalnej oraz liczby ludności korzystającej z ulepszonego systemu oczyszczania ścieków komunalnych, co jest efektem realizacji Krajowego</p>

⁴⁷ <http://monitorpolski.gov.pl/MP/2019/794>

		<p>Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych i jego kolejnych aktualizacji. Niemniej istnieje konieczność dalszego wspierania tego rodzaju przedsięwzięć, które przyczyniają się do wypełnienia przez kraj zobowiązań wynikających z Dyrektywy 91/271/EWG .</p>
	<p>2.6 Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej</p>	<p>Koncepcja gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) odnosi się do wszystkich etapów cyklu życia produktu, i jak wyrażono w Komunikacie Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie monitorowania gospodarki o obiegu zamkniętym stanowi szansę na zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju gospodarki w Unii Europejskiej.</p> <p>W Polsce wciąż niewystarczająca jest świadomość uwarunkowań realizacji koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym. GOZ wymaga zwiększenia świadomości mieszkańców i przedsiębiorców w zakresie sposobów postępowania z odpadami oraz w zakresie bardziej ekologicznego świadczenia usług i produkcji dóbr.</p> <p>Jako zasób nieodnawialny traktować należy również powierzchnię ziemi podlegającą degradacji lub zanieczyszczeniu wskutek działalności gospodarczej i związanych z nią emisji. Dlatego konieczne są działania w tym zakresie.</p> <p>Przejęcie z gospodarki linearnej ku idei gospodarki cyrkularnej obejmować będzie promowanie racjonalizacji wykorzystania powierzchni ziemi oraz przywrócenie do użytkowania terenów zdegradowanych lub zdewastowanych. Przedmiotowe działanie przyczyni się do ograniczenia skali negatywnego dla środowiska naturalnego zjawiska tzw. „rozlewania się miast” (tzw. eksurbanizacja, urban sprawl) poprzez zmniejszenie negatywnego wpływu działalności człowieka na tereny dotychczas nieobjęte jego działalnością (zatrzymanie antropopresji głównie na terenach miejskich).</p>

	<p>2.7 Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	<p>Różnorodność biologiczna stanowi dziedzictwo Polski, a jej zachowanie jest warunkiem zapewnienia dostępu do bogactwa przyrody dla przyszłych pokoleń. Zaburzenie stabilności ekosystemów może doprowadzić do wielopłaszczyznowych negatywnych skutków dla gospodarki i społeczeństwa. Polska posiada wartościowe zasoby przyrodnicze, w tym dużą różnorodność biologiczną, jednak nadal niezbędne jest przeciwdziałanie czynnikom i zjawiskom negatywnie oddziałującym na jej stan.</p>
	<p>2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>Funkcjonujące wzorce mobilności, wykorzystujące transport prywatny przyczyniają się do powstawania kongestii w miastach na nieprzystosowanej do tej skali ruchu drogowego infrastrukturze, jak również wzrostu zanieczyszczeń powietrza oraz poziomu hałasu. Wśród 14 polskich miast ujętych w międzynarodowym badaniu natężenia ruchu drogowego w miastach⁴⁸, w 12 z nich poziom zatłoczenia (liczony jako średni czas przejazdu drogami w mieście) wzrósł w porównaniu do 2017 r.</p> <p>W Polsce stały wzrost przejazdów samochodami osobowymi w miastach wynika z rosnącego od lat (szczególnie od 2004 r.) parku pojazdów osobowych, z dominującym udziałem mocno wyeksploatowanych pojazdów z importu, niespełniających aktualnych norm emisji spalin, co jest związane z brakami w zakresie transportu zbiorowego i infrastruktury dla niezmotywowanych. Z drugiej strony suburbanizacja miast, za którą nie nadąża rozwój transportu publicznego, wymusza korzystanie z pojazdów indywidualnych przy codziennych dojazdach do pracy, szkoły itp., potęgując problemy transportowe stanowiące jedną z barier rozwojowych miast.</p> <p>Wyzwaniem jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju miast, równoważącego aspekt ekonomiczny, środowiskowy i społeczny. Należy zatem nadal podejmować działania czyniące publiczny transport zbiorowy bardziej konkurencyjnym w stosunku do komunikacji samochodowej, promować aktywną mobilność oraz dążyć do zrównoważonego, odpowiadającego na potrzeby mieszkańców modelu transportu w mieście. Umożliwi to przynajmniej częściowe przejęcie przez transport publiczny, ruch rowerowy oraz pieszy indywidualnego ruchu samochodowego.</p> <p>Rozbudowana przestrzennie i dobrze jakościowo oferta niskoemisyjnego transportu publicznego dostępnego dla wszystkich użytkowników, a także rozwinięta infrastruktura</p>

⁴⁸ Raport Traffic Index 2018. https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking

		rowerowo-piesza są szansą na realizację w miastach celów polityki UE w obszarze klimatu, środowiska, energii oraz społecznym (zdrowie, dostępność do usług i do miejsc pracy).
3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności	3.1 Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej, zrównoważonej i intermodalnej TEN-T	<p>Polska jest na 65 miejscu pod względem jakości infrastruktury drogowej, a na 45 miejscu pod względem efektywności usług kolejowych, wśród krajów objętych rankingiem Światowego Forum Ekonomicznego.⁴⁹ Transport morski stanowi gałąź transportu najbardziej efektywną ekonomicznie i środowiskowo, gdyż generuje niewielkie koszty środowiskowe w stosunku do wielkości obsługiwanych ładunków i ich znaczenia dla gospodarki krajowej. Niska jakość infrastruktury i usług negatywnie wpływają na oddziaływanie transportu na środowisko, jakość życia i bezpieczeństwo transportu (niezawodność i wypadkowość). Polski system transportowy jest elementem systemu transportowego UE, opartego o sieć TEN-T. Inwestycje na sieci TEN-T w Polsce przyniosą pozytywne efekty także w wymiarze europejskim, wypełniając cele Rozporządzenia UE określającego warunki jakościowe i przebieg sieci TEN-T w horyzoncie 2030 i 2050 r.⁵⁰</p> <p>Poprawa dostępności transportowej wpłynie także na konkurencyjność kraju i jego regionów, jak również przełoży się na poprawę warunków otoczenia biznesowego przedsiębiorców prowadzących wymianę handlową z partnerami krajowymi i zagranicznymi oraz rozwój turystyki. Efektem będzie też upłynnienie i przeniesienie części ruchu z odcinków o dużej kongestii i uciążliwym oddziaływaniu na przyrodę i człowieka, na wysokoprzepustową infrastrukturę TEN-T spełniającą warunki ochrony środowiska, w tym na infrastrukturę kolejową. Przybliży to państwa członkowskie do osiągnięcia celów polityki transportowej Unii Europejskiej określonej w Białej Księdze KE oraz w Strategii na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności – europejski transport na drodze ku przyszłości</p>
	3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do	<p>Zmniejszanie dysproporcji rozwojowych UE wymaga poprawy dostępności transportowej jej całego obszaru, w tym terenów najslabiej skomunikowanych, leżących poza siatką głównych połączeń transportowych.</p> <p>Polska przestrzeń wciąż nie jest w pełni spójna wewnętrznie. Na koniec 2019 r. 36% sieci dróg krajowych wymagało przeprowadzenia różnego rodzaju modernizacji i remontów,</p>

⁴⁹ World Economic Forum. Insight Report. The Global Competitiveness Report 2019. Poland. Index Component: 2nd pillar: Infrastructure. Transport infrastructure. (str. 467). http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

⁵⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE.

	TEN-T oraz mobilności transgranicznej	<p>w tym ponad jedną trzecią wszystkich potrzeb remontowych stanowiły zabiegi, które należało wykonać natychmiast. Polska posiada wysoce zróżnicowaną geograficznie gęstość sieci kolejowej, wiele miast jest odciętych od dobrej jakości usług transportu publicznego, w tym kolejowego. Polityka zrównoważonego rozwoju powinna umożliwić wyrównywanie szans rozwojowych osób i przedsiębiorców niezależnie od ich miejsca zamieszkania i funkcjonowania. Jednym z elementów tych działań jest poprawa skomunikowania słabiej dostępnych obszarów. Wymaga to budowy i podniesienia jakości istniejącej infrastruktury w Polsce, z powiązaniem między różnymi gałęziami transportu i innymi generatorami ruchu, co poprawi dostępność do podstawowych usług (ograniczy wykluczenie komunikacyjne), obniży ryzyko zaistnienia wypadków, zmniejszy presję transportu na środowisko oraz zwiększy konkurencyjność przedsiębiorców działających w obszarach poza główną siecią transportową.</p> <p>Wsparcie na rzecz poprawy mobilności poza TEN-T przyczyniać się będzie w warunkach polskich do budowy i odtwarzania połączeń na kierunkach dotąd zmarginalizowanych lub nieobsługiwanych, a także niezrealizowanych z powodu ograniczeń finansowych, w tym połączeń kolejowych o charakterze ponadregionalnym i aglomeracyjnym.</p> <p>Spójny rozwój całej infrastruktury transportowej wymaga nie tylko wspierania poszczególnych jej poziomów, ale także zapewnienia ich wzajemnej komplementarności, tj. poprawy połączeń prowadzących do TEN-T. Umożliwi to pełniejsze wykorzystanie tej sieci dzięki zasileniu jej ruchem pasażerskim i towarowym z terenów poza obszarem jej bezpośredniego oddziaływania.</p>
4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	4.5 Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	<p>Pomimo wielu pozytywnych zmian w ostatnich latach, osiągniętych również dzięki zaangażowaniu funduszy UE, nadal identyfikuje się znaczącą potrzebę wspierania sektora ochrony zdrowia. W obecnej perspektywie finansowej 2021-2027 wyzwaniem jest poprawa dostępu do specjalistycznych usług zdrowotnych, w szczególności świadczonych w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej. Jednocześnie trzeba zabezpieczyć wysokiej jakości usługi zdrowotne, które ze względu na charakter, muszą być bezwzględnie udzielane w zakresie leczenia szpitalnego. Konieczne jest również zabezpieczenie odpowiedniej opieki dla pacjentów w stanach nagłych.</p> <p>Analizy epidemiologiczne wskazują, że najczęstszymi</p>

	<p>przyczynami zachorowalności oraz zgonów Polaków są: choroby układu krążenia, nowotwory, choroby układu oddechowego oraz przyczyny zewnętrzne. Te schorzenia stanowią główne przyczyny absencji chorobowej i generują największe wydatki na świadczenia związane</p> <p>z niezdolnością do pracy, a także są powodem największych kosztów utraconej produktywności. Ww. długoletnie trendy nie ulegają znaczącym modyfikacjom ze względu na pandemię COVID-19. Zachorowalności oraz umieralność z powodu ww. chorób może zostać pogłębiona przez pandemię. Co więcej warto podkreślić, że w przypadku chorób onkologicznych, zachorowalność na przestrzeni ostatnich lat wzrasta. Ponadto, Polska na tle Unii Europejskiej charakteryzuje się wysoką umieralnością z powodu chorób nowotworowych, w tym znacznie wyższej u osób poniżej 65 roku życia niż w innych państwa UE .</p> <p>Do istotnych problemów zdrowotnych, szczególnie dotyczących osób w wieku produkcyjnym, należą również choroby i zaburzenia psychiczne. Obecnie schorzenia te stanowią jedną z najważniejszych przyczyn dezaktywacji zawodowej wśród osób dorosłych. Ponadto, szczególnie niepokojący jest rosnący trend zachorowań w grupie dzieci i młodzieży. Działania w ramach interwencji powinny być komplemetarne z reformą w zakresie psychiatrii osób dorosłych, dzieci i młodzieży.</p> <p>Coraz niższa dzietność w Polsce wymaga wsparcia opieki specjalistycznej nad matką i dzieckiem. Zagwarantowanie właściwej opieki medycznej noworodkom i dzieciom będzie przyczyniać się do zachowania w zdrowiu przyszłych zasobów pracy i może prowadzić do wyższej stopy aktywności zawodowej wśród osób młodych.</p> <p>W kontekście różnic stanu zdrowotnego społeczeństwa w poszczególnych regionach Polski konieczna jest intensyfikacja działań na rzecz wzmocnienia niższych poziomów opieki zdrowotnej, w szczególności ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Właściwie zorganizowana sieć ambulatoryjnej opieki specjalistycznej pozwoli na zapewnienie bliższej i celowanej pacjentowi specjalistycznej opieki zdrowotnej, która nie może zostać zapewniona w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.</p> <p>Warto podkreślić, że ambulatoryjna opieka specjalistyczna jest często funkcjonalnie powiązana z opieką szpitalną – wspólne funkcjonowanie szpitala i AOS pozwala na szybką diagnostykę, zapewnia kompleksowe podejście i koordynację wsparcia – pacjent ma zapewnioną właściwą opiekę przed hospitalizacją, w jej trakcie, jak i po</p>
--	--

		<p>zakończeniu leczenia szpitalnego.</p> <p>Jednocześnie należy dążyć do zwiększenia potencjału opieki szpitalnej w momentach, gdy nie ma możliwości zabezpieczenia odpowiedniej diagnostyki i leczenia na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej oraz wyłącznie w przypadku gdy faktycznie identyfikuje się potrzeby w przedmiotowym zakresie. Nowoczesna opieka szpitalna powinna mieć na uwadze również skracanie czasu hospitalizacji pacjenta i po udzieleniu niezbędnych świadczeń przekierowaniu pacjenta z powrotem na poziom opieki specjalistycznej.</p> <p>W dalszym ciągu istnieje konieczność wzmocnienia potencjału Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz jednostek współpracujących z Systemem, zwłaszcza w kontekście obecnej sytuacji epidemiologicznej i jej skutków, jak również potrzeby gotowości służb do szybkiego reagowania w razie potencjalnych zagrożeń.</p>
	<p>4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>	<p>Inwestycje w kulturę przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz wzrostu kompetencji kreatywnych, medialnych, obywatelskich społeczeństwa, rozwoju kontaktów społecznych, aktywności obywatelskiej, a tym samym zwiększenia integracji społecznej ,i zapobiegania marginalizacji poszczególnych grup społecznych.</p> <p>Jednocześnie realizacja projektów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju instytucji kultury wpływa na koniunkturę gospodarczą, i przyczynia się do wzrostu gospodarczego poprzez podnoszenie atrakcyjności turystycznej, osiedleńczej i inwestycyjnej danych obszarów, a także poprawę sytuacji na rynku pracy. Dzięki zwiększonemu popytowi na pracowników rośnie zatrudnienie i płace, a w konsekwencji spada odsetek osób żyjących w ubóstwie i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Projekty dotyczące sektora kultury wpisują się w Europejski Filar Praw Socjalnych (EFPS), który opiera się na zobowiązaniu państw członkowskich do tworzenia Unii, która m.in. „chroni (...) dziedzictwo kulturowe i promuje różnorodność kulturową”. Inwestycje te wpływają na realizację zasad określonych w EFPS, zapewniając dostęp do podstawowych usług. Większa dostępność do infrastruktury i tym samym do oferty kulturalnej oraz działań edukacyjno-kulturalnych dla społeczeństwa stanowi istotny element wzmacniający rozwój społeczny oraz ograniczający poczucie wykluczenia społecznego.</p> <p>Obiekty zabytkowe są ważnym elementem zasobu danego</p>

	<p>obszaru, podnoszącym jego atrakcyjność turystyczną i definiującego w znacznym stopniu możliwości budowy marki w oparciu o przewagi konkurencyjne. Wykorzystanie ich potencjału dla rozwoju stanowi często jedyną szansę na przezwycięzenie negatywnych zjawisk społecznych i gospodarczych, dotyczących te obszary.</p> <p>W powyższym kontekście ważne jest również wspieranie działalności instytucji przechowujących zbiory mające wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego (instytucje wymienione w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego (Dz.U. 2012 poz. 797 z późn. zm)). Poza oddziaływaniem samego materialnego dziedzictwa kulturowego, istotnym elementem kulturalnego potencjału rozwojowego jest działalność instytucji kultury. Dzięki realizowanej ofercie przyczyniają się one do rozwoju społeczno - gospodarczego, sprzyjają włączeniu i integracji społecznej, w tym grup defaworyzowanych, wspierają procesy rewitalizacji społecznej. Wspieranie rozwoju instytucji prowadzących działalność kulturalną ma istotne znaczenie z punktu widzenia budowania potencjału rozwojowego, uwarunkowanego specyfiką danego miejsca (zwiększenie atrakcyjności miejsca), jak i z punktu widzenia wzmacniania czynników rozwoju społeczno - gospodarczego (rozwoju kapitału społecznego, kreatywności i innowacyjności).</p> <p>W tym kontekście istotną rolę odgrywają także placówki szkolnictwa artystycznego (publiczne szkoły i uczelnie). Pełnią one często rolę aktywnych aktorów odpowiedzialnych za dostarczanie społeczeństwu dóbr i usług kultury oferując m.in. przestrzeń dla wystaw i innych działalności kulturalnych czy prowadzenia koncertów. W wielu miejscach placówka szkolnictwa artystycznego jest istotnym ośrodkiem propagowania kultury i odgrywa kluczową rolę w zakresie integracji społecznej na poziomie lokalnym.</p>
--	---

2 PRIORYTETY

2.1 PRIORYTET I: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności

2.1.1 Cel szczegółowy 2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.1.1.1 Powiązane rodzaje działań

Efektywność energetyczna jest jednym z podstawowych działań na rzecz gospodarki niskoemisyjnej, który swoim zasięgiem powinien obejmować różne typy podmiotów, w tym m.in. różnej wielkości przedsiębiorstwa w sektorze energetyki, a także w sektorach przemysłu i usług oraz gospodarstwa domowe i instytucje publiczne. Dalsza poprawa efektywności energetycznej ma kluczowe znaczenie dla zmniejszania popytu na energię, w tym ciepło i tym samym na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.

Mając powyższe na uwadze, wsparciu w ramach programu będą podlegać działania w zakresie podniesienia efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, obejmujące m.in. ocieplenie obiektu, wykorzystanie technologii odzysku ciepła, przyłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej, instalację nowych niskoemisyjnych lub odnawialnych źródeł ciepła lub energii elektrycznej na potrzeby własne, wymiany oświetlenia na bardziej energooszczędne, urządzeń umożliwiających indywidualne rozliczenie kosztów dostarczonego ciepła lub chłodu wyposażonych w funkcje zdalnego odczytu oraz zastosowanie systemów zarządzania energią w budynku (BMS) a także modernizację systemów wentylacji i klimatyzacji. Wsparcie na wymianę systemów grzewczych zasilanych stałymi paliwami kopalnymi, tj. węglem kamiennym, torfem, węglem brunatnym, łupkami bitumicznymi, na systemy grzewcze zasilane gazem ziemnym jest możliwe tylko do końca 2025 r. i tylko w połączeniu z inwestycjami w efektywność energetyczną (renowacją) budynków.

Dla sektora przemysłu i usług wsparcie skierowane będzie na modernizację energetyczną budynków zakładowych, podniesienie efektywności energetycznej procesów wytwórczych, zwiększenie efektywności energetycznej systemów obiegu mediów w zakładzie (np. systemu zimnej lub gorącej wody, systemu sprężonego powietrza lub systemu wentylacji), ciągów transportowych i zwiększanie efektywności energetycznej systemów pomocniczych, w tym np. kotłowni, układów odzysku ciepła z procesów przemysłowych lub oświetlenia oraz instalację urządzeń OZE.

Zostanie określony minimalny próg wymaganych oszczędności energii w wyniku realizacji projektu. Osiągane poziomy efektywności energetycznej liczone będą kumulatywnie, tj. uwzględniając dotychczas przeprowadzone modernizacje podnoszące klasę energetyczną.

Uzupełniająco, w celu dalszego podnoszenia wiedzy w zakresie efektywności energetycznej, środki będą również przeznaczone na kontynuację ogólnopolskiego systemu wsparcia doradczego dla sektora publicznego i mieszkaniowego oraz przedsiębiorstw w zakresie efektywności energetycznej, OZE i gospodarki niskoemisyjnej. Pomoc obejmowałaby prowadzenie działań szkoleniowo-doradczych i zwiększenia świadomości społeczeństwa, w tym grup, dla których dedykowane jest wsparcie w ramach niniejszego programu.

W ramach celu szczegółowego możliwa jest realizacja projektów o charakterze pilotażowym. Wybór realizatora projektu pilotażowego nastąpi w trybie niekonkurencyjnym .

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.1.1.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury, zarówno przedsiębiorcy, jak i osoby fizyczne.

2.1.1.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.1.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach priorytetu będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Polityki energetycznej Polski. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą

stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.1.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Projekty przyczyniają się do realizacji celów unii energetycznej, w tym także do zapewnienia funkcjonowania wewnętrznego rynku energii, zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii w UE, promowania efektywności energetycznej i oszczędności energii, dekarbonizacji gospodarki i przejścia na gospodarkę niskoemisyjną zgodnie z porozumieniem paryskim oraz promowania rozwoju nowych i odnawialnych form energii, aby lepiej dostosować cele w zakresie zmiany klimatu do nowej struktury rynku i lepiej je z tym rynkiem zintegrować.

2.1.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.1.1.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	2.1	FS	n.d.	RCO 18	RCO 18 – Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej	Lokale mieszkalne	1435	57428
I		FS	n.d.	RCO 19	RCO 19 – Budynki publiczne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej	m2	24686	2742848
FS		FS	n.d.	RCO 123	RCO 123 – Lokale mieszkalne wykorzystujące kotły zasilane gazem ziemnym i systemy grzewcze zastępujące instalacje zasilane stałymi paliwami kopalnymi			

I		FS	n.d.	RCO 97	RCO 97 – Wspierane społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej**	społeczności energetyczne	12	31
---	--	----	------	--------	--	---------------------------	----	----

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	2.1	FS	n.d.	RCR 26	RCR 26 – Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych) ⁵¹	MWh/rok			818883	Monitoring system	
I		FS	n.d.	RCR 29	RCR 29 – Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tony ekwiwalentu CO2 / rok			323624	Monitoring system	
I		FS	n.d.	RCR 105	RCR 105 – Szacowana emisja gazów cieplarnianych z kotłów i systemów grzewczych przekształconych z zasilania stałymi						

51

Podział ten nie jest wymagany do celów programowania, jedynie do celów sprawozdawczości.

					paliwami kopalnymi na zasilanie gazem						
--	--	--	--	--	---------------------------------------	--	--	--	--	--	--

2.1.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.1	38 - Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP oraz działania wspierające	20 000 000
				39 - Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w dużych przedsiębiorstwach oraz działania wspierające	20 000 000
				41 - Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	536 000 000
				44 - Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub	720 000 000

				działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	
				46 - Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	30 000 000
Razem					1 326 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.1	01 - dotacja	1 326 000 000
Razem					1 326 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.1	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	1 326 000 000
Razem					1 326 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.1	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	1 326 000 000
Razem					1 326 000 000

2.1.2 Cel szczegółowy 2.4 Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.1.2.1 Powiązane rodzaje działań

Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed Polską jest adaptacja do zmian klimatu, klimatu na obszarach miejskich. W związku z tym przewiduje się wdrożenie działań określonych w miejskich planach adaptacji do zmian klimatu, obejmujących m.in. zrównoważone i zaadaptowane do zmian klimatu systemy gospodarowania wodami opadowymi oraz rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury. Wsparcie będzie dedykowane 44 miastom, które uczestniczyły w realizacji projektu "Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców" oraz m.st. Warszawy..

W zakresie gospodarowania wodami opadowymi wspierane będą systemy mające za zadanie zapobieganie podtopieniom i zalaniom oraz ograniczanie skutków tych zjawisk, zwiększenie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe (ulewy oraz powodzie błyskawiczne), spowolnienie odpływu oraz retencjonowanie wody wraz z systemami jej dystrybucji na okres suszy. Projekty takie mogą być łączone z projektami dotyczącymi zielono-niebieskiej infrastruktury.

Z uwagi na fakt, iż środowisko naturalne odgrywa istotną rolę dla zdrowia i życia mieszkańców miast, w ramach niniejszego celu szczegółowego przewidziano także działania związane z rozwojem powierzchni terenów pokrytych zielenią w miastach. Ma to szczególne znaczenie w związku z postępującym procesem silnej presji zabudowywania miast, kosztem istniejących tam obszarów biologicznie czynnych, a także „rozlewania” się miast, który często pomija aspekt środowiskowy. Zielona oraz zielono-niebieska infrastruktura lokalnie zasilana wodami opadowymi jest kluczowym elementem dla budowania odporności miast na negatywne skutki zmian klimatu, a w szczególności pozytywnie oddziałuje na regulowanie poziomu temperatury i łagodzi efekt lokalnych „wysp ciepła”. Zieleń w połączeniu z rozwiązaniami dotyczącymi gospodarki wodami opadowymi (przywracającymi cykl hydrologiczny) stanowi ochronę przed powodzią, zwiększa retencję wody deszczowej i roztopowej, wpływa na utrzymanie odpowiednich poziomów wód gruntowych oraz łagodzenie przebiegu ekstremalnych zjawisk pogodowych i ich skutków, przyczynia się do oczyszczania wód (biofiltracja), jak również poprawia jakość powietrza, co przekłada się na poprawę stanu zdrowia

ludności. Istotnym obszarem działań w ramach działań adaptacyjnych będzie również zapewnienie dostępu do wody do spożycia.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. usuwanie barier architektonicznych,).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.1.2.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający z zasobów środowiska, w tym jednostki samorządu terytorialnego.

2.1.2.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.1.2.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) oraz Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu.

Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.1.2.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Należy podkreślić, iż projekty w ramach niniejszego celu szczegółowego będą przyczyniać się do zwiększenia odporności na zmiany klimatu i przystosowania się do tych zmian.

2.1.2.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.1.2.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I.	2.4	FS	n/d	RCO 26	RCO 26 - Green infrastructure built or upgraded for adaptation to climate change*	ha	172	3 436

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I.	2.4	FS	n/d	RCR 37	RCR 37 - Population benefiting	persons	0		293 859	Monitoring system	

					from protection measures against climate related natural disasters (other than floods and wildfire)						
I.		FS	n/d	RCR 95	RCR 95 - Population having access to new or improved green infrastructure*	persons	0		3 605 418	Monitoring system	

2.1.2.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.4	60 - Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście	664 000 000

				ekosystemowe)	
Razem					664 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.4	01 - dotacja	664 000 000
Razem					664 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.4	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	664 000 000
Razem					664 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.4	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	664 000 000
Razem					664 000 000

2.1.3 Cel szczegółowy 2.5 Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.1.3.1 Powiązane rodzaje działań

Dzięki wsparciu ze środków unijnych realizowanym w ramach dotychczasowych perspektyw finansowych doszło do znacznego rozwoju infrastruktury komunalnej zapewniającej zbieranie, odprowadzenie i efektywne oczyszczanie ścieków komunalnych. Niemniej jednak istnieje konieczność dalszego wspierania przedsięwzięć, które przyczyniają się do wypełnienia zobowiązań wynikających z Dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych – tzw. dyrektywy ściekowej. W Polsce podstawowym dokumentem, który implementuje założenia wspomnianej dyrektywy jest ustawa Prawo wodne, natomiast w dokumencie strategicznym jakim jest Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji (o RLM większej od 2 000) w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków. Analiza stanu realizacji KPOŚK wskazuje, że w dalszym ciągu część aglomeracji ma problemy ze spełnieniem wymogów dyrektywy ściekowej. Dotyczą one wydajności oczyszczalni ścieków w aglomeracjach, standardów oczyszczania ścieków oraz wyposażenia aglomeracji w systemy zbierania ścieków komunalnych.

W związku z powyższym, priorytetem będzie wspieranie działań związanych zarówno z budową nowej jak i przebudową i remontem istniejącej infrastruktury, niezbędnych do zrealizowania zobowiązań wynikających z Dyrektywy 91/271/EWG w aglomeracjach ujętych w KPOŚK o wielkości co najmniej 10 000 RLM. Wspomniane inwestycje powinny prowadzić do zwiększenia dostępności usług związanych z oczyszczaniem ścieków z zastosowaniem gdzie to możliwe nowoczesnych i zarazem energooszczędnych technologii (w tym wykorzystujących odnawialne źródła energii – jednak wyłącznie jako element uzupełniający projektów), zapewniających wymaganą jakość oczyszczanych ścieków. W uzasadnionych przypadkach i wyłącznie w ramach realizacji kompleksowych projektów, dopuszczalne będzie włączenie do zakresu projektu także działań związanych z poprawą jakości systemów zaopatrzenia ludności w wodę (w tym systemy zarządzania dystrybucją oraz likwidowanie strat wody). Inwestycje takie będą miały charakter uzupełniający i będą dopuszczalne wyłącznie na tych obszarach, gdzie równocześnie zostanie zapewniona gospodarka ściekowa zgodna z wymaganiami dyrektywy 91/271/EWG.

Przebudowa i remonty istniejącej infrastruktury przyczynią się też istotnie do celów określonych w Dyrektywie PE i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiającej ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego („dyrektywie ramowej w sprawie strategii morskiej”), na podstawie której państwa członkowskie podejmują niezbędne działania na rzecz osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu ekologicznego środowiska morskiego. Ponadto w zakresie działań obejmujących zrównoważoną gospodarkę wodną (ściekową) duże znaczenie będzie mieć rozwój portowych urządzeń do odbioru ścieków ze statków pasażerskich. W tym kontekście szczególne znaczenie będzie mieć również odpowiednie dostosowanie komunalnych oczyszczalni ścieków, do których przesyłane będą ścieki ze jednostek pływających.

Ze względu na dynamiczny rozwój sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, a także budowę nowych oraz zwiększanie przepustowości istniejących oczyszczalni ścieków komunalnych prognozowany jest wzrost masy powstających w procesie technologicznym osadów ściekowych, które będą wymagały unieszkodliwienia i zagospodarowania. W związku z powyższym, integralną część projektów, których głównym celem będzie doprowadzenie do zgodności aglomeracji z wymogami dyrektywy ściekowej, obejmujących budowę lub modernizację oczyszczalni ścieków, będą stanowić działania związane z infrastrukturą służącą przeróbce i zagospodarowaniu osadów ściekowych (w tym m.in. poprzez energetyczne wykorzystanie biogazu).

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł

odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające z konieczności dostosowania do zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.1.3.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający z zasobów środowiska, w tym jednostki samorządu terytorialnego oraz spółki wodociągowe i kanalizacyjne.

2.1.3.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.1.3.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) oraz VI aktualizacji Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (VI AKPOŚK). Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.1.3.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Należy podkreślić, iż projekty w ramach niniejszego celu szczegółowego będą przyczyniać się do ograniczenia zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego poprzez realizację szeregu inwestycji związanych z gospodarką ściekową.

2.1.3.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.1.3.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
<i>I.</i>	2.5	FS	n/d	RCO 32	RCO 32 - New or upgraded capacity for waste water treatment	population equivalent	0	1 939 649
<i>I.</i>		FS	n/d	RCO 31	RCO 31 - Length of new or upgraded pipes for the public network for collection of waste water	km	276	3 449

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I.	2.5	FS	n/d	RCR 42	RCR 42 - Population connected to at least secondary public waste water treatment	persons	0		219 155	Monitoring system	

2.1.3.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.5	64 - Gospodarka wodna i ochrona zasobów wodnych (w tym gospodarowanie wodami w dorzeczu, konkretne działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu, ponowne użycie, ograniczanie wycieków)	150 000 000
				65 - Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	950 000 000
				66 - Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	100 000 000
Razem					1 200 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.5	01 - dotacja	1 200 000 000
Razem					1 200 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.5	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	1 200 000 000
Razem					1 200 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.5	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	1 200 000 000
Razem					1 200 000 000

2.1.4 Cel szczegółowy 2.6 Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

2.1.4.1 Powiązane rodzaje działań

Pomimo prowadzonych w ostatnich latach działań i znaczącego postępu, jaki dokonał się w zakresie gospodarowania odpadami, istnieje potrzeba dalszego rozwijania systemów zagospodarowania odpadów zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami wynikającą z tzw. Ramowej dyrektywy w sprawie odpadów⁵², która nakłada na państwa członkowskie m.in. obowiązek zapobiegania powstawaniu odpadów, przygotowania do ponownego użycia i recyklingu. Ponadto, Polska zobowiązana jest do wypełnienia założeń dyrektywy w sprawie składowania odpadów⁵³.

Funkcjonowanie prawidłowego systemu gospodarki odpadami ma istotny wpływ na efektywne wdrożenie idei gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), zakładającej powtórny obrót materii bez korzystania lub ze znacznym jej zmniejszeniem ze źródeł pierwotnych.

W celu urzeczywistnienia idei gospodarki odpadami zgodnej z założeniami GOZ kluczowe będzie podejmowanie działań zapobiegających powstawaniu odpadów. Wspierane będą projekty dotyczące m.in. ponownego użycia, naprawy, wymiany rzeczy używanych. Konieczne będzie dalsze organizowanie zintegrowanego systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych, w tym należytej jakości zbieranych odpadów w miejscach ich powstawania oraz zapewnienie prawidłowego zagospodarowania poszczególnych frakcji w dedykowanych do tego celu instalacjach. Tworzone będą instalacje do recyklingu i odzysku, jako procesów zagospodarowania najbardziej oczekiwanych w hierarchii sposobów postępowania z odpadami. W celu zwiększenia osiąganego stopnia odzysku i recyklingu realizowane będą mogły być także instalacje do sortowania i mechanicznego przetwarzania, odpadów pochodzących z selektywnej zbiórki. Uzyskane jednolite frakcje odpadów będą kierowane następnie do dalszych procesów zagospodarowania odpadów (w szczególności recyklingu, odzysku materiałowego lub przygotowania do recyklingu).

Efektywne wspieranie przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym oraz prawidłowe prowadzenie gospodarki odpadami są możliwe jedynie jeżeli mieszkańcy posiadają odpowiednią świadomość ekologiczną. Wsparcie kierowane zatem będzie na działania edukacyjno-informacyjne społeczeństwa w tym zakresie.

Koncepcja GOZ dotyczy całego cyklu życia produktu, w związku z tym wsparcie obejmować będzie również obszar racjonalizacji zasobochłonności prowadzonej działalności, w całym cyklu życia produktu lub usługi.

Szczególnym rodzajem produktów, które są źródłem powstawania odpadów, a których marnotrawienie jest sprzeczne z koncepcją GOZ, jak i normami etycznymi, są produkty żywnościowe. Planowane jest więc podjęcie działań (w formie projektów pilotażowych) w celu zapobiegania powstawaniu odpadów żywności poprzez wykorzystanie niesprzedanych produktów spożywczych lub produktów spożywczych o krótkim terminie przydatności do spożycia.

Cyrkulacyjne gospodarowanie zasobami w procesach gospodarczych dotyczy również wykorzystywanego w nich terenu. W Polsce nadal zauważalny jest problem związany z występowaniem terenów zanieczyszczonych bądź zdegradowanych. Dodatkowo zabudowa miejska wkracza na tereny zieleni, omijając tereny zanieczyszczone/zdegradowane. Problemem w Polsce są również pozostawione po działalności gospodarczej lub innej działalności odpady będące źródłem zanieczyszczeń i powodujące faktyczne wyłączenie z użytkowania zajętych przez nie terenów.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł

⁵² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy

⁵³ Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów

odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.1.4.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający z zasobów środowiska, w tym jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorcy.

2.1.4.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.1.4.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) oraz z Krajowym planem gospodarki odpadami. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.1.4.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Należy podkreślić, iż projekty w ramach niniejszego celu szczegółowego będą wpływały na zmniejszenie uciążliwości dla środowiska oraz ograniczenia zużycia zasobów naturalnych, co zmniejszy również presję na środowisko. Jak również zmniejszy się zakres produkowanych odpadów, co przełoży się na poprawę czystości wód, w tym mórz.

2.1.4.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.1.4.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
<i>I.</i>	2.6	FS	n/d	RCO 107	RCO 107 – Investments in facilities for separate waste collection	PLN	3 580 000	89 500 000
<i>I.</i>		FS	n/d	RCO 34	RCO 34 - Additional capacity for waste recycling	tonnes/year	0	101 767
<i>I.</i>		FS	n/d	RCO 38	RCO 38 - Surface area of rehabilitated land supported	ha	0	65

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
<i>i.</i>	2.6	FS	n/d	RCR 103	RCR 103 – Waste collected separately	tonnes/year			105 395,56	Monitoring system	
<i>i.</i>		FS	n/d	RCR 47	RCR 47 - Waste recycled	tonnes/year			101 767,13	Monitoring system	
<i>i.</i>		FS	n/d	RCR 48	RCR 48 - Waste used as raw materials	tonnes/year			138 808,72	Monitoring system	
<i>i.</i>		FS	n/d	RCR 52	RCR 52 - Rehabilitated land used for green areas, social housing, economic or other uses	ha			61,44	Monitoring system	

2.1.4.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.6	67 - Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji,	260 000 000

				segregacji, ponownego użycia, recyklingu	
				71 - Promowanie wykorzystania materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców	10 000 000
				73 - Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów	30 000 000
				74 - Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów zgodnie z kryteriami efektywności	20 000 000
Razem					320 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.6	01 - dotacja	320 000 000
Razem					320 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.6	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	320 000 000
Razem					320 000 000

Równouprawnienie płci					
-----------------------	--	--	--	--	--

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.6	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	320 000 000
Razem					320 000 000

2.1.5 Cel szczegółowy 2.7 Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

2.1.5.1 Powiązane rodzaje działań

Polska charakteryzuje się stosunkowo bogatymi zasobami przyrodniczymi, jednak w celu ich zachowania istnieje potrzeba przeciwdziałania czynnikom i zjawiskom negatywnie oddziałującym na stan różnorodności biologicznej.

W ramach niniejszego celu szczegółowego wspierane więc będą działania wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym, w szczególności z Priorytetowych Ram Działań dla sieci Natura 2000⁵⁴. Działania będą skierowane na ochronę zasobów przyrodniczych zgodnie z zapisami dokumentów planistycznych dla obszarów chronionych, jak również na kontynuowanie wsparcia ochrony wybranych gatunków i siedlisk, przede wszystkim na terenach parków narodowych, rezerwatów przyrody i obszarów Natura 2000. Podejmowane działania będą głównie zmierzały do odtwarzania zdegradowanych siedlisk i ich zachowania oraz wzmacniania populacji zagrożonych gatunków, w tym w ekosystemach wodnych i od wód zależnych. Planowana jest także realizacja kompleksowych działań na rzecz ochrony gatunkowej o ponadregionalnej skali oddziaływania (populacji przemieszczających się pomiędzy obszarami Natura 2000 zasiedlających zarówno obszary Natura 2000 jak i siedliska poza nimi). Ze względu na ponadregionalny charakter i rosnące zagrożenie ze strony inwazyjnych gatunków obcych dla rodzimej fauny i flory, planowane jest wsparcie dla przedsięwzięć ukierunkowanych na ich zwalczanie.

Ważnym obszarem wsparcia będzie także monitoring przyrody i uzupełnianie stanu wiedzy o przedmiotach ochrony obszarów sieci Natura 2000. Kolejne potrzeby zidentyfikowane do finansowania w ramach programu obejmują kontynuację prac nad opracowaniem i aktualizacją dokumentów planistycznych, tj. planów zadań ochronnych/planów ochrony dla obszarów chronionych, w szczególności obszarów Natura 2000. Zakres ww. działań, a jednocześnie ich dopełnienie wymaga objęcia interwencją także rozwoju zdolności parków narodowych i podmiotów zarządzających obszarami Natura 2000 dla sprawniejszego zarządzania na obszarach chronionych i dla celów informacyjnych, edukacyjnych i z zakresu udostępniania turystycznego obszarów.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł

⁵⁴ Prioritised action frameworks https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/index_en.htm

odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.1.5.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy z zasobów środowiska.

2.1.5.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.1.5.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) oraz Priorytetowymi ramami działań dla sieci Natura 2000 (PAF). Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.1.5.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Należy podkreślić, iż projekty w ramach niniejszego celu szczegółowego będą realizowane w zgodności z Priorytetowymi Ramami Działań dla sieci Natura 2000, od których zależy prawidłowe funkcjonowanie sieci Natura 2000 i powiązanej z nią zielonej infrastruktury we wszystkich państwach członkowskich UE.

2.1.5.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.1.5.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I.	2.7	FS	n/d	RCO 37	RCO 37 - Surface of Natura 2000 sites covered by protection and restoration measures	ha	6 743	37 460

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi

2.1.5.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.7	78 - Ochrona, regeneracja i zrównoważone wykorzystanie obszarów Natura 2000	60 000 000
				79 - Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i niebieska infrastruktura	90 000 000
Razem					150 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.7	01 - dotacja	150 000 000
Razem					150 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	FS	n/d	2.7	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	150 000 000
Razem					150 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

I	FS	n/d	2.7	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	150 000 000
Razem					150 000 000

2.2 PRIORYTET II: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z EFRR

2.2.1 Cel szczegółowy 2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.2.1.1 Powiązane rodzaje działań

Efektywność energetyczna jest jednym z podstawowych działań na rzecz gospodarki niskoemisyjnej. Dalsza poprawa efektywności energetycznej ma kluczowe znaczenie dla zmniejszania popytu na energię, w tym ciepło i tym samym na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych.

W ramach sektora energetycznego interwencja powinna dotyczyć rozwoju skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła w procesie wysokosprawnej kogeneracji (w tym także energii elektrycznej, ciepła i chłodu w procesie trigeneracji) oraz rozwoju systemów ciepłowniczych i chłodniczych, w tym także magazynów ciepła. Dla tego drugiego rodzaju infrastruktury, głównymi źródłami ciepła powinny być ciepło ze źródeł kogeneracyjnych, źródeł odnawialnych (w tym z odpadów), ciepło odpadowe z procesów przemysłowych lub kombinacja wyżej wymienionych. W zakresie wysokosprawnej kogeneracji wsparcie powinno być dedykowane jednostkom wytwórczym OZE (np. wykorzystujących biomasę lub biogaz) a także pozostałym niskoemisyjnym jednostkom wytwórczym (wykorzystującym np. paliwa gazowe, w tym gaz ziemny zgodnie z art.7.1.h (i) rozporządzenia ERFD/CF lub odpadowe), o ile nie przewidziano dla nich dofinansowania w innych priorytetach programu. Ponadto, wspierana będzie modernizacja już istniejącej sieci w kierunku poprawy efektywności energetycznej oraz realizacja projektów związanych z rozwojem systemów ciepłowniczych.

W ramach programu wsparcie mogą otrzymać efektywne systemy ciepłownicze oraz nieefektywne systemy ciepła i chłodu, które osiągną status efektywnego systemu ciepłowniczego w rozumieniu art.2 pkt 41) Dyrektywy 2012/27/UE o efektywności energetycznej z dnia 25 października 2012 r. . Zgodnie z art. 24 nowej Dyrektywy OZE termin na osiągnięcie ww.. statusu został wyznaczony na 31 grudnia 2025 .

W ramach celu szczegółowego możliwa jest realizacja projektów o charakterze pilotażowym. Wybór realizatora projektu pilotażowego nastąpi w trybie niekonkurencyjnym .

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, , elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.2.1.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury, zarówno przedsiębiorcy, jak i osoby fizyczne.

2.2.1.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.2.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach priorytetu będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Polityki energetycznej Polski. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą

stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.2.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Projekty przyczyniają się do realizacji celów unii energetycznej, w tym także do zapewnienia funkcjonowania wewnętrznego rynku energii, zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii w UE, promowania efektywności energetycznej i oszczędności energii, dekarbonizacji gospodarki i przejścia na gospodarkę niskoemisyjną zgodnie z porozumieniem paryskim oraz promowania rozwoju nowych i odnawialnych form energii, aby lepiej dostosować cele w zakresie zmiany klimatu do nowej struktury rynku i lepiej je z tym rynkiem zintegrować.

2.2.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.2.1.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2.1.	EFRR		RCO 20	RCO 20 – Wybudowane lub zmodernizowane sieci ciepłownicze i chłodnicze	km	197	1312
II		EFRR		RCO 104	RCO 104 Liczba źródeł wysokosprawnej kogeneracji	źródła wysokosprawnej kogeneracji	11	361

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2.1.	EFRR		RCR 29	RCR 29 – Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tony ekwiwalentu CO ₂ / rok			56000689	Monitoring system	
II					RCR 105 - Estimated greenhouse emissions by boilers and heating systems converted from solid fossil fuels to gas						

2.2.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR) ⁵⁵		
II	EFRR	2.1	46 - Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na	150 000 000		

⁵⁵ Podział alokacji na kategorie regionów zostanie uzupełniony po dokonaniu rozstrzygnięć na poziomie UP w sprawie wysokości ew. transferu środków pomiędzy kategoriami regionów (na podstawie art. 111 rozporządzenia ogólnego). Dotyczy to również podziału alokacji na kategorie regionów w pozostałych tabelach finansowych programu.

			zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości			
			54 - Wysokosprawna kogeneracja, system ciepłowniczy i chłodniczy	924 000 000		
			55 - Wysokosprawna kogeneracja, efektywny system ciepłowniczy i chłodniczy z niskimi emisjami w cyklu życia	100 000 000		
Razem				1 174 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.1	01 - dotacja	1 174 000 000		
Razem				1 174 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.1	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	1 174 000 000		

Razem	1 174 000 000		
--------------	--------------------------	--	--

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.1	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	1 174 000 000		
Razem				1 174 000 000		

2.2.2 Cel szczegółowy 2.2 Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

2.2.2.1 Powiązane rodzaje działań

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii jest drugim, obok promowania efektywności energetycznej, filarem budowy gospodarki niskoemisyjnej. Z uwagi na znaczny potencjał wykorzystania różnych rodzajów energii odnawialnej, ważne jest, aby ich rozwój następował w sposób harmonijny i zrównoważony, tzn. dotyczył różnych technologii wykorzystania OZE i jednocześnie był zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Rozwój OZE powinien opierać się na uwarunkowaniach lokalnych oraz potencjale dostępnych zasobów. Planowane wsparcie będzie dotyczyło instalacji do produkcji energii elektrycznej, instalacji do produkcji ciepła oraz wytwarzania paliw alternatywnych z oze wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci. W ramach działań związanych z inwestycjami w odnawialne źródła energii planuje się skierować wsparcie także na realizację projektów inwestycyjnych dotyczących instalacji OZE do produkcji energii elektrycznej w budynkach jednorodzinnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (m.in. magazynów energii, przydomowych punktów ładowania dla samochodów elektrycznych oraz systemów zarządzania energią w domach). Realizacja projektów z zakresu produkcji ciepła przyczyni się do doprowadzenia systemów ciepłowniczych do uzyskania statusu systemów efektywnych.

Projekty dotyczące wytwarzania energii z OZE oceniane będą głównie poprzez pryzmat kryterium efektywności kosztowej oraz osiągniętych efektów wpisujących się w cele priorytetu.

Wsparcie projektów wykorzystujących energię z wody możliwe będzie wyłącznie na istniejących budowach piętrzących, wyposażonych w hydroelektrownie, przy jednoczesnym zapewnieniu pełnej drożności budowli dla przemieszczeń fauny wodnej.

Istotny wpływ na skalę i sposób wykorzystania OZE będzie mieć także postęp w zakresie technologii OZE, jak i w zakresie technologii magazynowania energii (w szczególności z uwagi na różny stopień sterowalności produkcji). W przypadku OZE w sektorze ciepłownictwa, rozwój wykorzystania technologii magazynowania ciepła pozwala na bardziej efektywne dopasowanie wielkości źródła do wielkości i profilu zapotrzebowania oraz ogranicza potrzebę wykorzystania źródeł szczytowych. Magazyny energii lub ciepła działające na potrzeby danego źródła, mogą stanowić element projektu zwiększającego produkcję energii z OZE.

Coraz większy udział OZE w strukturze produkcji energii elektrycznej wpływa na konieczność wzmocnienia infrastruktury elektroenergetycznej. Z uwagi na niedostateczny poziom rozwoju sieci elektroenergetycznej przewiduje się, że wsparcie zostanie skierowane na projekty dotyczące budowy oraz przebudowy sieci umożliwiających przyłączanie jednostek wytwarzania energii z OZE do sieci. Wsparcie przyłączania OZE do sieci uwzględniać będzie również przebudowę sieci w zakresie niezbędnym dla właściwego funkcjonowania przyłącza, tak aby możliwe było przyłączenie zgłoszonych operatorowi mocy OZE.

Elementem uzupełniającym projektu mogą być działania edukacyjno-informacyjne dotyczące zielonej energii.

W ramach celu szczegółowego możliwa jest realizacja projektów o charakterze pilotażowym. Wybór realizatora projektu pilotażowego nastąpi w trybie niekonkurencyjnym .

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Dodatkowe elementy mogą być uwzględniane, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. np punkty ładowania pojazdów wraz z infrastrukturą kanałową, zielen, usuwanie barier architektonicznych, , elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.2.2.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury.

2.2.2.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.2.2.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Polityki energetycznej Polski. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.2.2.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Projekty przyczyniają się do realizacji celów unii energetycznej, w tym także do zapewnienia funkcjonowania wewnętrznego rynku energii, zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii w UE, promowania efektywności energetycznej i oszczędności energii, dekarbonizacji gospodarki i przejścia na gospodarkę niskoemisyjną zgodnie z porozumieniem paryskim oraz promowania rozwoju nowych i odnawialnych form energii, aby lepiej dostosować cele w zakresie zmiany klimatu do nowej struktury rynku i lepiej je z tym rynkiem zintegrować.

2.2.2.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.2.2.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2.2	EFRR		RCO 22	RCO 22 – Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej) ^{56*}	MW	11	353
II	2.2.	EFRR		RCO 23	RCO 23 – Cyfrowe systemy zarządzania inteligentnymi systemami energetycznymi	systemy	0	

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	2.2	EFRR		RCR 31	RCR 31 – Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna) ^{57*}	MWh/rok			1358839	Monitoring system	
II		EFRR		RCR 32	RCR 32 – Dodatkowa moc zainstalowa	MW	0		455	Monitoring system	

56

Podział ten nie jest wymagany do celów programowania, jedynie do celów sprawozdawczości.

57

Podział ten nie jest wymagany do celów programowania, jedynie do celów sprawozdawczości.

					na odnawialnych źródłach energii						
II		EFRR		RCR 29	RCR 29 – Szacowana emisja gazów cieplarnianych*	tony ekwiwalentu CO2 / rok			1272905	Monitoring system	
II		EFRR			RCR 34 – Realizacja projektów systemów energetycznych	projekty	0			Monitoring system	

2.2.2.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.2	47 - Energia odnawialna: wiatrowa	100 000 000		
			48 - Energia odnawialna: słoneczna	250 000 000		
			49 - Energia odnawialna: biomasa	90 000 000		
			50 - Energia odnawialna: biomasa o wysokim poziomie redukcji emisji gazów	17 000 000		

			cieplarnianych			
			52 - Inne rodzaje energii odnawialnej (w tym energia geotermalna)	20 000 000		
			53 - Inteligentne systemy energetyczne (w tym inteligentne sieci i systemy TIK) oraz związane z nimi magazynowanie	122 000 000		
Razem				599 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.2	01 - dotacja	599 000 000		
Razem				599 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.2	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	599 000 000		

Razem	599 000 000		
--------------	--------------------	--	--

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.2	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	599 000 000		
Razem				599 000 000		

2.2.3 Cel szczegółowy 2.3 Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii poza transeuropejską siecią energetyczną (TEN-E)

2.2.3.1 Powiązane rodzaje działań

Inteligentne sieci elektroenergetyczne

W ramach inwestycji dotyczących sieci elektroenergetycznych na wszystkich poziomach napięć kluczowe jest zastosowanie rozwiązań technicznych oraz cyfrowych umożliwiających rozwijanie inteligentnych systemów elektroenergetycznych. Sieci inteligentne pozwalają na lepsze zarządzanie pracą źródeł rozproszonych, tworzenie potencjału dla rozwoju elektromobilności, ograniczanie strat w przesyłach, podniesienie niezawodności przesyłu i dystrybucji przy zapewnieniu bezpieczeństwa cyfrowego oraz tworzenie bodźców do oszczędzania energii elektrycznej dzięki wyposażeniu odbiorców w inteligentne liczniki umożliwiające śledzenie poziomu zużycia energii w czasie rzeczywistym. W przypadku projektów liniowych możliwa będzie budowa sieci kablowych zamiast linii napowietrznych.

Jednocześnie, z uwagi na fakt, że dalszy rozwój energetyki odnawialnej i elektromobilności jest w bardzo dużej mierze uwarunkowany kwestią zwiększania zdolności magazynowania energii elektrycznej, zasadne jest aby obejmować wsparciem również projekty dedykowane magazynowaniu energii.

W celu pełnego wykorzystania potencjału inteligentnych sieci elektroenergetycznych niezbędne są działania edukacyjno-promocyjne skierowane do odbiorców, przedsiębiorstw energetycznych i podmiotów odpowiedzialnych za otoczenie regulacyjne w tym zakresie.

Inteligentna infrastruktura gazowa

Inwestycje w infrastrukturę gazową przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych, poprawy jakości powietrza, promocji paliw alternatywnych oraz wsparcia dalszego rozwoju odnawialnych źródeł energii. W tym zakresie istotne są także inwestycje dotyczące rozbudowy, zmiany przeznaczenia, przekształcenia lub modernizacji sieci przesyłowych i dystrybucyjnych gazu uwzględniające przygotowanie sieci do wprowadzenia do systemu gazów odnawialnych i niskoemisyjnych, takich jak wodór, biometan, gaz syntezowy, i inwestycje umożliwiające w dłuższej perspektywie zastąpienie instalacji zasilanych obecnie stałymi paliwami kopalnymi.

Kluczowym obszarem wymagającym inwestycji jest dystrybucja gazu, z uwagi na brak dostępności gazu w wielu obszarach Polski oraz utrzymujący się na tych obszarach problem zanieczyszczenia powietrza.

Wsparcie sektora dystrybucji gazu, rozumianego jako sieć dystrybucyjna na wszystkich rodzajach ciśnień oraz sieci lokalne zasilane z lokalnych stacji regazyfikacji LNG, będzie udzielane z uwypukleniem takich kwestii jak: rozwój cywilizacyjny niezgazyfikowanych terenów wiejskich i Polski Wschodniej, ograniczenie niskiej emisji (w tym pyłów zawieszonych PM_{2,5} i PM₁₀), promowanie gazu jako paliwa niskoemisyjnego w kontekście emisji CO₂ czy stabilizacja pracy odnawialnych źródeł energii.

W związku z planowaną rozbudową połączeń międzysystemowych ze wszystkimi sąsiednimi państwami członkowskimi UE oraz Ukrainą i wzrostem wolumenu przesyłanego gazu w kontekście transgranicznym a także dynamicznym wzrostem krajowej konsumpcji, konieczne są także inwestycje w nowe pojemności magazynowe oraz w gazową sieć przesyłową. Zapewni to prawidłowe funkcjonowanie krajowego systemu gazowego oraz innych państw regionu, a także umożliwi rozwój systemu dystrybucji. Planowane są projekty polegające na budowie, rozbudowie i modernizacji inteligentnych sieci gazowych na wszystkich rodzajach ciśnień, budowie i rozbudowie magazynów gazu a także rozwój systemów dystrybucyjnych w oparciu o lokalne stacje LNG.

Wspierane projekty powinny zostać wybrane do 31 grudnia 2025 i nie mogą być fazowane w następnym okresie perspektywy finansowej.

W ramach celu szczegółowego możliwa jest realizacja projektów o charakterze pilotażowym. Wybór realizatora projektu pilotażowego nastąpi w trybie niekonkurencyjnym.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Dodatkowe elementy mogą być uwzględniane, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku

możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.2.3.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury.

2.2.3.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.2.3.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Polityki energetycznej Polski. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.2.3.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Projekty przyczyniają się do realizacji celów unii energetycznej, w tym także do zapewnienia funkcjonowania wewnętrznego rynku energii, zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii w UE, promowania efektywności energetycznej i oszczędności energii, dekarbonizacji gospodarki i przejścia na gospodarkę niskoemisyjną zgodnie z porozumieniem paryskim oraz promowania rozwoju nowych i

odnawialnych form energii, aby lepiej dostosować cele w zakresie zmiany klimatu do nowej struktury rynku i lepiej je z tym rynkiem zintegrować.

2.2.3.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.2.3.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	2.3	EFRR		RCO 23	RCO 23 – Cyfrowe systemy zarządzania inteligentnymi systemami energetycznymi	systemy	0	193
II		EFRR		RCO 105	RCO 105 – Rozwiązania w zakresie magazynowania energii elektrycznej	MWh	0	223
II		EFRR		RCO 124	RCO 124: Nowo wybudowane lub zmodernizowane linie przesyłowe i dystrybucyjne gazu	km	212	762

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi

II	2.3	EFRR		RCR 33	RCR 33 – Użytkownicy podłączeni do inteligentnyc h systemów energetyczn ych	Odbiorcy końcowi/r ok			810304 8	Monitori ng system	
II		EFRR			RCR 34 – Realizacja projektów systemów energetyczn ych	projekty	0		406	Monitori ng system	
		EFRR		RCR 29	RCR 29 – Szacowana emisja gazów cieplarniany ch*	tony ekwiwale ntu CO2 / rok			122117	Monitori ng system	
II		EFRR			(RCR 105) Estimated greenhouse emissions by boilers and heating systems converted from solid fossil fuels to gas					Monitori ng system	

2.2.3.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.3	53 - Inteligentne systemy energetyczne (w tym inteligentne sieci i systemy TIK) oraz	1 000 000 000		

			związane z nimi magazynowanie			
			56 - Wymiana systemów ciepłowniczych zasilanych węglem na systemy ciepłownicze zasilane gazem ziemnym z myślą o łagodzeniu zmian klimatu	170 000 000		
			57 - Dystrybucja i transport gazu ziemnego zastępującego węgiel	600 000 000		
Razem				1 770 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.3	01 - dotacja	1 770 000 000		
Razem				1 770 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.3	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	1 770 000 000		

Razem	1 770 000 000		
--------------	--------------------------	--	--

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.3	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	1 770 000 000		
Razem				1 770 000 000		

2.2.4 Cel szczegółowy 2.4 Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.2.4.1 Powiązane rodzaje działań

Zaobserwowane w ostatnich latach zmiany klimatyczne wymuszają przeprowadzenie szeregu przedsięwzięć mających na celu minimalizację negatywnych skutków tych zmian i ich oddziaływania na gospodarkę, środowisko oraz społeczeństwo. Będą to działania wynikające z podstawowych dokumentów strategicznych w obszarze środowiska, klimatu i gospodarki wodnej, dotyczące m.in. adaptacji obszarów miejskich do zmian klimatu, zwiększenia naturalnej retencji, renaturyzacji cieków wodnych i obszarów zależnych od wód, infrastruktury służącej zmniejszaniu skutków oraz zapobieganiu zjawiskom powodzi i suszy, systemów monitoringu, prognozowania i ratownictwa, opracowania dokumentów strategicznych i planistycznych oraz edukacji.

W zakresie adaptacji zmian klimatu na obszarach miejskich przewiduje się wsparcie projektów realizowanych w miastach o określonej wielkości i gęstości zaludnienia z wyłączeniem miast kwalifikujących się do wsparcia w ramach celu szczegółowego 2.4 w ramach priorytetu I. Projekty polegać będą na opracowaniu miejskich planów adaptacji oraz na ich realizacji w tym poprzez wdrożenie działań inwestycyjnych analogicznych do wskazanych w priorytecie I (m. in. polegających na realizacji zrównoważonych i zaadaptowanych do zmian klimatu systemów gospodarowania wodami opadowymi oraz rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury). W zakresie gospodarowania wodami opadowymi wspierane będą systemy mające za zadanie zapobieganie podtopieniom i zalaniom oraz ograniczanie skutków tych zjawisk, zwiększenie odporności na ekstremalne zjawiska pogodowe (ulewy oraz powodzie błyskawiczne), spowolnienie odpływu oraz retencjonowanie wody

wraz z systemami jej dystrybucji na okres suszy. Projekty takie mogą być łączone z projektami dotyczącymi zielono-niebieskiej infrastruktury.

Z uwagi na fakt, iż środowisko naturalne odgrywa istotną rolę dla zdrowia i życia mieszkańców miast, w ramach niniejszego celu szczegółowego przewidziano także działania związane z rozwojem powierzchni terenów pokrytych zielenią w miastach. Ma to szczególne znaczenie w związku z postępującym procesem silnej presji zabudowywania miast, kosztem istniejących tam obszarów biologicznie czynnych, a także „rozlewania” się miast, który często pomija aspekt środowiskowy. Zielona oraz zielono-niebieska infrastruktura lokalnie zasilana wodami opadowymi jest kluczowym elementem dla budowania odporności miast na negatywne skutki zmian klimatu, a w szczególności pozytywnie oddziałuje na regulowanie poziomu temperatury i łagodzi efekt lokalnych „wysp ciepła”. Zieleń w połączeniu z rozwiązaniami dotyczącymi gospodarki wodami opadowymi (przywracającymi cykl hydrologiczny) stanowi ochronę przed powodzią, zwiększa retencję wody deszczowej i roztopowej, wpływa na utrzymanie odpowiednich poziomów wód gruntowych oraz łagodzenie przebiegu ekstremalnych zjawisk pogodowych i ich skutków, przyczynia się do oczyszczania wód (biofiltracja), jak również poprawia jakość powietrza, co przekłada się na poprawę stanu zdrowia ludności. Istotnym obszarem działań w ramach działań adaptacyjnych będzie również zapewnienie dostępu do wody do spożycia.

Celem zapewnienia zrównoważonego rozwoju w zakresie gospodarki wodnej, przewidziano wsparcie systemów małej retencji oraz renaturyzacji przekształconych cieków wodnych i obszarów zależnych od wód. Ponadto działania będą skierowane na zapewnienie bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałanie suszy poprzez budowę, przebudowę lub remont urządzeń wodnych i infrastruktury towarzyszącej.

Wsparcie będzie kierowane również na rzecz opracowania lub aktualizacji dokumentów strategicznych/planistycznych wymaganych prawem krajowym i unijnym, w tym w zakresie gospodarowania wodami oraz ochrony zasobów wodnych.

W związku z postępującymi zmianami klimatu należy również kontynuować działania związane z rozwojem monitoringu środowiska i systemów zarządzania ryzykiem poprzez rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego, celem skutecznej ochrony obywateli oraz ich mienia. Wraz z rozwojem tych systemów istnieje potrzeba wsparcia służb ratowniczych, których obecność jest niezbędna w przypadku występowania zjawisk katastrofalnych zarówno tych spowodowanych czynnikiem naturalnym jak i ludzkim. Wspierane będą również działania nieinwestycyjne polegające na opracowaniu i udostępnianiu oraz aktualizacji/modyfikacji i uzupełnianiu już istniejących baz wiedzy nt. zmian klimatu i adaptacji do nich.

Monitoring środowiska, w tym monitoring przyrody w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, będzie obejmował zarówno część inwestycyjną (m.in. zakup specjalistycznego sprzętu do badań, pomiarów i analiz, zakup wzorców i materiałów odniesienia, zakup sprzętu wspierającego działania kontrolne), jak i nieinwestycyjną (m.in. prowadzenie badań pilotażowych związanych z monitoringiem środowiska, opracowanie materiałów metodycznych i wytycznych, wzmocnienie systemów informatycznych do gromadzenia i przetwarzania danych oraz szkolenia pracowników).

Dla realizacji założeń niniejszego celu szczegółowego istotne jest także wsparcie wszelkich inicjatyw związanych z edukacją obywateli, zwiększaniem świadomości, lepszego dostępu do wiedzy i danych w zakresie zmian klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych, w tym przyczyn ich występowania, skutków oraz właściwych sposobów postępowania (działania informacyjno-edukacyjne, kampanie itd.).

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. usuwanie barier architektonicznych,).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.2.4.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający z zasobów środowiska, w tym jednostki administracji publicznej oraz jednostki samorządu terytorialnego.

2.2.4.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.2.4.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 oraz Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczony do spożycia przez ludzi. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec

podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.2.4.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Należy podkreślić, iż projekty w ramach niniejszego celu szczegółowego będą przyczyniać się do zwiększenia odporności na zmiany klimatu i przystosowania się do tych zmian.

2.2.4.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.2.4.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II.	2.4	EFRR		RCO 26	RCO 26 - Green infrastructure built or upgraded for adaptation to climate change*	ha	137	2 740
II.		EFRR		RCO 27	RCO 27 – National and sub-national strategies addressing climate change adaptation*	strategies	30	96
II.		EFRR		RCO 24	RCO 24 – Investments in new or upgraded disaster monitoring, preparedness, warning and response	PLN	0	60 000 000

					systems against natural disasters[...]				
II.		EFRR		RCO 28	RCO 28 - Area covered by protection measures against wildfire	ha	0		31 267 900
II.		EFRR		RCO 39	RCO 39 – Area covered by systems for monitoring air pollution installed	ha	0		31 267 900

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II.	2.4	EFRR		RCR 37	RCR 37 - Population benefiting from protection measures against climate related natural disasters (other than floods and wildfire)	persons	0		3 827 463	Monitoring system	
II.		EFRR		RCR 35	RCR 35 - Population	persons	0		1 440	Monitoring	

					Population benefiting from flood protection measures				571	system	
II.		EFRR		RCR 36	Population benefiting from wildfire protection measures	persons	0		38 411 000	Monitoring system	
II.		EFRR		RCR 96	Population benefiting from protection measures against non-climate related natural risks and risks related to human activities*	persons	0		38 411 000	Monitoring system	
		EFRR		RCR 95	Population having access to new or improved green infrastructure*	persons	0		1 820 899	Monitoring system	

2.2.4.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.4	58 - Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: powodzie i osunięcia ziemi (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	600 000 000		
			59 - Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: pożary (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	60 000 000		
			60 - Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie	706 000 000		

			ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)			
			61 - Zapobieganie ryzykom naturalnym niezwiązanym z klimatem (na przykład trzęsienia ziemi) oraz wywołanym działalnością człowieka (na przykład awarie przemysłowe) i zarządzanie ryzykami w tym zakresie, w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe	40 000 000		
Razem				1 406 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		

II	EFRR	2.4	01 - dotacja	1 406 000 000		
Razem				1 406 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.4	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	1 406 000 000		
Razem				1 406 000 000		

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.4	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	1 406 000 000		
Razem				1 406 000 000		

2.2.5 Cel szczegółowy 2.5 Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.2.5.1 Powiązane rodzaje działań

Istotnym wyzwaniem w kontekście zapewnienia właściwej gospodarki wodnej jest również zagwarantowanie dostępu ludzi do odpowiedniej jakości wody do spożycia, na co mają znaczący wpływ przedłużające się okresy suche będące skutkiem zmian klimatu. Częstotliwość susz w Polsce będzie się nasilała w nadchodzących latach, co niewątpliwie będzie skutkowało pogarszaniem się

jakości i ilości wody, zarówno powierzchniowej, jak i z zasobów podziemnych, będącej źródłem wody do spożycia. W związku z powyższym przewiduje się wsparcie na budowę i modernizację infrastruktury niezbędnej do ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia w uzasadnionych przypadkach, w tym m.in. działań związanych z ograniczaniem strat wody, zarządzaniem oraz zapewnieniem właściwego bezpieczeństwa dostarczania wody.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Mogą być także uwzględniane dodatkowe elementy, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające z konieczności dostosowania do zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.2.5.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy korzystający z zasobów środowiska, w tym jednostki samorządu terytorialnego.

2.2.5.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.2.5.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej

Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP 2030) Programu inwestycyjnego w zakresie poprawy jakości i ograniczenia strat wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.2.5.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Należy podkreślić, iż projekty w ramach niniejszego celu szczegółowego będą przyczyniać się do ograniczenia zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego poprzez realizację szeregu inwestycji związanych z gospodarką ściekową.

2.2.5.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.2.5.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II.	2.5	EFRR	n/d	RCO 30	RCO 30 - Length of new or upgraded pipes for the distribution systems of public water supply	km	60	668

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II.	2.5	EFRR	n/d	RCR 41	RCR 41 - Population connected to improved public water supply	persons	0		49 858	Monitoring system	

2.2.5.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.5	62 - Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia)	180 000 000		
Razem				180 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.5	01 - dotacja	180 000 000		
Razem				180 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.5	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	180 000 000		
Razem				180 000 000		

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
II	EFRR	2.5	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	180 000 000		
Razem				180 000 000		

2.3 PRIORYTET III: Transport miejski

2.3.1 Cel szczegółowy 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.3.1.1 Powiązane rodzaje działań

Podstawowym celem wsparcia będzie dążenie do stworzenia warunków dla zrównoważonej mobilności poprzez zapewnienie sprawnego, efektywnego, inteligentnego i bezpiecznego systemu transportu publicznego w miastach dostępnego dla wszystkich użytkowników (w tym osób z ograniczoną mobilnością).

Budowa systemu transportowego w miastach i obszarach funkcjonalnych powinna odbywać się z uwzględnieniem kluczowych założeń:

- ograniczenie szkodliwego wpływu transportu na środowisko naturalne,
- poprawa dostępności komunikacyjnej,
- podniesienie jakości życia mieszkańców,
- podnoszenie świadomości środowiskowej społeczeństwa.

Zrównoważenie opcji transportowych w mieście powinno odbywać się poprzez tworzenie nieprzerwanych możliwości przemieszczania się środkami transportu, o jak najmniejszej presji na środowisko. Wymaga to rozwoju (budowy, rozbudowy i poprawy jakości) systemów inteligentnego transportu publicznego w miastach, w szczególności ich integracji funkcjonalnej i przestrzennej (obejmującej miasta i ich obszary funkcjonalne). Inwestycje w transport publiczny będą tworzyć uprzywilejowane warunki dla jego funkcjonowania, w tym – wszędzie gdzie to możliwe i uzasadnione – będzie on posiadał priorytet w ruchu miejskim, dzięki czemu uzyska przewagę konkurencyjną i zachęci do jego większego wykorzystania przez użytkowników pojazdów indywidualnych.

W związku z powyższym, w zakresie publicznego transportu zbiorowego w miastach wsparcie finansowe będzie przeznaczane dla inwestycji w infrastrukturę i tabor szynowy publicznego transportu zbiorowego, węzły przesiadkowe, miejskie systemy ITS dla uprzywilejowania, usprawnienia usług publicznego transportu miejskiego, rozwiązań IT. W ramach realizowanych projektów transportu publicznego możliwe będzie też sfinansowanie wydatków związanych z obsługą i integracją usług transportu publicznego dostosowanego do potrzeb wszystkich użytkowników (zaplecza techniczne dla taboru, dostosowanie infrastruktury miejskiej do obsługi transportu publicznego i pasażerów, infrastruktura wspierająca rozwój aktywnej mobilności i mikromobilności).

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Dodatkowe elementy mogą być uwzględniane, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Możliwe będzie także finansowanie przygotowania kompleksowych dokumentów o randze strategicznej, opracowywanych i wdrażanych przez władze miast i podmioty zaangażowane w realizację miejskiej polityki transportowej. Stanowią one narzędzie ułatwiające planowanie, uwzględniające szerszy niż transport kontekst funkcjonowania miasta i perspektywę długookresową.

Wsparcie będzie dedykowane miastom wojewódzkim i ich obszarom funkcjonalnym z wyłączeniem obszaru Polski Wschodniej.

2.3.1.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie dotyczyła miast i ich obszarów funkcjonalnych, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej ze środków UE miejskiej infrastruktury transportowej i środków publicznego transportu zbiorowego.

2.3.1.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.3.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu 2030 roku. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. W przypadku celu 2.8, wsparcie obejmie inwestycje realizowane na obszarach ZIT miast wojewódzkich. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.3.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Pomimo punktowego, tj. ograniczonego obszarowo do miast i ich obszarów funkcjonalnych, charakteru projektów dotyczących publicznego transportu zbiorowego, identyfikuje się ich wpływ na realizację ogólnoeuropejskich celów związanych z promowaniem zrównoważonej mobilności i ograniczaniem emisji z transportu, a tym samym dążeniem do budowy gospodarki niskoemisyjnej. Priorytety UE w tym zakresie są ujęte zarówno w Białej Księdze transportu KE, jak i legislacji na okres 2021-2027. Szersze wykorzystanie środków transportu publicznego przyczyni się także do przyspieszenia ogólnoeuropejskiego procesu dekarbonizacji transportu i szybszego wprowadzania innowacji w transporcie, w tym wykorzystania alternatywnych źródeł zasilania pojazdów.

2.3.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.3.1.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2.8	FS	Nie dotyczy	RCO 55	Length of new tram and metro lines	km	2	49
III		FS	Nie dotyczy	RCO 56	Length of reconstructed or modernised tram and metro lines	km	3	63
III		FS	Nie dotyczy	RCO 57	Capacity of environmentally friendly rolling stock for collective public transport	passengers	17 298	48 049
III		FS	Nie dotyczy	RCO 60	Cities and towns with new or modernised digitised urban transport systems	cities and towns	0	9

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III		FS	Nie dotyczy	RCR 63	Annual users of new or modernised tram and metro lines	users	24 156 983	2020	128 855 953	Monitoring system	

2.3.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	FS	n/d	2.8	81 - Infrastruktura czystego transportu miejskiego	1 260 000 000
				82 - Tabor czystego transportu miejskiego	402 500 000
				84 - Cyfryzacja transportu miejskiego	87 500 000
Razem					1 750 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	FS	n/d	2.8	01 - dotacja	1 750 000 000
Razem					1 750 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	FS	n/d	2.8	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	1 750 000 000
Razem					1 750 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	FS	n/d	2.8	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	1 750 000 000
Razem					1 750 000 000

2.4 PRIORYTET IV: Wsparcie sektora transportu z Funduszu Spójności

2.4.1 Cel szczegółowy 3.1 Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej, zrównoważonej i intermodalnej TEN-T

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.4.1.1 Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego przewiduje się wsparcie w ramach TEN-T: dróg, infrastruktury kolejowej i transportu lotniczego.

Wymóg dokończenia do 2030 r. sieci bazowej TEN-T stawia szczególne wyzwania w zakresie krajowej **infrastruktury drogowej**. Kluczowe zatem będą działania na rzecz zakończenia budowy podstawowej sieci transportowej łączącej główne ośrodki gospodarcze w kraju oraz państwa sąsiednie w ramach sieci TEN-T. Realizowane w tym celu szczegółowym będą projekty **budowy i przebudowy dróg** na krajowej sieci drogowej, uzupełniające brakujące elementy ciągów **zaliczonych do sieci bazowej TEN-T**. Dodatkowo, w odniesieniu do **sieci kompleksowej, wsparcie Funduszu Spójności zostanie ograniczone do budowy nowych dróg w regionach przejściowych i lepiej rozwiniętym**. Będą one ukierunkowane na poprawę dostępności głównych centrów administracyjnych i gospodarczych kraju oraz dostępności zewnętrznej kraju. Finansowane będą także projekty budowy obwodnic miast na ww. sieci dróg krajowych (w tym dróg ekspresowych), w TEN-T zarządzanych przez krajowego

zarządcę tych dróg. Wszystkie budowane drogi będą dostosowane do nacisku 11,5 tony/oś (115 kN/oś). Wspierane będzie także rozmieszczenie infrastruktury ładowania / tankowania pojazdów bezemisyjnymi paliwami alternatywnymi.

Przewiduje się też mniejsze projekty na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa na drogach, polegające na doposażeniu służb drogowych (nadzoru ruchu i ratownictwa technicznego)⁵⁸ w urządzenia zwiększające bezpieczeństwo ruchu oraz przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym, mające na celu zmianę postaw i zachowań uczestników ruchu drogowego.

Priorytetem w **sektorze kolejowym** TEN-T będzie zapewnienie stosownej infrastruktury dla płynnego i bezpiecznego ruchu kolejowego, uzupełnienie odcinków bazowej i kompleksowej sieci TEN-T, usprawnienie połączeń między siecią bazową a sieciami transportowymi państw trzecich, wdrożenie efektywnych systemów zarządzania ruchem, w szczególności ERTMS. W celu wsparcia ruchu towarowego dofinansowane będą projekty na rzecz poprawy infrastruktury w trzech korytarzach towarowych RFC (North Sea-Baltic, Baltic-Adriatic, Amber). Kontynuowane będą projekty zmierzające do likwidacji tzw. wąskich gardeł, utrudniających efektywne wykorzystanie inwestycji już zrealizowanych bądź planowanych do realizacji oraz projekty skokowo podnoszące przepustowość sieci i przyczyniające się do skrócenia czasu jazdy, dotyczące budowy nowych oraz rozbudowy połączeń do dużych węzłów kolejowych, do ośrodków aglomeracyjnych, głównych centrów administracyjnych i gospodarczych oraz do terminali intermodalnych.

Realizowane będą projekty multilokalizacyjne, (budowa/unowocześnienie rozjazdów i przejazdów drogowo-kolejowych, stacji, urządzenia dotyczące ochrony środowiska), a także punktowe na styku z innymi gałęziami transportu, w celu likwidacji lokalnych ograniczeń w przepływie pasażerów i ładunków i poprawy bezpieczeństwa, także poprzez budowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych.

Zadania w sektorze IT na kolei koncentrować się będą na wdrażaniu nowoczesnych systemów monitoringu, aktywnym podejmowaniu działań w zakresie cyberbezpieczeństwa oraz wdrażaniu nowych technologii usług i systemów teleinformatycznych. Ponadto, istotnym stanie się powiązanie usług cyfrowych, obsługujących podmioty działające na tym rynku. Kolejnym istotnym aspektem będzie budowa jednolitego systemu chroniącego system transportu i jego infrastrukturę przed cyberzagrożeniami. Ze względu na horyzontalny charakter tego typu projektów, przewiduje się ich realizację w tym celu szczegółowym, niezależnie od położenia ich elementów względem sieci TEN-T.

W celu poprawy bezpieczeństwa i jakości świadczonych usług oraz szeroko rozumianej poprawy dostępności kolei, dofinansowanie otrzymają projekty umożliwiające wdrażanie systemów sterowania dotyczące realizacji systemów dynamicznej informacji pasażerskiej oraz systemów służących jej integracji z innymi rodzajami transportu i osiągnięciu multimodalności, zintegrowane systemy biletowe (w tym Wspólnego Biletu), jak i systemy poprawiające bezpieczeństwo przewożonych towarów itp. Planowana jest m.in. budowa centralnego systemu bezpieczeństwa ruchu kolejowego, zakup specjalistycznego sprzętu technicznego czy likwidacja miejsc niebezpiecznych. Finansowane będą mogły być także projekty o charakterze edukacyjno-promocyjnym, skierowane do różnych grup społecznych oraz wiekowych mające na celu podnoszenie

⁵⁸ Z uwagi na specyfikę tych projektów, będą one dotyczyły służb działających zarówno na obszarze (infrastrukturze objętej) TEN-T, jak i poza tą siecią.

świadomości obywateli w zakresie zagrożeń i eliminację nieprawidłowych zachowań na obszarach kolejowych.

Dofinansowana zostanie infrastruktura obsługi pasażerów w tym przystanków oraz dworców kolejowych. W ramach programu przewiduje się dalszą modernizację istniejących dworców kolejowych wraz z terenem przyległym z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań w aspekcie ich konserwacji oraz budowę nowych dworców (w tym stanowiących zintegrowane węzły przesiadkowe). Celem tych działań ma być integracja istniejących obiektów z pozostałymi częściami składowymi systemu transportowego, a także dostosowanie obiektów obsługi podróżnych do rosnących potrzeb i oczekiwań pasażerów w tym poprawa szeroko rozumianej dostępności tych obiektów dla wszystkich interesariuszy bez względu na wiek czy poziom sprawności oraz optymalizacja ich rentowności.

Biorąc pod uwagę dynamicznie zwiększający się ruch lotniczy w Polsce, finansowane będą inwestycje w **portach lotniczych** sieci TEN-T (bazowej i kompleksowej) oraz krajowego organu zarządzania przestrzenią powietrzną w zakresie:

- bezpieczeństwa i ochrony ruchu lotniczego,
- systemu zarządzania ruchem lotniczym wynikającego z SESAR
- łagodzenia oddziaływania sektora lotniczego na środowisko naturalne.

Poprawiona zostanie także dostępność do lotnisk, dzięki realizacji komplementarnych projektów drogowych i kolejowych⁵⁹.

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości pełnej realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027".

2.4.1.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej środkami UE infrastruktury w sieci TEN-T (drogowej, kolejowej, lotniczej).

2.4.1.3 Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw

⁵⁹ Projekty dostępowe do lotnisk będą finansowane, w zależności od sytuacji w ramach interwencji drogowej lub kolejowej.

Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.4.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.4.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Przez Polskę przebiega kilka korytarzy transportowych, które stanowią połączenie zarówno pomiędzy wschodem i zachodem jak również na osi północ - południe. Obejmują one połączenia drogowe i kolejowe, jak i leżące na ich przebiegu węzły komunikacyjne, w tym porty morskie, śródlądowe i terminale intermodalne. W związku z tym, finansowane w tym celu szczegółowym projekty o charakterze liniowym (drogowe, kolejowe), poprzez budowę nowej lub przebudowę istniejącej infrastruktury, będą wypełniały istniejące luki w przebiegu przez Polskę wysokiej jakości połączeń transportowych, a przez to przyczynią się do powstania jednolitej ogólnoeuropejskiej sieci połączeń transportowych. Projekty te będą przyczynią się do budowy sieci TEN-T, zwłaszcza do wypełnienia zobowiązania płynącego z Rozporządzenia w sprawie TEN-T, tj. do ukończenia do 2030 r. sieci bazowej TEN-T.

2.4.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.4.1.7 WSKAŹNIKI

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	3.1	FS	Nie dotyczy	RCO43	Length of new or upgraded roads - TEN-T	km	100	450
IV		FS	Nie dotyczy	RCO 45	Length of roads reconstructed or modernised - TEN-T	km	0	45
IV		FS	Nie dotyczy	RCO47	Length of new or upgraded rail - TEN-T	km	13	144
IV		FS	Nie dotyczy	RCO49	Length of rail reconstructed or modernised - TEN-T	km	65	719
IV		FS	Nie dotyczy	RCO53	New or modernised railway stations and stops*/ Liczba wybudowanych/zmodernizowanych dworców kolejowych	stations and stops	5	58
IV		FS	Nie dotyczy	RCO109	Length of European Rail Traffic Management System equipped railways in operation -TEN-T	km	0	219

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	3.1	FS	Nie dotyczy	RCR 55	Annual users od newly built, reconstructed, upgraded or modernised roads	passenger-km/year	510 901 290	2020	5 618 892 060	Monitoring system	
IV		FS	Nie dotyczy	RCR 56	Time savings due to improved road infrastructure	passenger-hours/year	0	2020	61 369 335	Monitoring system	

IV		FS	Nie dotyczy	RCR 58	Annual users od newly built, reconstructed, upgraded or modernised railways	Do uzupełnienia na późniejszym etapie					
IV		FS	Nie dotyczy	RCR 59	Freight transport on rail	Do uzupełnienia na późniejszym etapie					
IV		FS	Nie dotyczy	RCR 101	Time savings due to improved rail infrastructure	Do uzupełnienia na późniejszym etapie					

2.4.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.1	87 - Nowo wybudowane lub rozbudowane autostrady i drogi – sieć bazowa TEN-T	1 200 000 000
				88 - Nowo wybudowane lub rozbudowane autostrady i drogi – sieć kompleksowa TEN-T	1 514 000 000
				91 - Przebudowane lub zmodernizowane autostrady i drogi – sieć bazowa TEN-T	120 000 000
				96 - Nowo wybudowane lub rozbudowane linie kolejowe – sieć bazowa TEN-T	300 000 000
				97 - Nowo wybudowane lub rozbudowane linie kolejowe – sieć kompleksowa TEN-T	300 000 000
				100 - Przebudowane lub zmodernizowane linie kolejowe – sieć bazowa TEN-T	1 500 000 000

				101 - Przebudowane lub zmodernizowane linie kolejowe – sieć kompleksowa TEN-T	1 500 000 000
				104 - Cyfryzacja transportu: transport kolejowy	50 000 000
				105 - Europejski system zarządzania ruchem kolejowym (ERTMS)	25 000 000
				118 - Systemy ochrony, bezpieczeństwa i zarządzania ruchem lotniczym dla istniejących portów lotniczych	35 000 000
Razem					6 544 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.1	01 - dotacja	6 544 000 000
Razem					6 544 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.1	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	6 544 000 000
Razem					6 544 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)

IV	FS	n/d	3.1	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	6 544 000 000
Razem					6 544 000 000

2.4.2 Cel szczegółowy 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.4.2.1 Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego przewiduje się działania dotyczące wyposażenia śródlądowych dróg wodnych w system informacji rzecznej RIS.

Implementacja RIS realizowana jest zgodnie z Dyrektywą UE 2005/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej z dnia 7 września 2005 r. w sprawie zharmonizowanych usług informacji rzecznej (RIS) na śródlądowych drogach wodnych we Wspólnocie.

W zakresie systemu RIS planowana jest kontynuacja rozbudowy i objęcie jego działaniem kolejnych odcinków Odrzańskiej Drogi Wodnej (ODW), z wykorzystaniem najnowszych dostępnych technologii. Na obszarze ODW w sieci TEN-T system został zaimplementowany w ramach pilotażu prowadzonego w latach 2011-2013. W perspektywie finansowej 2014-2020 kontynuowana jest jego rozbudowa na obszarze poza TEN-T. W związku z powyższym kolejnym etapem będzie budowa systemu na dalszych odcinkach ODW.

Wprowadzenie systemu RIS ma na celu zintegrowanie i wykorzystanie informacji płynących ze wszystkich czujników i urządzeń instalowanych na jednostkach pływających oraz pochodzących z zewnątrz. Użytkownikami usług świadczonych przez system są przede wszystkim organy administracji publicznej, armatorzy żeglugi śródlądowej, kapitanowie żeglugi śródlądowej oraz inne zainteresowane podmioty. Zważając na obowiązki jakie wynikają z przepisów żeglugowych nakładanych na kierownika statku konieczność zapoznania się z bieżącymi warunkami żeglugi na danym akwenie przed rozpoczęciem podróży, system RIS ułatwi dostęp do informacji, przyspieszy proces decyzyjny i zwiększy bezpieczeństwo żeglugi. RIS ma na celu również zintegrowanie środowiska żeglugowego w całej Europie i zwiększenie konkurencyjności poprzez czytelny i jasny przekaz informacji pomiędzy użytkownikami z różnych krajów.

2.4.2.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej środkami UE infrastruktury wodnej śródlądowej.

2.4.2.3 Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.4.2.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.4.2.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Pomimo finansowania w tym celu szczegółowym projektów poza siecią TEN-T, będą one miały wpływ na poprawę mobilności na poziomie Unii Europejskiej. Wynika to z faktu, iż znacząca część śródlądowych dróg wodnych leży poza siecią TEN-T. Jednocześnie infrastruktura tych połączeń stanowi niezbędny element prowadzący do celu/początku podróży/przewozu, a tym samym decyduje o skali zasilenia sieci TEN-T ruchem pasażerskim i towarowym z terenów poza obszarem jej bezpośredniego oddziaływania.

W przypadku transportu wodnego śródlądowego, większość dróg wodnych w Polsce jest poza siecią TEN-T, natomiast część z nich jest objętych Europejskim Porozumieniem w Sprawie Głównych

Śródlądowych Dróg Wodnych o Międzynarodowym Znaczeniu (tzw. Porozumienie AGN), którego celem jest skoordynowany plan rozwoju i budowy sieci śródlądowych dróg wodnych o międzynarodowym znaczeniu.

Dlatego spójny rozwój całej infrastruktury transportowej wymaga nie tylko wspierania poszczególnych jej poziomów, ale także zapewnienia ich wzajemnej komplementarności, tj. poprawy połączeń poza siecią, w tym prowadzących do TEN-T.

2.4.2.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.4.2.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV		FS	Nie dotyczy	SPP07	Długość śródlądowych dróg wodnych objętych systemem RIS	km	0	153

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV		FS	Nie dotyczy	RCR 60	RCR 60 – Freight transport on inland waterways	tonne-Km/Year	805 362,46	2019	1 430 100,07	Monitoring system	

2.4.2.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.2	119 - Cyfryzacja transportu: inne rodzaje transportu	5 000 000
Razem					5 000 000

Forma finansowania					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.2	01 - dotacja	5 000 000
Razem					5 000 000

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.2	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	5 000 000
Razem					5 000 000

Równouprawnienie płci					
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	FS	n/d	3.2	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	5 000 000
Razem					5 000 000

2.5 PRIORYTET V: Wsparcie sektora transportu z EFRR

2.5.1 Cel szczegółowy 3.1 Rozwój odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej, bezpiecznej, zrównoważonej i intermodalnej TEN-T

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.5.1.1 Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego przewiduje się wsparcie w ramach TEN-T: budowy i przebudowy dróg w sieci kompleksowej, transportu intermodalnego, portów morskich i infrastruktury transportu wodnego śródlądowego (z wyłączeniem RIS).

Obok wyzwań w zakresie sieci bazowej, istnieje także wymóg dokończenia do 2050 r. sieci kompleksowej TEN-T. Kluczowe zatem będą działania na rzecz kontynuacji budowy zaliczonej do niej podstawowej sieci drogowej kraju. **Realizowane będą inwestycje na krajowej sieci drogowej zaliczonej do sieci kompleksowej TEN-T, przy czym budowa nowych dróg będzie ograniczona do kategorii regionów słabiej rozwiniętych.** Projekty drogowe będą ukierunkowane na poprawę dostępności głównych centrów administracyjnych i gospodarczych kraju oraz dostępności zewnętrznej kraju. Niezbędne jest także powiązanie głównych multimodalnych węzłów komunikacyjnych z istniejącą siecią drogową oraz zwiększenie przepustowości istniejącej sieci na newralgicznych odcinkach. Finansowane będą także projekty budowy obwodnic miast na ww. sieci dróg krajowych (w tym dróg ekspresowych) w TEN-T, zarządzanych przez krajowego zarządcę tych dróg. Wszystkie budowane drogi będą dostosowane do nacisku 11,5 tony/oś (115 kN/oś). Wspierane będzie także rozmieszczenie infrastruktury ładowania / tankowania pojazdów bezemisyjnymi paliwami alternatywnymi.

Priorytetem w zakresie **transportu intermodalnego** będzie budowa i przebudowa infrastruktury terminali intermodalnych oraz dedykowanej infrastruktury kolejowej (m. in. bocznice) / drogowej, niezbędnej do ich włączenia w sieć linii kolejowych/ sieć drogową/ sieć transportu wodnego śródlądowego, zakup lub modernizacja urządzeń niezbędnych do obsługi terminali intermodalnych, zakup lub modernizacja taboru kolejowego i specjalistycznego sprzętu wykorzystywanego w przewozach intermodalnych oraz zakup lub modernizacja systemów telematycznych i satelitarnych związanych z transportem intermodalnym.

W celu zapewnienia sprawnej realizacji interwencji dla transportu intermodalnego, w ramach tego celu szczegółowego finansowane będą zadania na sieci i poza siecią TEN-T, przy zachowaniu na poziomie wdrożeniowym monitorowania jej podziału względem TEN-T.

W zakresie **transportu morskiego** wsparcie z funduszy UE uzyskają inwestycje w portach morskich w sieci bazowej TEN-T. Wsparcie przeznaczone będzie również na inwestycje w dostęp od strony morza do portu leżącego w sieci kompleksowej TEN-T. Kluczowe będzie dążenie do pełnego włączenia portów w łańcuchy transportowe, poprzez inwestycje poprawiające dostępność do nich⁶⁰ od strony morza i lądu (usunięcie wszystkich tzw. „wąskich gardeł” drogowych i kolejowych oraz wodnych śródlądowych i realizacja priorytetowych odcinków „ostatniej mili”) oraz inwestycje w infrastrukturę portową, a także w bezpieczeństwo żeglugi morskiej (w tym systemy bezpieczeństwa i jednostki

⁶⁰ Projekty dostępne do portów morskich będą finansowane, w zależności od sytuacji w ramach interwencji drogowej, kolejowej lub morskiej.

plywające). Nie będą finansowane inwestycje wsuprastrukturę, wykorzystywaną bezpośrednio do prowadzenia działalności komercyjnej, tj. magazyny, powierzchnie składowe, a także sprzęt i urządzenia przeładunkowe. Dodatkowo w zakresie poprawy bezpieczeństwa morskiego dofinansowanie uzyskają także projekty mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu funkcjonowania portów na środowisko, w tym służące do odbioru odpadów i ścieków ze statków.

Przewiduje się kontynuację realizacji inwestycji liniowych i punktowych służących eliminacji wąskich gardeł i poprawiających bezpieczeństwo **żeglugi śródlądowej** w TEN-T. Finansowane będą projekty służące przywróceniu żeglowności oraz ujednoczeniu parametrów eksploatacyjnych na śródlądowych drogach wodnych o szczególnym znaczeniu transportowym.

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości pełnej realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027".

2.5.1.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej środkami UE infrastruktury w sieci TEN-T (drogowej, intermodalnej, morskiej, wodnej śródlądowej).

2.5.1.3 Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.5.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach.

Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.5.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Przez Polskę przebiega kilka korytarzy transportowych, które stanowią połączenie zarówno pomiędzy wschodem i zachodem jak również na osi północ - południe. Obejmują one połączenia drogowe i kolejowe, jak i leżące na ich przebiegu węzły komunikacyjne, w tym porty morskie, śródlądowe i terminale intermodalne. W związku z tym, finansowane projekty o charakterze liniowym (drogowe, wodne śródlądowe), jak i punktowym (morskie, intermodalne), poprzez budowę nowej lub przebudowę istniejącej infrastruktury, będą wypełniały istniejące luki w przebiegu przez Polskę wysokiej jakości połączeń transportowych, a przez to przyczynią się do powstania jednolitej ogólnoeuropejskiej sieci połączeń transportowych. Projekty te będą przyczynią się do budowy sieci TEN-T, zwłaszcza do wypełnienia zobowiązania płynącego z Rozporządzenia w sprawie TEN-T, tj. do ukończenia do 2030 r. sieci bazowej TEN-T.

2.5.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.5.1.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
V	3.1	EFRR		RCO43	Length of new or upgraded roads - TEN-T	km	100	500
V		EFRR		RCO45	Length of roads reconstructed or modernised - TEN-T	km	0	30
V		EFRR		RCO54	New or modernised intermodal connections*	intermodal connections	0	12
V		EFRR		RCO51	Length of new , upgraded or	km	0	81

					modernised inland waterways - TEN-T				
V		EFRR		SPP 01	Długość zbudowanych/zmodernizowanych torów wodnych i podejściowych	km	0		74
V		EFRR		SPP 02	Długość zbudowanych/zmodernizowanych nabrzeży w portach morskich	m.b.	0		8 294

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	3.1	EFRR		RCR 55	Annual users od newly built, reconstructed, upgraded or modernised roads	passenger-km/year	340 600 860	2020	5 965 737 240	Monitoring system	
V		EFRR		RCR 56	Time savings due to improved road infrastructure	passenger-hours/year	0	2020	68 079 490	Monitoring system	
V		EFRR		RCR 60	Freight transport on inland waterways	tonne-Km/Year	17 315 292,89	2019	29 810 045,08	Monitoring system	

2.5.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
V	EFRR	3.1	88 - Nowo wybudowane lub	3 016 000 000		

			rozbudowane autostrady i drogi – sieć kompleksowa TEN-T			
			92 - Przebudowane lub zmodernizowane autostrady i drogi – sieć kompleksowa TEN-T	100 000 000		
			108 - Transport multimodalny (TEN-T)	160 000 000		
			109 - Transport multimodalny (poza miastami)	70 000 000		
			110 - Porty morskie (TEN-T)	760 000 000		
			114 - Śródlądowe drogi wodne i porty (TEN-T)	100 000 000		
Razem				4 206 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
V	EFRR	3.1	01 - dotacja	4 206 000 000		
Razem				4 206 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne					
Nr	Fundusz	Cel	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)	

priorytetu		szczegółowy				
V	EFRR	3.1	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	4 206 000 000		
Razem				4 206 000 000		

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
V	EFRR	3.1	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	4 206 000 000		
Razem				4 206 000 000		

2.5.2 Cel szczegółowy 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.5.2.1 Powiązane rodzaje działań

W ramach celu szczegółowego przewiduje się wsparcie transportu drogowego i kolejowego poza TEN-T, kolei miejskich, taboru kolejowego oraz transportu wodnego śródlądowego poza TEN-T.

Wsparcie **transportu drogowego** będzie realizowane poprzez budowę kluczowych odcinków miejscowości obciążonych ruchem tranzytowym. Finansowane będą projekty budowy obwodnic na sieci dróg krajowych (w tym dróg ekspresowych) poza siecią TEN-T, zarządzanych przez krajowego zarządcę tych dróg. Finansowane będą również przebudowy wybranych odcinków istniejących dróg krajowych do parametrów naciskowych 11,5 tony/oś (115 kN/oś).

Poprawa dostępności komunikacyjnej kraju wymaga także wspierania rozwoju połączeń do sieci TEN-T obszarów od niej oddalonych, w tym ośrodków miejskich. Dlatego przewiduje się realizację (budowę i przebudowę) wybranych pozamiejskich odcinków dróg krajowych poza siecią TEN-T (w tym tym dróg ekspresowych), stanowiących część szlaków łączących ośrodki miejskie z infrastrukturą

sieci TEN-T.. Wspierane będzie także rozmieszczenie infrastruktury ładowania / tankowania pojazdów bezemisyjnymi paliwami alternatywnymi.

W sektorze kolejowym projekty na liniach poza siecią TEN-T będą dotyczyć budowy i modernizacji linii kolejowych i węzłów transportowych dla przewozów o charakterze ponadregionalnym. Kontynuowana będzie elektryfikacja linii kolejowych.

Pomocą zostaną objęte projekty multilokalizacyjne (budowa/unowocześnienie rozjazdów i przejazdów drogowo-kolejowych, stacji, urządzeń ochrony środowiska), a także punktowe - na styku z innymi gałęziami transportu w celu likwidacji lokalnych ograniczeń w przepływie pasażerów i ładunków oraz poprawy bezpieczeństwa i dostępności kolei, również poprzez budowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych. Finansowane będzie wdrożenie innowacyjnych systemów mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa przejazdów kolejowo-drogowych dotychczas niewyposażonych w urządzenia zabezpieczające. Ponadto możliwe będzie finansowanie dodatkowych działań wynikających z analiz porealizacyjnych i monitoringów przyrodniczych dla projektów inwestycyjnych sfinansowanych z funduszy europejskich w poprzednich okresach programowania.

Dopuszczone do realizacji będą również projekty, których realizacja przyczyni się do usprawnienia kolejowego ruchu transgranicznego zarówno w transporcie pasażerskim jak i towarowym, co przyczyni się do wzmocnienia więzi i lepszej współpracy społeczno - gospodarczej pomiędzy państwami członkowskimi.

Kontynuowane będą działania w celu unowocześniania pasażerskiego i towarowego taboru kolejowego, obejmujące zakup nowego taboru, w tym specjalistycznego sprzętu technicznego oraz modernizację istniejącej bazy. Efektem tych inwestycji powinna być poprawa jakości, bezpieczeństwa, dostępności kolei. Przewoźnicy kolejowi uzyskają wsparcie w zakresie montażu urządzeń ETCS/GSM-R oraz tzw. „cichych hamulców”, prowadzące do redukcji hałasu podczas przejazdu.

Dofinansowana zostanie infrastruktura obsługi pasażerów w tym przystanków oraz dworców kolejowych. W ramach programu przewiduje się dalszą modernizację istniejących dworców kolejowych wraz z terenem przyległym z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań w aspekcie ich konserwacji oraz budowę nowych dworców systemowych (w tym stanowiących zintegrowane węzły przesiadkowe). Celem tych działań ma być dostosowanie obiektów obsługi podróży do rosnących potrzeb i oczekiwań pasażerów w tym poprawa szeroko rozumianej dostępności tych obiektów dla wszystkich interesariuszy bez względu na wiek czy poziom sprawności oraz optymalizacja ich rentowności.

Wsparcie w zakresie infrastruktury oraz taboru kolejowego dla **kolei miejskich** zostanie w całości skoncentrowane w niniejszym celu szczegółowym, niezależnie od lokalizacji projektów względem sieci TEN-T. Realizowane będą projekty infrastrukturalne o charakterze liniowym (linie kolejowe, systemy sterowania ruchem kolejowym) i punktowym (np. przystanki kolejowe), projekty taborowe i inne związane z obsługą ruchu kolejowego (np. systemy informacji pasażerskiej, systemy biletowe i ich wzajemna integracja).

Ze względu na podział interwencji w oparciu o położenie względem sieci TEN-T, zaistniała konieczność wyodrębnienia wsparcia dla odcinków rzek nie zakwalifikowanych do sieci TEN-T. W związku z tym, że większa część śródlądowych dróg wodnych w Polsce obecnie znajduje się poza siecią TEN-T istotne jest zapewnienie dedykowanego wsparcia umożliwiającego rozwój transportu wodnego śródlądowego. Dlatego w ramach niniejszego celu szczegółowego przewiduje się realizację analogicznych typów inwestycji jakie opisano w przypadku interwencji wobec odcinków wód śródlądowych w celu szczegółowym dotyczącym sieci TEN-T.

Podniesienie konkurencyjności i wykorzystania transportu wodnego śródlądowego w Polsce wymaga rozwoju dróg wodnych, niezależnie od ich aktualnego kwalifikowania względem sieci TEN-T. Celem jest zapewnienie nieprzerwanych możliwości żeglugi, przy wykorzystaniu i istniejącej infrastruktury, łącząc porty morskie o podstawowym znaczeniu dla gospodarki kraju z zapleczem lądowym.

Niezależnie od położenia względem sieci TEN-T, we wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Dodatkowe elementy mogą być uwzględniane, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

Polska dołoży wszelkich starań, aby wszystkie projekty zaplanowane do realizacji w perspektywie 2014-2020 zostały zrealizowane w możliwie najpełniejszym zakresie. Jednak, w przypadku braku możliwości pełnej realizacji inwestycji zaplanowanych w perspektywie 2014-2020, będą miały one możliwość kontynuacji w perspektywie 2021-2027, pod warunkiem spełnienia wymogów określonych przepisami rozporządzenia UE ustanawiającego wspólne przepisy dot. funduszy na lata 2021-2027.

2.5.2.2 Główne grupy docelowe

Z uwagi na to, że interwencja będzie miała charakter horyzontalny i dotyczyła całego kraju, grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy indywidualni i przedsiębiorcy korzystający z dofinansowanej środkami UE infrastruktury poza siecią TEN-T (drogowej, kolejowej, wodnej śródlądowej).

2.5.2.3 Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie

równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.5.2.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku. Będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach. Oznacza to podejmowanie inwestycji koniecznych do osiągnięcia celów strategicznych na poziomie krajowym i ponadregionalnym, co jest głównym celem Programu. Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji Programu oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych.

2.5.2.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Pomimo finansowania w tym celu szczegółowym projektów poza siecią TEN-T, będą one miały wpływ na poprawę mobilności na poziomie Unii Europejskiej. Wynika to z faktu, iż znacząca część ruchu odbywa się na połączeniach poza siecią TEN-T. Jednocześnie infrastruktura tych połączeń stanowi niezbędny element prowadzący do celu/początku podróży/przewozu, a tym samym decyduje o skali zasilenia sieci TEN-T ruchem pasażerskim i towarowym z terenów poza obszarem jej bezpośredniego oddziaływania.

W przypadku transportu wodnego śródlądowego, większość dróg wodnych w Polsce jest poza siecią TEN-T, a jednocześnie część z nich jest objętych Europejskim Porozumieniem w Sprawie Głównych Śródlądowych Dróg Wodnych o Międzynarodowym Znaczeniu (tzw. Porozumienie AGN), którego celem jest skoordynowany plan rozwoju i budowy sieci śródlądowych dróg wodnych o międzynarodowym znaczeniu.

Dlatego spójny rozwój całej infrastruktury transportowej wymaga nie tylko wspierania poszczególnych jej poziomów, ale także zapewnienia ich wzajemnej komplementarności, tj. poprawy połączeń poza siecią, w tym prowadzących do TEN-T.

2.5.2.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W odniesieniu do wybranych obszarów w ramach celu szczegółowego rozważa się wsparcie w formie instrumentów finansowych. Ostateczne rozstrzygnięcie o zakresie i formie wsparcia zostanie podjęte po przeprowadzeniu analizy, zgodnie z art. 52.3 Rozporządzenia ogólnego.

2.5.2.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
V	3.2	EFRR		RCO 44	Length of new or upgraded roads - non-TEN-T	km	20	220
V		EFRR		RCO 48	Length of new or upgraded rail - non-TEN-T	km	1	29
V		EFRR		RCO 50	Length of rail reconstructed or modernised - non-TEN-T	km	4	219
V		EFRR		RCO 53	New or modernised railway stations and stops*/ Liczba wybudowanych/zmodernizowanych dworców kolejowych	stations and stops	0	20
V		EFRR		RCO 52	Length of new, upgraded or modernised inland waterways -non-TEN-T	km	0	105
V			EFRR		SPP 03	Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego	szt.	0

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	3.2				RCR 55 – Annual users od newly built, reconstructed, upgraded or modernised roads	passenger-km/year	0	2020	1 188 172 480	Monitoring system	
					RCR 56 – Time savings due to improved road infrastructure	passenger-hours/year	0		7 810 000	Monitoring system	

					RCR 59 – Freight transport on rail	Do uzupełnienia na późniejszym					
					RCR 58 – Annual users od newly built, reconstructed, upgraded or modernised railways	Do uzupełnienia na późniejszym etapie					
					RCR 101 – Time savings due to improved rail infrastructure	Do uzupełnienia na późniejszym					
					RCR 60 – Freight transport on inland waterways	tonne-Km/Year	22 147 467,65	2019	38 390 645,49	Monitoring system	

2.5.2.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
V	EFRR	3.2	89 - Nowo wybudowane lub rozbudowane drugorzędne połączenia drogowe z siecią drogową i węzłami TEN-T	100 000 000		
			90 - Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	550 000 000		
			99 - Inne nowo wybudowane lub	105 000 000		

			rozbudowane linie kolejowe – elektryczne/bez emisyjne			
			103 - Inne przebudowane lub zmodernizowane linie kolejowe – elektryczne/bez emisyjne	800 000 000		
			107 - Bezemisyjny / zasilany energią elektryczną tabor kolejowy	400 000 000		
			116 - Śródlądowe drogi wodne i porty (regionalne i lokalne)	130 000 000		
Razem				2 085 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
V	EFRR	3.2	01 - dotacja	2 085 000 000		
Razem				2 085 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		

V	EFRR	3.2	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	2 085 000 000		
Razem				2 085 000 000		

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
V	EFRR	3.2	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	2 085 000 000		
Razem				2 085 000 000		

2.6 PRIORYTET VI: Zdrowie

2.6.1 Cel szczegółowy 4.5 Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.6.1.1 Powiązane rodzaje działań

W ramach realizowanych w Polsce reform zachodzą gruntowne zmiany mające na celu zwiększenie odporności systemu ochrony zdrowia, mając na względzie również konieczność zapewnienia równego dostępu do opieki zdrowotnej. Istotne w tym zakresie są zmiany w zakresie szpitalnictwa. Reforma i restrukturyzacja sektora szpitalnictwa w Polsce obejmuje kompleksowe działania polegające na restrukturyzacji szpitali publicznych, w tym finansowaniu inwestycji, poprawie jakości zarządzania szpitalami publicznymi oraz reorganizacji systemu leczenia szpitalnego. Jej celem jest trwała poprawa sytuacji finansowej szpitali publicznych oraz poprawa procesów nadzorowania i zarządzania tymi jednostkami, co w praktyce przełoży się na zwiększenie dostępności i jakości usług opieki zdrowotnej świadczonych na rzecz pacjentów.

Kolejnym ważnym elementem zmian w systemie ochrony zdrowia są zmiany podejmowane w dwóch kluczowych obszarach – podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) ze szczególnym naciskiem na rozwój profilaktyki oraz ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS). Podejmowane są również reformy

obszarowe, jak np. przygotowanie i wdrożenie Krajowej Sieci Onkologicznej czy Krajowej Sieci Kardiologicznej, w których będą udzielane świadczenia z zakresu POZ, AOS, leczenia szpitalnego i rehabilitacji leczniczej. Ich celem jest kompleksowe podejście do pacjenta i poprowadzenie go przez system od etapu diagnostyki, poprzez proces leczenia i rehabilitacji do pełnego wyzdrowienia. Dzięki podejmowanym działaniom zmianie ulegać będzie struktura świadczeń, poprawa efektów terapii oraz przesunięcie ciężaru udzielanych usług zdrowotnych z leczenia szpitalnego na ambulatoryjną opiekę specjalistyczną lub podstawową opiekę zdrowotną.

Zmiany w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej odnoszą się przede wszystkim do stopniowego zwiększania wyceny świadczeń (np. w zakresach: endokrynologia i endokrynologia dziecięca, gastroenterologia i gastroenterologia dziecięca, kardiologia i kardiologia dziecięca, neurochirurgia i neurochirurgia dziecięca, okulistyka i okulistyka dziecięca) oraz znoszenia limitów przyjęć do specjalistów. Powyższe działania przyczyniają się do większej dostępności usług zdrowotnych w AOS oraz zmniejszania kolejek przyjęć do lekarzy. W 2018 r. zarządzeniem Prezesa NFZ wprowadzono współczynnik korygujący przy rozliczaniu świadczeń w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej dla tych placówek, które skrócą czas oczekiwania na uzyskanie świadczenia o co najmniej 20%⁶¹. Ponadto od 1 marca 2020 r. zniesiono limity na porady pierwszorazowe w czterech specjalnościach: neurologii, ortopedii, endokrynologii i kardiologii a od 1 stycznia 2021 r. na podstawie ustawie z dnia 7 października 2020 r. o Funduszu Medycznym (Dz. U. poz. 1875), wprowadzono bezlimitowe finansowanie wszystkich świadczeń z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej udzielonych dzieciom (tj. świadczeniobiorcom do ukończenia 18. roku życia). Jako element odbudowy zdrowia pacjentów po pandemii wprowadzana jest delimitacja wszystkich usług na poziomie ambulatoryjnej opieki specjalistycznej.

Równie istotne podejmowane są działania związane ze zwiększeniem dostępu do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Podejmowanych jest szereg działań w zakresie zwiększania wyceny świadczeń, ale przede wszystkim zniesieniem limitów z umów z NFZ w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej, np. wprowadzono bezlimitowe finansowanie wszystkich świadczeń z zakresu ambulatoryjnej opieki specjalistycznej udzielonych dzieciom, zniesiono limity na porady pierwszorazowe w czterech specjalnościach: neurologii, ortopedii, endokrynologii i kardiologii.

Ponadto, interwencje realizowane w ramach systemu ochrony zdrowia skupiają się na wzmocnieniu działań na rzecz przekierowania większej liczby świadczeń zdrowotnych z poziomu leczenia szpitalnego na niższe poziomy – w szczególności ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, w tym świadczeń i zabiegów wykonywanych w ramach tzw. „jednego dnia”.

Powyższe działania pozwolą na zwiększenie dostępności i efektywności systemu opieki zdrowotnej oraz przyczynią się do niwelowania różnic regionalnych w dostępności do usług zdrowotnych. Nie można jednak zapominać o istotnej roli opieki szpitalnej w systemie, gdzie pacjenci wymagający hospitalizacji powinni otrzymywać adekwatne świadczenia na najwyższym poziomie opieki. Niemniej interwencje w ramach programu będą dążyły do zwiększenia potencjału opieki szpitalnej wyłącznie w sytuacjach, gdy nie ma możliwości zabezpieczenia odpowiedniej diagnostyki i leczenia na poziomie

⁶¹ Zarządzenie Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia Nr 94/2018/DSOZ z dnia 14 września 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju: ambulatoryjna opieka specjalistyczna.

podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (np. operacje, zabiegi wysokospecjalistyczne i inne, wymagające leczenia szpitalnego), jak również wyłącznie w przypadku, gdy identyfikuje się faktyczne – uzasadnione nieodpowiednim stanem infrastruktury – inwestycje i potrzeby).

Konieczne jest wzmocnienie współpracy ambulatoryjnej opieki specjalistycznej i opieki szpitalnej, celem unikania zbędnych hospitalizacji oraz skrócenia czasu jej trwania. Tym samym nowoczesna opieka szpitalna powinna mieć na uwadze również skracanie czasu hospitalizacji pacjenta i po udzieleniu niezbędnych świadczeń, przekierowanie go z powrotem na poziom opieki specjalistycznej.

Wszystkie podejmowane w ramach programu inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia, w szczególności w zakresie ambulatoryjnej opieki specjalistycznej będą miały na celu dostosowanie systemu ochrony zdrowia do aktualnych trendów demograficznych i epidemiologicznych, zapewnienie równego dostępu i wysokiej jakości opieki, jak również poprawę zdolności reagowania w sytuacjach kryzysowych. Poprzez możliwość udzielania świadczeń zdrowotnych w nowoczesnej infrastrukturze, kadra medyczna będzie mogła przyczynić się do poprawy kondycji zdrowotnej społeczeństwa oraz jakości świadczonych usług. W wyniku zaplanowanych inwestycji nastąpi poprawa jakości i dostępu do opieki zdrowotnej w kluczowych obszarach deficytowych mających związek z najczęstszymi przyczynami zachorowań i zgonów w Polsce. Podejmowane będą również inwestycje długofalowo uodparniające system opieki zdrowotnej na wypadek sytuacji kryzysowych związanych z zagrożeniami epidemiologicznymi, w tym wzmocnienie systemu ratownictwa medycznego, który w pandemii COVID-19 odegrał kluczową rolę. Konieczność rozwoju i wzmocnienia potencjału Systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego oraz jednostek współpracujących z Systemem, wynika nie tylko z sytuacji epidemiologicznej spowodowanej COVID-19 i jej skutków, ale również potrzeby zapewnienia pełnej gotowości służb do szybkiego reagowania w razie potencjalnych, przyszłych zagrożeń.

Należy mieć również na uwadze dalsze działania ukierunkowane na zapewnienie równego dostępu do szybkiej pomocy medycznej w zdarzeniach nagłych na terenie całego kraju poprzez inwestycje w kluczowe elementy infrastruktury ratownictwa medycznego, gdzie zidentyfikowano potrzeby inwestycyjne. Dlatego, w ramach celu szczegółowego, wsparcie otrzymają również wybrane jednostki systemu państwowego ratownictwa medycznego, adekwatnie do zidentyfikowanych potrzeb - szpitalne oddziały ratunkowe oraz jednostki organizacyjne szpitali wyspecjalizowane w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych niezbędnych dla ratownictwa medycznego.

Konieczne będzie ponadto dostosowanie systemu opieki zdrowotnej do zmieniającej się dynamicznie sytuacji demograficznej, w szczególności w obszarze opieki nad matką i dzieckiem, neonatologii i pediatrii oraz innych dziedzin zajmujących się leczeniem dzieci.

Interwencja funduszy będzie wspierać realizację modelu włączenia społecznego i opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym osobami starszymi i przewlekle chorymi. Realizowane działania będą wzmocniać systemową zmianę w ochronie zdrowia w kierunku rozwijania zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad osobami chorymi i potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Szczególnie istotne będzie wspieranie opieki nad osobami starszymi oraz dotkniętymi chorobami i zaburzeniami psychicznymi.

Wszystkie powyższe interwencje będą komplementarne do planowanej ze środków budżetu państwa systemowej reformy nakierowanej na reorganizację opieki szpitalnej i wysokospecjalistycznej. W ramach celu szczegółowego preferowane będzie wsparcie dla podmiotów, których działalność lecznicza i charakter świadczonych usług będzie wspierała i uzupełniała przejście do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności, w tym również opieki opartej na podstawowej opiece zdrowotnej i ambulatoryjnej opiece zdrowotnej.

Rezultatem interwencji będzie zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej tj. wzrost dostępu ludności do specjalistycznych usług zdrowotnych. Działanie poprawią jakość świadczonych usług zdrowotnych i wzmocnią odporność systemu medycznego.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych), jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura). Dodatkowe elementy mogą być uwzględniane, jeżeli realizują szersze cele Polityki Spójności (np. zieleń, usuwanie barier architektonicznych, elementy budownictwa wynikające ze zmian klimatu).

2.6.1.2 Główne grupy docelowe

Główną grupą docelową wsparcia będzie ogół mieszkańców kraju. Interwencja będzie zaadresowana do wybranych podmiotów leczniczych, w szczególności udzielających świadczeń zdrowotnych w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, opieki szpitalnej, podmiotów leczniczych wyspecjalizowanych w zakresie onkologii, podmiotów udzielających świadczeń w zakresie opieki psychiatrycznej, w szczególności dla dzieci i młodzieży oraz systemu ratownictwa medycznego, oraz pacjentów korzystających z infrastruktury ww. podmiotów.

2.6.1.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją, Równością kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.6.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych sektorowi zdrowia strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, Ram strategicznych w zakresie deinstytucjonalizacji w obszarze zdrowia na lata 2021-2030, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030. Działania celu szczegółowego będą uwzględniały specyficzne uwarunkowania terytorialne zawarte w tych dokumentach.

Strategie i mechanizmy terytorialne będą miały charakter uzupełniający wobec podstawowego zakresu interwencji oraz będą stosowane tam, gdzie będzie to uzasadnione charakterem inwestycji oraz istnieniem właściwych instrumentów wdrożeniowych. Wszystkie projekty infrastrukturalne realizowane ze środków unijnych muszą być zgodne z właściwą mapą potrzeb zdrowotnych oraz posiadać pozytywną opinię o celowości inwestycji (o ile dotyczy), dodatkowo – mechanizmy te wspierają realizację inwestycji pod kątem potrzeb regionalnych.

Interwencje infrastrukturalne powinny również podlegać ocenie zasadności i efektywności realizacji przez Komitet Sterujący do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia.

Działania w zakresie onkologii będą zgodne z Narodową Strategią Onkologiczną a w zakresie opieki psychiatrycznej z ramami strategicznymi w zakresie deinstytucjonalizacji.

2.6.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, których wpływ i znaczenie będzie miało wymiar europejski. Zaplanowane działania, poprzez wzmocnienie kluczowych elementów infrastruktury ochrony zdrowia będą wносить wkład w poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego, a tym samym podnoszenie jakości życia na całym obszarze Morza Bałtyckiego i UE. Poprawa opieki zdrowotnej wpłynie na lepszą obsługę pacjentów, w tym gości i turystów zagranicznych. Poprawa działalności leczniczej w kluczowych obszarach związanych z zachorowalnością społeczeństwa oraz wzmocnienie opieki pozaszpitalnej związanej z szybszym powrotem osób na rynek pracy wpłynie na zmniejszenie absencji pracowniczych, co będzie wzmocniało krajowy i europejski rynek zasobów pracy. Poprawa działania jednostek ratownictwa medycznego przyczyni się skuteczniejszych działań w sytuacjach nagłych i wymagających szybkich działań ratujących zdrowie i życie, także, o ile specyfika akcji tego wymaga, poza granicami kraju.

2.6.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.6.1.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VI	4.5	EFRR		RCO 69	Capacity of new or modernised health care facilities	persons/year	11 946	238 938

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VI	4.5	EFRR		RCR 73	Annual users of new or modernised health care facilities	users/year	0		8 067 012	Monitoring system	

2.6.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VI	EFRR	4.5	128 - Infrastruktura zdrowotna	420 000 000		
			129 - Wyposażenie opieki zdrowotnej	280 000 000		
Razem				700 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VI	EFRR	4.5	01 - dotacja	700 000 000		
Razem				700 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VI	EFRR	4.5	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	700 000 000		
Razem				700 000 000		

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VI	EFRR	4.5	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	700 000 000		
Razem				700 000 000		

2.7 PRIORYTET VII: Kultura

2.7.1 Cel szczegółowy 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.7.1.1 Powiązane rodzaje działań

Planowana interwencja obejmuje rozwój infrastruktury kultury w celu wzmocnienia jej potencjału w zakresie oddziaływania na rozwój gospodarczy i włączenie społeczne. Efektem planowanych działań będzie wzrost udziału społeczeństwa w życiu kulturalnym oraz rozwój kontaktów społecznych. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzanie jej o nowe formy działalności i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym. Dzięki podejmowanym działaniom powstanie nowoczesna, innowacyjna infrastruktura, odpowiadająca na potrzeby współczesnych odbiorców, zapewniająca użytkownikom komfortowe i bezpieczne warunki korzystania z oferty wspartych podmiotów, a jednocześnie tworząca przyjazne, otwarte miejsce spotkań i integracji społecznej. Wyposażenie placówek w nowoczesne technologie zapewni ciągłość prowadzenia działalności w warunkach ograniczonej dostępności m.in. poprzez świadczenie oferty on-line. Wsparte inwestycje i zastosowane innowacyjne rozwiązania staną się inspiracją dla innych podmiotów o podobnym profilu działalności – powstaną instytucje modelowe, które w różnej skali i zakresie będą następnie powielane przy wsparciu z innych środków (np. krajowych).

Podejmowane działania przyczynią się do podnoszenia kompetencji społeczeństwa, jakości życia mieszkańców oraz umożliwią im odnalezienie nowych form aktywności (wykraczających poza tradycyjnie oferowane przez podmioty działające w sektorze kultury) i miejsc sprzyjających integracji społecznej. Inwestycje w infrastrukturę umożliwią tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, które będą wpływać na dobrostan społeczeństwa, walkę z wykluczeniem społecznym w różnych wymiarach oraz rozwój społeczeństwa kreatywnego, innowacyjnego, otwartego na zmiany. Dodatkowo, wsparcie pozwoli m.in. na tworzenie warunków dla realizacji procesów rewitalizacji społecznej na obszarach kryzysowych.

Dofinansowane inwestycje będą stanowiły podwaliny pod rozwój nowych kierunków działalności instytucji kultury i umożliwią im wykreowanie atrakcyjnej oferty kulturalno-edukacyjnej, odpowiadającej na potrzeby współczesnego użytkownika oraz przyczyniającej się do wzmocnienia więzi społecznych i ograniczenia wykluczenia społecznego. Wsparcie będzie realizowało cele Europejskiego Filaru Praw Socjalnych w zakresie poprawy dostępu do podstawowych usług publicznych oraz włączenia społecznego. Będzie komplementarne z działaniami podejmowanymi ze środków EFS+ w zakresie promowania integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz dostępu do wysokiej jakości usług. Działania będą też komplementarne z projektami realizowanymi w ramach programów unijnych jak m.in. Kreatywna Europa, Erasmus Plus, Obywatele, równość, prawa i wartości.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty - upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparcie będzie ukierunkowane na realizację inwestycji energooszczędnych oraz w pełni odpowiadających wyzwaniom zielonej gospodarki. Nowo wznoszona infrastruktura dążyć będzie do osiągnięcia neutralności energetycznej, zaś modernizacja istniejącej kubatury będzie polegać na zmniejszaniu energochłonności. Realizowane projekty wykorzystywać będą technologie, które w znacznym stopniu wpłyną na zmniejszenie zużycia energii i ograniczenia jej strat. Zastosowane zostaną m.in. takie rozwiązania jak: termomodernizacja budynków czy instalowanie paneli fotowoltaicznych, zagospodarowanie wód opadowych, zastosowanie wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła (rekuperacja). Nowopowstałe lub zmodernizowane obiekty zostaną wyposażone w rozwiązania przyjazne dla środowiska naturalnego i klimatu. Przyczyni się to do zmniejszenia emisji dwutlenku węgla oraz innych gazów cieplarnianych, zwiększenia odporności na szoki związane ze zmianami klimatycznymi, a także co równie ważne zmniejszenia kosztów stałych utrzymania budynków.

Realizowane inwestycje, oprócz osiągnięcia efektów społecznych, będą także pozytywnie wpływać na wzrost gospodarczy. Finansowanie inwestycji (w okresie ich realizacji) będzie generowało nowe zamówienia, w części realizowane na lokalnym rynku pracy (dostawy usług i w zakresie robót budowlanych). Rozszerzenie działalności kulturalnej przełoży się także na wzrost zatrudnienia kadry. Połączenie w obiektach działań kulturalnych, edukacyjnych, społecznych i związanych z rozwojem technologicznym, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjności stworzy wartość dodaną, która będzie przyczyniać się do rozwoju gospodarki.

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, ngo oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii. Podmioty te ze względu na swój dorobek, status, przechowywane zbiory oraz ofertę mają wysoki potencjał dla kreowania społecznego rozwoju, w tym walki z wykluczeniem społecznym oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu ze względu na stan zdrowia, wiek, miejsce zamieszkania czy status ekonomiczny. Odgrywają one dużą rolę w zakresie działalności popularyzatorskiej i edukacyjnej, skierowanej zarówno do społeczności lokalnej, jak także - ze względu na wagę i znaczenie zbiorów i prezentowanego dziedzictwa - do ogółu społeczeństwa. Są szczególnie predystynowane do tworzenia i wprowadzania modelowych rozwiązań funkcjonowania instytucji kultury. Realizowane będą inwestycje związane ze wzmocnieniem potencjału turystycznego zabytków znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii (zarówno wpisy indywidualne, jak i obszarowe) oraz obiektów (zabytki nieruchome / budynki) posiadających tytuł Znak Dziedzictwa Europejskiego. Działanie będzie ograniczać się do obiektów, w których prowadzona jest działalność kulturalna i które mają potencjał do rozwoju turystyki kulturowej. Poprzez realizację inwestycji związanych z renowacją,

konserwacją, rewaloryzacją i restauracją obiektów zabytkowych (w tym zabytków ruchomych), zwiększy się ich atrakcyjność dla odbiorców. Poprawie ulegną warunki ich funkcjonowania, umożliwiając wprowadzanie nowych funkcji i celów działalności. Ma to szczególne znaczenie w kontekście odbudowy gospodarki po okresie pandemii i uruchomienia procesów rozwojowych na obszarach które w największym stopniu dotknięte zostały kryzysem. Ważnym elementem będzie też wprowadzenie rozwiązań mających na celu zabezpieczenie zabytków przed katastrofami. Dzięki zastosowanym nowoczesnym i innowacyjnym rozwiązaniom wykorzystującym narzędzia cyfrowego wsparcia w zakresie bezpieczeństwa i zarządzania dziedzictwem możliwa będzie bezobsługowa i zautomatyzowana obsługa zasobów dziedzictwa, co będzie miało szczególne znaczenie w warunkach kryzysu. Zakłada się zapewnienie maksymalnego bezpieczeństwa zbiorów nawet w sytuacji, kiedy ze względu na czynniki zewnętrzne dochodzi do zmniejszenia zasobów ludzkich instytucji. Bezpieczeństwo to mają gwarantować nowoczesne cyfrowe systemy wsparcia, zarówno w zakresie bezpieczeństwa zbiorów, kontroli klimatu, jak również identyfikacji zbiorów. Takie rozwiązania stanowią odpowiedź na wyzwania zielonej i cyfrowej transformacji, a także pozwolą na sprawne i efektywne zarządzanie w warunkach kryzysowych

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Nejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Działanie przyczyni się do tworzenia przewag konkurencyjnych regionów poprzez wykorzystanie unikalnego zasobu jakim jest dziedzictwo kulturowe, w celu przyciągnięcia turystów krajowych i zagranicznych. Połączenie działań kulturalnych, działań edukacyjnych i rozwoju technologicznego, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjności stworzy wartość dodaną, która będzie podstawą rozwoju gospodarki. Etap realizacji inwestycji i wygenerowane efekty mnożnikowe pozytywnie wpłyną na rozwój gospodarczy oraz tworzenie miejsc pracy - finansowanie inwestycji (w okresie ich realizacji) będzie generowało nowe zamówienia (dostawy usług i w zakresie robót budowlanych), a po ich zakończeniu rozwiną się usługi lokalne (m.in. gastronomia, hotelarstwo, usługi okołoturystyczne, itp.) oraz powstaną nowe miejsca pracy we wspartych instytucjach.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

2.7.1.2 Główne grupy docelowe

Głównymi odbiorcami wsparcia będzie społeczeństwo, jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje kultury.

2.7.1.3 Działania mające na celu zapewnienie równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Wdrażanie wsparcia odbywać się będzie z poszanowaniem fundamentalnych praw człowieka określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w tym m.in.: Ochroną danych osobowych, Wolnością wyboru zawodu i prawem do podejmowania pracy, Wolnością prowadzenia działalności gospodarczej, Prawem własności, Równością wobec prawa, Niedyskryminacją,

Równość kobiet i mężczyzn, Integracją osób niepełnosprawnych, Ochroną środowiska, Prawem do dobrej administracji, Prawem dostępu do dokumentów, Prawem do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, możliwości zwracania się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w przypadkach niewłaściwego administrowania w działaniach instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii, z wyłączeniem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykonującego swoje funkcje sądowe. Wsparcie będzie zgodne z zasadami transparentności i niedyskryminacji, a także z warunkami określonymi w art. 11 Rozporządzenia Ogólnego, tj. w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji, a także zrównoważonego rozwoju oraz Załącznikiem III do Rozporządzenia Ogólnego.

2.7.1.4 Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania przewidziane w ramach celu szczegółowego będą miały w głównej mierze na celu realizację postanowień wynikających z właściwych strategii rozwojowych o charakterze krajowym – Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do roku 2030 oraz Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) do 2030 roku.

2.7.1.5 Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Program na lata 2021-2027 jest programem co do zasady obejmującym terytorium Polski. Program realizować będzie jednak projekty, które z uwagi na ich rangę i wpływ będą miały wymiar europejski. Inwestycje w najważniejsze z punktu widzenia wartości historycznej obiekty, takie jak zabytki z listy UNESCO, Pomniki Historii, czy obiekty, którym przyznano tytuł Znak Dziedzictwa Europejskiego, będą wzmacniać związek Polski z europejskim i światowym dziedzictwem kulturowym. Zachowanie i rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego wpłynie na wzmocnienie tożsamości, atrakcyjności turystycznej, inwestycyjnej, a także osiedleńczej kraju i poszczególnych regionów. Rozwój nowoczesnych instytucji kultury będzie tworzyć przestrzeń dla współpracy artystycznej twórców i artystów z różnych krajów oraz wzmacniać prorozwojowe oddziaływanie projektów kulturowych także poprzez tworzenie sieci współpracy i budowania partnerstw w otoczeniu międzynarodowym. W tym kontekście można uznać, że inwestycja będzie przyczyniać się do zacieśniania współpracy międzynarodowej, co jest głównym celem makroregionalnej Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Strategia stwarza możliwość nawiązania szerokich kontaktów z partnerami makroregionu, inicjowania nowych projektów oraz promowania na forum międzynarodowym projektów już istniejących. Tym samym wpisuje się w cel szczegółowy Wzrost dobrobytu (Obszar tematyczny: Kultura). Poprawa warunków eksponowania dzieł twórców kultury i zabytków ruchomych, w tym poprzez inwestycje w obiekty przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny, wpłynie na zwiększenie dostępności oferty kulturalnej oraz rozpoznawalności naszego kraju zagranicą, a także możliwość rozwoju współpracy międzysektorowej dzięki udostępnianiu zasobów w celach naukowych.

2.7.1.6 Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego nie rozważa się wsparcia w formie instrumentów finansowych.

2.7.1.7 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu								
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4.6	EFRR		RCO 77	Number of cultural and tourism sites supported*	cultural and tourism sites	17	164

Wskaźniki rezultatu											
Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
	4.6	EFRR		RCR 77	Visitors of cultural and tourism sites supported*	visitors/year	21 527 582	2019	25 153 307	Monitoring system	

2.7.1.8 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VII	EFRR	4.6	166 - Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	700 000 000		
Razem				700 000 000		

Forma finansowania						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VII	EFRR	4.6	01 - dotacja	700 000 000		
Razem				700 000 000		

Terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VII	EFRR	4.6	33 - Brak ukierunkowania terytorialnego	700 000 000		
Razem				700 000 000		

Równouprawnienie płci						
Nr priorytetu	Fundusz	Cel szczegółowy	Kod	Kategoria regionu - kwota (w EUR)		
VII	EFRR	4.6	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	700 000 000		
Razem				700 000 000		

2.8 PRIORYTET VIII: Pomoc techniczna

INTERWENCJE W RAMACH FUNDUSZY

2.8.1.1 Powiązane rodzaje działań

Realizacja priorytetu przyczyni się do sprawnego wdrażania i wykorzystania środków w ramach Programu.

Oś obejmuje 3 obszary:

- potencjał instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu tj. odpowiedzialnych za przygotowanie, zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie, informowanie, ocenę oraz kontrolę operacji finansowanych ze środków Programu oraz instytucji mających znaczący wpływ na wdrażanie Programu lub potencjał beneficjentów Programu;
- potencjał beneficjentów Programu w zakresie działań szkoleniowych i informacyjnych dla beneficjentów;
- informacja i promocja oraz proces ewaluacji w ramach Programu.

W ramach Programu finansowane będą wydatki osobowe instytucji zaangażowanych we wdrażanie oraz instytucji mających znaczący wpływ na wdrażanie Programu lub potencjał beneficjentów Programu z wyjątkiem Instytucji Zarządzającej zgodnie z linią demarkacyjną.

Sprawne wdrażanie Programu wymaga wykorzystania doświadczeń zdobytych w procesie realizacji programów i projektów w ramach poprzednich perspektyw finansowych. Będzie to zapewnione przez finansowanie zadań mających na celu finalizację prac w ramach perspektywy 2014-2020 oraz perspektywy 2007-2013 w instytucjach będących beneficjentami priorytetu, a także przygotowanie kolejnej perspektywy finansowej 2028-2034. Finansowane będą działania podnoszące kwalifikacje pracowników, również w obszarach związanych z realizacją projektów infrastrukturalnych. Z tych działań będą mogły również korzystać instytucje mające istotny wpływ na wdrażanie Programu lub potencjał beneficjentów Programu.

Finansowane będzie zapewnienie odpowiednich: zaplecza technicznego, warunków pracy, w tym utrzymanie odpowiedniego poziomu informatyzacji. Sprzęt zakupiony w poprzedniej perspektywie finansowej wymaga wymiany ze względu na proces zużycia i starzenia się, dlatego też niezbędne jest finansowanie wydatków w tym zakresie. Możliwe jest również podejmowanie działań mających na celu budowę lub rozbudowę, utrzymanie, eksploatację narzędzi informatycznych, niezbędnych dla prawidłowej realizacji i monitorowania Programu.

Doświadczenia w ramach perspektywy 2014-2020 wskazują pozytywny wpływ wsparcia udzielanego instytucjom, które uczestniczą w procesie inwestycyjnym w ramach POIiŚ 2014-2020. Przewiduje się wsparcie dla służb nadzoru budowlanego na szczeblu centralnym i wojewódzkim, w tym organów administracji architektoniczno – budowlanej na szczeblu wojewódzkim związanych z realizacją zadań, w których wojewoda jest organem I instancji. Instytucje te nadzorują m.in. inwestycje POIiŚ 2014-2020, Programu na lata 2021-2027 oraz CEF pod kątem zgodności z prawem budowlanym. Wsparcie ma na celu zwiększenie jakości i szybkości realizowanych zadań, w tym usprawnienie odbioru prac budowlanych oraz umożliwienie prowadzenia kontroli jeszcze w trakcie realizacji inwestycji Programu na lata 2021-2027 oraz CEF jak również innych inwestycji z programów krajowych współfinansowanych ze środków unijnych.

Finansowane będzie także działanie służb konserwatorów zabytków, w tym ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, jako organu koordynującego i nadzorującego ich działania. Organy te nadzorują m.in. inwestycje POIiŚ 2014-2020, Programu na lata 2021-2027 oraz CEF pod kątem archeologicznym oraz ochrony konserwatorskiej. Wsparcie ma na celu zwiększenie jakości i szybkości realizowanych zadań nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań archeologicznych oraz prac konserwatorskich w trakcie realizacji inwestycji Programu na lata 2021-2027 oraz CEF jak również innych inwestycji z programów krajowych współfinansowanych ze środków unijnych.

Planuje się objęcie wsparciem ze środków pomocy technicznej zadań z zakresu zarządzania i wdrażania instrumentu łącząc Europę.

Planowana jest realizacja zadań ewaluacyjnych, obejmujących obszary związane z Programem obejmujące poprzednie i kolejne perspektywy .

Dofinansowanie uzyskają działania zapobiegania, wykrywania, korygowania i raportowania w obszarze nieprawidłowości i nadużyć finansowych.

Finansowane będzie przygotowanie specjalistycznych ekspertyz i analiz oraz wsparcie eksperckie przy ocenie projektów realizowanych w Programie. Przewiduje się możliwość wsparcia (typu project pipeline) w zakresie weryfikacji i doradztwa dla projektów o charakterze strategicznym. Wsparcie dotyczyć może np. weryfikacji gotowych dokumentów (np. studium wykonalności, raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko) przed złożeniem przez beneficjenta wniosku o dofinansowanie. Natomiast, co do zasady koszty przygotowania dokumentacji projektowej i przetargowej dla projektów realizowanych w ramach Programu finansowane będą w ramach poszczególnych priorytetów Programu.

Cel priorytetu będzie realizowany m.in. poprzez:

- finansowanie wydatków osobowych instytucji zaangażowanych we wdrażanie Programu oraz instytucji mających znaczący wpływ na wdrażanie Programu i/lub potencjał beneficjentów Programu z wyjątkiem Instytucji Zarządzającej;
- podnoszenie kwalifikacji personelu zaangażowanego w ww. instytucjach m.in. poprzez szkolenia oraz inne formy podnoszenia kwalifikacji;
- wynajem pomieszczeń (m.in. biurowych, konferencyjnych, archiwów), wyposażenie miejsca pracy;
- zakup i instalację sprzętu i wyposażenia;
- pokrycie kosztów eksploatacji sprzętu i wyposażenia oraz zakup niezbędnych licencji i oprogramowania informatycznego, a także zakupu usług telekomunikacyjnych i teleinformatycznych dla potrzeb efektywnej realizacji Programu;
- budowę, rozbudowę oraz utrzymanie narzędzi informatycznych, mających na celu obsługę Programu;
- wsparcie procesu zarządzania i wdrażania Programu, w tym m.in.:

- wsparcie procesu oceny i selekcji projektów;
- wsparcie procesu kontroli oraz działań związanych ze zwalczaniem nadużyć finansowych na szkodę UE;
- organizacja spotkań, komitetów, grup roboczych, zespołów, itp.;
- przygotowanie analiz, ekspertyz, sprawozdań, w tym związanych z zapewnieniem spójnej i zintegrowanej interwencji programu, zgodności z priorytetami rozwojowymi UE w ramach Europejskiego Zielonego Ładu oraz komplementarności z innymi instrumentami rozwojowymi UE;
- finansowanie kosztów procesu ewaluacji: wspierających projektowanie i wdrażanie programu; oceniających wpływ; ex-post/retrospektywnych oraz dotyczących kolejnych perspektyw;
- finansowanie pomocy udzielonej przez ekspertów zewnętrznych;
- ułatwienie dostępu do zasobów wiedzy zgromadzonych w poprzednich perspektywach finansowych;
- finansowanie działań związanych z finalizacją prac w zakresie perspektywy finansowej 2014-2020, oraz 2007-2013 w instytucjach będących beneficjentami priorytetu;
- finansowanie kosztów przygotowania przyszłych interwencji ze środków UE, w tym prac związanych z przygotowaniem kolejnej perspektywy finansowej 2028-2034;
- finansowanie archiwizacji i przechowywania dokumentacji (również w formie elektronicznej) Programu oraz Programu w ramach perspektywy finansowej 2014-2020, 2007-2013, Funduszu Spójności 2004-2006; FS/ISPA 2000-2006;
- weryfikację dokumentacji projektowej dla projektów strategicznych oraz doradztwo w tym zakresie (typu project pipeline);
- realizację działań informacyjno-promocyjnych;
- prowadzenie współpracy międzynarodowej np. w ramach instrumentów TAIEX, twinning.”

2.8.1.2 Główne grupy docelowe

- Beneficjenci i potencjalni beneficjenci Programu;
- Instytucje, których działania wpływają na potencjał beneficjentów/potencjalnych beneficjentów i/lub skuteczność działań IZ, IP, IP II;
- Partnerzy społeczno-gospodarczy; organizacje pozarządowe – w zakresie związanym z udziałem z Komitecie Monitorującym oraz grupach roboczych, przygotowania ekspertyz, jak również w zakresie działań o charakterze szkoleniowym.

2.8.1.3 WSKAŹNIKI

Wskaźniki produktu ⁶²							
Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)

2.8.1.4 INDYKATYWNY PODZIAŁ ALOKACJI UE WEDŁUG RODZAJU INTERWENCJI

Zakres interwencji				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	FS	n/d	179 - Informacja i komunikacja	6 132 000
			180 - Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	292 460 770
			181 - Ewaluacja i badania, gromadzenie danych	1 875 230
			182 - Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów	6 132 000
Razem				306 600 000

Równouprawnienie płci				
Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	FS	n/d	03 - Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	306 600 000

⁶² niniejsza część programu zostanie uzupełniona na dalszym etapie prac.

Razem	306 600 000
--------------	--------------------

3 PLAN FINANSOWY

FEniKS 2021-2027 jest krajowym programem finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Funduszu Spójności (FS). Obszarem realizacji programu jest obszar całej Polski, tj. 14 regionów zaliczonych do kategorii słabiej rozwiniętych, 2 regiony przejściowe (województwo wielkopolskie i dolnośląskie) oraz region warszawski stołeczny jako region lepiej rozwinięty.

Zgodnie z UP alokacja UE dla FEniKS wynosi 12 820 000 000 EUR z EFRR i 12 265 600 000 EUR z FS. Minimalne zaangażowanie środków krajowych szacowane jest na podstawie art. 112 rozporządzenia ogólnego, zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdego priorytetu EFRR dla regionów słabiej rozwiniętych na poziomie 85%, dla regionów przejściowych – 70% oraz dla regionu lepiej rozwiniętego – 50% oraz każdego priorytetu FS na poziomie 85%. W realizację FEniKS zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Podstawę obliczania wkładu UE w ramach FEniKS stanowią całkowite wydatki kwalifikowalne.

3.1 Środki finansowe w podziale na poszczególne lata

Fundusz	Kategoria regionu ⁶³	2021	2022	2023	2024	2025	2026		2027		Ogółem
							Środki finansowe bez kwoty elastyczności	Kwota elastyczności	Środki finansowe bez kwoty elastyczności	Kwota elastyczności	
EFRR	Słabiej rozwinięte										
	W okresie przejściowym										
	Lepiej rozwinięte										
	Ogółem	1 564 040 000	1 653 780 000	1 743 520 000	1 833 260 000	1 923 000 000	1 006 370 000	1 006 370 000	1 044 830 000	1 044 830 000	12 820 000 000
FS	Nie dotyczy	1 496 403 200	1 582 262 400	1 668 121 600	1 753 980 800	1 839 840 000	962 849 600	962 849 600	999 646 400	999 646 400	12 265 600 000
Ogółem		3 060 443 200	3 236 042 400	3 411 641 600	3 587 240 800	3 762 840 000	1 969 219 600	1 969 219 600	2 044 476 400	2 044 476 400	25 085 600 000

⁶³ Podział alokacji na kategorie regionów zostanie uzupełniony po dokonaniu rozstrzygnięć na poziomie UP w sprawie wysokości ew. transferu środków pomiędzy kategoriami regionów (na podstawie art. 111 rozporządzenia ogólnego).

3.2 Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe

Numer celu polityki lub Pomoc techniczna	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia UE (całkowite wydatki kwalifikowalne lub wkład publiczny)	Fundusz	Kategoria regionu ⁶⁴	Wkład UE (a)=(g)+(h)	Podział wkładu UE		Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Indykatywny podział wkładu krajowego		Ogółem (e)=(a)+(b)	Stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)
						Wkład UE bez kwoty elastyczności (g)	Kwota elastyczności (h)		publiczny (c)	prywatny (d)		
CP2	I. Energetyka i środowisko	całkowite wydatki kwalifikowalne	FS	Nie dotyczy	3 660 000 000	3 074 400 000	585 600 000	645 882 353			4 305 882 353	85%
	II Energetyka i środowisko	całkowite wydatki kwalifikowalne	EFRR		5 129 000 000	4 308 360 000	820 640 000					50-85%
III. Transport miejski	całkowite wydatki kwalifikowalne	FS	Nie dotyczy	1 750 000 000	1 470 000 000	280 000 000	308 823 530			2 058 823 530	85%	
CP3	IV. Transport	całkowite wydatki kwalifikowalne	FS	Nie dotyczy	6 549 000 000	5 501 160 000	1 047 840 000	1 155 705 883			7 704 705 883	85%

⁶⁴ Podział alokacji na kategorie regionów zostanie uzupełniony po dokonaniu rozstrzygnięć na poziomie UP w sprawie wysokości ew. transferu środków pomiędzy kategoriami regionów (na podstawie art. 111 rozporządzenia ogólnego).

	V. Transport	całkowite wydatki kwalifikowalne	EFRR		6 291 000 000	5 284 440 000	1 006 560 000					50-85%
CP4	VI. Zdrowie	całkowite wydatki kwalifikowalne	EFRR		700 000 000	588 000 000	112 000 000					50-85%
	VII. Kultura	całkowite wydatki kwalifikowalne	EFRR		700 000 000	588 000 000	112 000 000					50-85%
PT	VIII. Pomoc techniczna	całkowite wydatki kwalifikowalne	FS	Nie dotyczy	306 600 000	257 544 000	49 056 000	54 105 883			360 705 883	85%
EFRR ogółem					12 820 000 000	10 768 800 000	2 051 200 000					50-85%
FS ogółem					12 265 600 000	10 303 104 000	1 962 496 000	2 164 517 649			14 430 117 649	85%
Suma całkowita					25 085 600 000	21 071 904 000	4 013 696 000					

4 WARUNKI PODSTAWOWE

Warunki podstawowe	Fundusz	Cel szczegółowy	Spełnienie warunku podstawowego	Kryteria	Spełnienie kryteriów	Odniesienie do odpowiednich dokumentów	Uzasadnienie

5 INSTYTUCJE PROGRAMU

Instytucje programu	Nazwa instytucji	Imię i nazwisko osoby odpowiedzialnej za kontakty	E-mail
Instytucja zarządzająca	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Programów Infrastrukturalnych	Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego/Dyrektor Departamentu	
Instytucja audytowa	Ministerstwo Finansów, Departament Audytu Środków Publicznych	Minister właściwy do spraw finansów publicznych/Szef Krajowej Administracji Skarbowej	
Podmiot otrzymujący płatności od Komisji	Ministerstwo Finansów, Departament Instytucji Płatniczej	Minister właściwy do spraw finansów publicznych	

Instytucja Zarządzająca

Instytucją Zarządzającą Programem jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego. Zadania ministra – Instytucji Zarządzającej wykonuje jednostka organizacyjna w ministerstwie obsługującym ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, obecnie Departament Programów Infrastrukturalnych. Zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz COM(2018) 375 (projekt z 2018 r., dalej: rozporządzenie ogólne) – art. 66 ust. 1, Instytucja zarządzająca odpowiada za zarządzanie programem prowadzone z myślą o osiągnięciu celów programu. W szczególności pełni ona następujące funkcje:

- a) wybór operacji zgodnie z art. 67;
- b) prowadzenie zadań związanych z zarządzaniem programem zgodnie z art. 68;
- c) wspieranie działań komitetu monitorującego zgodnie z art. 69;
- d) prowadzenie nadzoru instytucji pośredniczących;
- e) rejestracja i przechowywanie danych w systemie elektronicznym, dotyczących każdej operacji, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, weryfikacji i audytów, a także zapewnianie bezpieczeństwa, integralności i poufności danych oraz uwierzytelnianie użytkowników.

Instytucje Pośredniczące

Zgodnie z projektem rozporządzenia ogólnego (art. 65 ust. 3) Instytucja Zarządzająca może wyznaczyć jedną lub większą liczbę instytucji pośredniczących do pełnienia niektórych zadań na jej odpowiedzialność. Część zadań IZ zostanie powierzona Instytucjom Pośredniczącym I i II stopnia, których rola i funkcje określone będą w pisemnych porozumieniach. Delegowanie zadań do instytucji z dużym potencjałem wiedzy i doświadczenia w zakresie wdrażania programów w ramach polityki spójności UE prowadzi do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania tego wielosektorowego Programu.

Instytucja Audytowa

Instytucja audytowa powoływana jest zgodnie z art. 71 projektu rozporządzenia ogólnego. Instytucja audytowa odpowiada za przeprowadzanie audytu systemów, audytu operacji oraz audytu sprawozdań finansowych w celu dostarczenia KE niezależnego poświadczenia dotyczącego skutecznego funkcjonowania systemów zarządzania i kontroli oraz legalności i prawidłowości wydatków ujętych w sprawozdaniu finansowym przedłożonym KE. Rola instytucji audytowej została powierzona Szefowi Krajowej Administracji Skarbowej (art. 14 ust. 1 pkt 14 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej), który sprawuje swoją funkcję przy pomocy komórki organizacyjnej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw finansów publicznych oraz izb administracji skarbowej.

Instytucja odpowiedzialna za otrzymywanie płatności

Instytucją odpowiedzialną za otrzymywanie płatności z KE jest minister właściwy do spraw finansów publicznych. Środki przekazywane są przez KE jako zaliczki oraz płatności okresowe i płatność końcowa.

6 PARTNERSTWO

W ramach realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania działań planowanych w ramach Programu powołane zostały grupy robocze, których zadaniem było wypracowanie zakresu interwencji w ramach Celu Polityki nr 2 *Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetyki, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu oraz zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz Celu Polityki nr 3 *Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności i udoskonaleniu regionalnych połączeń teleinformatycznych*.

Członkami ww. grup roboczych, oprócz przedstawicieli administracji rządowej i samorządowej, zostali przedstawiciele szerokiego grona partnerów społeczno-gospodarczych, środowisk naukowych oraz organizacji pozarządowych. Ze względu na krajowy charakter programu, dobór przedstawicieli do składu grupy uwzględniał kryteria ogólnopolskiego charakteru działalności, specyfiki tematycznej, posiadanych doświadczeń w realizacji zadań statutowych, jak również dotychczasowej współpracy z IZ POIiŚ. Łącznie odbyło się 12 spotkań grup ds. CP2 oraz ds. CP3, w tym 4 spotkania połączone obu grup, na których dyskutowane były zagadnienia wspólnego zainteresowania.

W 2021 r. przekształcono ww. gremia w grupę roboczą ds. przygotowania programu na rzecz infrastruktury transportu, energetyki, środowiska, zdrowia i kultury, poszerzając jednocześnie jej skład o dodatkowych partnerów społeczno-gospodarczych, środowisk naukowych oraz organizacji pozarządowych oraz przedstawicieli samorządów. Łącznie w ramach grupy, Instytucja Zarządzająca podjęła współpracę z 102 organizacjami z szeroko rozumianych sektora partnerów społeczno-gospodarczych oraz organizacji pozarządowych.

7 KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ

Komunikacja w programie

Działania komunikacyjne dla programu prowadzi Instytucja Zarządzająca ustanowiona dla niniejszego programu, współpracując z instytucjami europejskimi, instytucjami w systemie wdrażania oraz partnerami społeczno-gospodarczymi i beneficjentami.

Komunikacja o Programie to informowanie o jego ofercie, oczekiwanych rezultatach, zasadach wsparcia z funduszy UE, wpływie polityki spójności na rozwój kraju i UE w zakresie wykorzystywania środków europejskich na działania związane ze zrównoważonym rozwojem kraju, tj. budową infrastruktury, gospodarką niskoemisyjną, ochroną środowiska naturalnego, poprawą dostępności oraz ochroną zdrowia i dziedzictwa kulturowego. Mają one na celu zwiększyć widoczność korzyści dla mieszkańców z realizowanych projektów, i tym samym podnieść świadomość roli i znaczenia UE (wartość dodana wsparcia), podkreślając wiodący udział Programu w realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu, jako działania na rzecz zrównoważonej gospodarki UE. W ramach promocji tej idei, dla kompatybilności z innymi programami, niezbędna jest współpraca z instytucjami, w celu zapewnienia komplementarnego wdrażania strategii UE.

Szczegóły założeń przedstawionych w tym rozdziale znajdują się w *Strategii komunikacji polityki spójności na lata 2021-2027*, która doprecyzowuje unikalny wkład programu w komunikację o Funduszach Europejskich.

Cele komunikacji w programie

Głównymi celami poza wskazanymi w rozdziale.... *Strategii komunikacji* jest:

- informowanie ogółu społeczeństwa o celach, podejmowanych działaniach i oczekiwanych efektach programu (czysta energia, ochrona środowiska naturalnego, zdrowia, dziedzictwa kulturowego oraz europejskich sieci transportowych) oraz pokazanie otrzymanego wsparcia z UE, w tym m.in. poprzez podkreślenie roli i wartości dodanej wkładu UE;
- zapewnienie możliwości efektywnej współpracy, wymiany doświadczeń i dialogu pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w proces wdrażania Programu i edukacji

Grupy docelowe

Działania komunikacyjne mogą być kierowane do następujących grup docelowych:

- Beneficjenci – potencjalni i faktyczni – w tym: przedsiębiorstwa, jst, instytucje ochrony zdrowia, instytucje kultury, podmioty zarządzające infrastrukturą,
- Ogół społeczeństwa m.in. odbiorcy rezultatów – pośredni i bezpośredni – użytkownicy powstałej infrastruktury (transportowej, ochrony zdrowia itp.), opinia publiczna (w tym młodzież w wieku 15-24 l.), media.

Kanały komunikacji

Działania i mogą być prowadzone za pośrednictwem takich kanałów komunikacji, które będą przynosiły najlepsze efekty, biorąc pod uwagę grupę docelową, planowany zasięg terytorialny (np. lokalny, ogólnokrajowy) oraz nakład kosztów.

Priorytetowe kanały komunikacji to przede wszystkim:

- media o szerokim zasięgu (np. telewizja, radio, prasa, Internet, kino, reklama zewnętrzna) – m.in. przekazywanie informacji o oczekiwanych efektach, planowanych działaniach;
- media społecznościowe w zakresie oficjalnych profili IZ/IP/beneficjentów itd. których administrowanie będzie podlegać IZ, IP (kanały własne oraz kampanie w kanałach płatnych) – pozwalające na aktywny kontakt każdej grupy odbiorców komunikatów, reagujące na zmiany, na bieżąco aktualizowane;
- wydarzenia informacyjne i promocyjne – w szczególności dla projektów o znaczeniu strategicznym, których koszt przekracza 10 000 000 EUR;
- serwis internetowy Programu i portal Funduszy Europejskich umożliwiający nieograniczony dostęp do aktualnych i atrakcyjnych informacji o programie oraz realizowanych projektach;
- publikacje i materiały audio-video – przedstawiające efekty zrealizowanych projektów oraz zachęcające do ubiegania się o dofinansowanie;

Planowany budżet

Szacunkowy budżet na realizację działań komunikacyjnych przez IZ, IP i IW na lata 2021-2027 wynosi⁶⁵ ... euro (tj. ok. zł), w tym ... euro (tj. ok. zł) wsparcia z UE w ramach Funduszu Spójności. Kwoty przeznaczone na ten cel w podziale na poszczególne działania określone są w rocznych planach.

Indykatywny plan finansowy

2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	...	Suma

Monitoring i ewaluacja

Działania komunikacyjne podlegają stałej ocenie i monitoringowi pod kątem ich jakości, trafności w realizacji celów komunikacyjnych i skuteczności w dotarciu do grup docelowych. Służą temu m.in. bieżące badania ankietowe, badania jakościowe (FGI, IDI, analizy eksperckie), analizy użyteczności.

Ocena strategiczna obejmuje systematyczne monitorowanie osiągnięcia założonych celów i wskaźników strategii komunikacji (w odstępie 1-3 miesięcy). Dodatkowo realizowane jest regularne badanie społeczeństwa polskiego pod kątem oceny wiedzy i świadomości oraz rozpoznawalności FE i dostarczenia użytecznych rekomendacji dla prowadzonych działań.

Monitoringowi i ocenie podlega szereg wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania w tym m.in.:

Wskaźniki oddziaływania:

Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Sposób pomiaru	Częstotliwość pomiaru
1.	Odsetek respondentów dostrzegających wpływ FE na rozwój Polski	%	Badania społeczne	Corocznie na próbie mieszkańców
2.	Znajomość celów, obszarów lub działań, na które przeznaczane są FE w Polsce w Programie	%	Badania społeczne	Corocznie na próbie mieszkańców
3.	Odsetek mieszkańców Polski uważających, że osobiście korzystają z FE	%	Badania społeczne	Corocznie na próbie mieszkańców

8 Załącznik: Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem

W ramach Programu przewiduje się realizację przedsięwzięć o charakterze strategicznym w ramach poszczególnych celów szczegółowych, które w znacznym stopniu będą się przyczyniać do osiągnięcia

⁶⁵ niniejsza część programu zostanie uzupełniona na dalszym etapie prac.

celów Programu. Niniejsze przedsięwzięcia będą wynikały ze strategicznych dokumentów sektorowych lub zintegrowanych, o największym znaczeniu ze względu na zakładane efekty gospodarcze i środowiskowe. Z punktu widzenia celów Programu, najważniejsze znaczenie z punktu widzenia alokowanych środków oraz wpływu na zakładane efekty interwencji będą miały duże inwestycje liniowe, przede wszystkim w obszarach transportu, energetyki oraz inwestycje w sektorze środowiska. Duże znaczenie będą odgrywały inwestycje wykazujące synergie między programem krajowym a różnymi instrumentami UE w procesie planowania strategicznego, np. w ramach instrumentu „Łącząc Europę”, funduszu InvestEU, programu LIFE oraz właściwymi strategiami makroregionalnymi. Jednocześnie do zakresu przedsięwzięć o znaczeniu strategicznym będą wchodzić wszelkie inne projekty, które będą miały oddziaływanie prorozwojowe w określonym obszarze Programu, bez względu na wartość alokacji. Ideą przewodnią w procesie identyfikacji takich projektów będzie ich kluczowe znaczenie w rozwiązywaniu najważniejszych problemów zidentyfikowanych w procesie programowania oraz możliwość włączenia ich do działań promocyjnych i komunikacyjnych Programu.

Projekty związane z transformacją gospodarki w kierunku niskoemisyjnym:

- Ogólnopolski Projekt Doradztwa Energetycznego (PDE)

IV kw. 2023 - IV kw. 2029

- Kompleksowa modernizacja energetyczna wybranych obiektów archiwów państwowych w Polsce

I kw. 2024 - IV kw. 2027

- Rozbudowa Krajowego Systemu Elektroenergetycznego w celu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii oraz umożliwienia przyłączenia morskich farm wiatrowych (MFW)

I kw. 2021 - IV kw. 2028

Projekty środowiskowe:

- Grupa projektów dotyczących realizacji działań inwestycyjnych określonych w miejskich planach adaptacji w zakresie zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi i/lub budowy i rozwoju systemu zielonej i niebieskiej infrastruktury (jeden lub dwa projekty strategiczne),
- Projekt ochrony czynnej na terenach chronionych, realizowany przez GDOŚ (kontynuacja projektów wdrażanych już w ramach POIiŚ 07-13 i POIiŚ 14-20).

Projekty transportowe:

- Projekty mające na celu dokończenie sieci bazowej TEN-T

I kw. 2021 - II kw. 2027

- Budowa brakujących odcinków drogowych w ramach Via Carpatia wraz z odcinkami uzupełniającymi

I kw. 2021 - IV kw. 2030

- Prace na alternatywnym ciągu transportowym Bydgoszcz – Trójmiasto - (kontynuacja inwestycji z perspektywy 2014-2020)

II kw. 2022 – II kw. 2025

- Prace na linii kolejowej nr 7 Warszawa Wschodnia Osobowa – Dorohusk na odcinku Warszawa – Otwock – Dęblin – Lublin, etap II - faza II (odcinek realizacyjny: Warszawa Wawer – Otwock)

I kw. 2023 – IV kw. 2025

- Inwestycje w poprawę dostępu do portów morskich od strony morza i lądu, w szczególności do Portu Centralnego w Gdańsku, Portu Zewnętrznego w Gdyni i terminala kontenerowego w Świnoujściu

IV kw. 2025 – IV kw. 2027

- Inwestycje z zakresu infrastruktury portowej i bezpieczeństwa żeglugi morskiej tj. wyposażenie w sprzęt i jednostki pływające

IV kw. 2025 – IV kw. 2027

- Poprawa parametrów eksploatacyjnych na Odrzańskiej Drodze Wodnej

IV kw. 2024 – IV kw. 2028

Kultura:

Zdrowie:

- Przewiduje się realizację projektu z zakresu onkologii. Projekt jest zgodny z Narodową Strategią Onkologiczną.

IV kw. 2023 r. – IV kw. 2026